Україна та ЄС: досвід співпраці та перспективи інтеграції в сучасних умовах

ТЕЗИ

Міжнародна наукова конференція

19 червня 2024 року

Конференція проводиться в рамках реалізації освітнього проєкту ЄС Еразмус+ «Імплементація європейських цінностей як базис демократії в Україні» №101085843 — EVADEM — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH за підтримки Ради молодих учених при Міністерстві освіти та науки України й ВГО "Інноваційний університет" на базі Чорноморського національного університету ім. Петра Могили

Миколаїв – 2024

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили

«УКРАЇНА ТА ЄС: ДОСВІД СПІВПРАЦІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ»

ТЕЗИ

Міжнародна наукова конференція

19 червня 2024 року

Конференція проводиться в рамках реалізації освітнього проєкту ЄС Еразмус+ «Імплементація європейських цінностей як базис демократії в Україні» №101085843 — EVADEM — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH за підтримки Ради молодих учених при Міністерстві освіти та науки України й ВГО «Інноваційний університет» на базі Чорноморського національного університету ім. Петра Могили

Миколаїв – 2024

Ministry of Education and Science of Ukraine
Petro Mohyla Black Sea National University

«UKRAINE AND THE EU: EXPERIENCE OF COOPERATION AND PROSPECTS FOR INTEGRATION IN THE CURRENT ENVIRONMENT»

ABSTRACTS

International Scientific Conference

June 19, 2024

The conference is held within the framework of the Erasmus+ Jean Monnet project «Implementation of European Values as a Basis for Democracy in Ukraine» No. 101085843 - EVADEM - ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH with the support of the Council of Young Scientists at the Ministry of Education and Science of Ukraine and the NGO «Innovative University» on the basis of Petro Mohyla Black Sea National University

Mykolaiv – 2024

УДК 94+327.39](477+4-6ЄС)(043.2)

Україна та ЄС : досвід співпраці та перспективи інтеграції в сучасних умовах : Міжнар. наук. конф 19 черв. 2024 р., м. Миколаїв : в рамках міжнар. проєкту Erasmus+ за напрямком Jean Monnet «Implementation of European values as a basis of democracy in Ukraine» : тези / Миколаїв : Вид-во ЧНУ імені Петра Могили, 2024. – 196 с.

У збірнику містяться матеріали доповідей учасників міжнародної конференції «Україна та ЄС: досвід співпраці та перспективи інтеграції в сучасних умовах», присвячені актуальним питанням співпраці України та Європейського союзу в історичному аспекті; інтеграції України до ЄС; цінностям об'єднаної Європи як своєрідних орієнтирів трансформаційних процесів в Україні.

За фінансової підтримки Європейського Союзу. Погляди та думки, висловлені в публікації, належать виключно автору(ам) і не обов'язково відображають позицію Європейського Союзу або Чорноморського національного університету імені Петра Могили. Ані Європейський Союз, ані орган, що надав фінансування, не несуть за них відповідальності.

© ЧНУ імені Петра Могили, 2024

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ 8

Гаргаун Я. І. ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ СВЯЩЕННО-СЛУЖИТЕЛІВ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ УКРАЇНИ 8

Котляр Ю. В. АРХЕОЛОГІЧНІ ЗНАХІДКИ І ВЕЛИКІ ВІЙНИ В ЄВРОПІ ТА УКРАЇНІ: ІСТОРИЧНІ АНАЛОГІЇ 10

Левченко Л. Л. БІБЛІЙНІ ТОВАРИСТВА: ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ В ЄВРОПІ ТА ВПЛИВ В УКРАЇНІ 13

Міронова І. С. РОЗБУДОВА МОРСЬКОЇ ТЕЛЕГРАФНОЇ МЕРЕЖІ МІЖ ПІВДЕННОЮ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМИ КРАЇНАМИ (ДРУГА ПОЛОВИНА XIX – ПОЧАТОК XX СТ.) 27

Мосін О. В. ВПЛИВ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ НА РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ПІВДНЯ УКРАЇНИ 30

Пархоменко В. А. УКРАЇНО-ФІНСЬКІ ВІДНОСИНИ 1918 – ПОЧАТКУ 1919 рр. У МЕМУАРАХ Г. ГУММЕРУСА 32

Reichardt David. THE AMERICAN ROOTS OF EUROPEAN INTEGRATION 35

РОЗДІЛ 2. ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЯК ОСНОВА ДЛЯ РОЗБУДОВИ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ДЕРЖАВИ 37

Bondar N. DEVELOPMENT OF TRANSPORT OF UKRAINE AS A FACTOR FOR THE SUCCESS OF EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES. 37

Бичок С. В., Тищенко Ю. В. ГАРМОНІЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СФЕРІ МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА. 41

Бокій О. В. ПРОДОВОЛЬЧИЙ СЕКТОР УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ДО ІНТЕГРАЦІЇ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ. 44

Бондар Ю. А. КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ..... 47

Галич Я. В. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ. 50

Горішна Н. П. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ. 55

Іванченко Е. П. МИТНЕ ПОСЕРЕДНИЦТВО ТА ПРЕДСТАВНИЦТВО В ЗАКОНОДАВСТВІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ..... 59

Кобець Є. А. ЕТАПИ РОЗВИТКУ ВІДНОСИН УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ ВІД ПОЧАТКУ 2000-х РОКІВ І ДО СЬОГОДЕННЯ..... 62

Коваленко Т. В. ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: УМОВИ ТА ПЕРЕВАГИ. 64

Левицька А. І. ШЛЯХ ДО ЄВРОПИ: РОЛЬ ІНТЕГРАЦІЇ В РОЗБУДОВІ ДЕМОКРАТІЇ ПІД ЧАС ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ В УКРАЇНІ.. 67

Лендяк Т. О. УКРАЇНА ТА ЄС В УМОВАХ ШИРОКОМАСШТАБНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ: ПЕРШІ РЕЗУЛЬТАТИ ПОГЛИБЛЕНОЇ СПІВПРАЦІ (2022 – 2024)... 70

Лізаковські Пьотр. ПОЛІТИКА У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ.. 73

Лізаковська С. В. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ШЕНГЕНСЬКОЇ ЗОНИ. ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ... 75

Lymar M. Yu. IDENTITY ISSUES IN THE CONTEXT OF UKRAINE'S PRO-EUROPEAN DEVELOPMENT..... 77

Максименко В. В., Міронова І. С. ІСТОРИЧНИЙ ШЛЯХ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПИ. 79

Малашенко І. В., Кропивко О. М. ВПЛИВ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ПОЛІТИЧНУ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНУ СТАБІЛЬНІСТЬ У ЄВРОПІ..... 82

Наумова А. О. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ПОТЕРПІЛИМ ВІД ЗЛОЧИНУ..... 85

Pronoza I. I. MEDIA DISCOURSE REGARDING THE «UKRAINIAN REFUGEE» IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION..... 89

Русинюк М. М., Семенець-Орлова І. А. ТЕМПОРАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У КРАЇНАХ СХІДНОЇ ЄВРОПИ..... 91

Savelieva O. GLOBAL AGRICULTURAL STANDARDS AND FOOD SECURITY IN THE CONTEXT OF UKRAINE'S EU INTEGRATION. 94

Федорова А. М. ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ: ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ ПОКРАЩЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ. 96

Юрінок А. П. ПЕРСПЕКТИВИ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНИ ПРИ ВИКОРИСТАННІ СВІТОВОГО ДОСВІДУ ЄВРОПИ. 98

Яковенко Ю. В. ДЕМОКРАТІЯ НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОПИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ..... 100

РОЗДІЛ 3. ЦІННОСТІ ОБ'ЄДНАНОЇ ЄВРОПИ ЯК ОРІЄНТИРИ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ..... 104

Береда М., Разворович К. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ: ЄВРОПЕЙСЬКІ ПІДХОДИ ТА ЇХ АДАПТАЦІЯ ДО УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЙ..... 104

Іовчева А. М. ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ.. 108

Конопля А. І., Лисиця В. В. ЦІННОСТІ ОБ'ЄДНАНОЇ ЄВРОПИ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ: АКСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД..... 111

Марків Г. В. РОЗВИТОК ФІНАНСОВОЇ ІНКЛЮЗІЇ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ..... 114

Мукомела К. О. ПРИЧИНИ ЛАТЕНТНОСТІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ ТА ДАНІЇ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ..... 117

Новосад М. В., Сновидович І. Г. СТРАТЕГІЧНЕ ЛІДЕРСТВО В УПРАВЛІННІ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ: АНАЛІЗ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ, ВИКЛИКІВ ТА МОЖЛИВОСТЕЙ..... 122

Осійський Ю. О. ПРАВОСЛАВНИЙ ФАШИЗМ «РОСІЙСЬКОГО СВІТУ» ЯК АНТАГОНІЗМ ЦІННОСТЯМ ОБ'ЄДНАННОЇ ЄВРОПИ..... 125

Скутельник О. Л. ВПЛИВ ЗАКОНОДАВСТВА ЄС НА ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ЖУРНАЛІСТІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ..... 128

Соловйова А. С. ТЕМИ ТА МОТИВИ РОСІЙСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ В КОНТЕКСТІ УТВЕРДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ ЯК БАЗИСУ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ..... 131

Суворова С. Г., Назарко С. О. ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ..... 134

Тютюник В. В., Ященко О. А., Тютюник О. О. ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕРЕЖІ СИТУАЦІЙНИХ ЦЕНТРІВ В УМОВАХ УВЕДЕННЯ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО ЧИ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ..... 137

Хорішко Л. С. СПІВРОБІТНИЦТВО ЄС ТА УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ ДЕМОКРАТІЇ.... 142

Чернишова Л. О. ОСОБЛИВОСТІ ЦИФРОВОЇ ДИПЛОМАТІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ..... 145

Шипуліна Ю., Семенютін А. КЛЮЧОВІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ..... 148

Школьнік С. О. АДАПТАЦІЯ СІМЕЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ПРАВА ЄС..... 152

РОЗДІЛ 4. ІСТОРИЧНІ СТУДІЇ 156

Бурдейний В. О. ПОХІД ЦАРЯ ДАРІЯ НА СКІФІЮ (510 Р. ДО Н. Е.) 156

Денисюк І. В., Міронова І. С. ДЕПОРТАЦІЯ КРИМСЬКИХ ТАТАР ПІД ЧАС ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ: ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН У КОНТЕКСТІ РАДЯНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ 158

Костюк Є. М., Підберезних І. Є. “SPLENDID ISOLATION” 162

Кочетков В. В. ПІВДЕННО-СХІДНА АЗІЯ В СИСТЕМІ РЕГІОНАЛЬНОЇ ТА СВІТОВОЇ ПІСЛЯВОЄННОЇ ІСТОРІЇ 164

Макарішин С. В., Міронова І. С. КОЗАЦТВО ТА ПОЛІТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ XVII СТОЛІТТЯ: ВІД БОРОТЬБИ ЗА ВОЛЮ ДО ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ..... 168

Ніколенко В. С., Підберезних І. Є. BRITISH BOMBERS OVER GERMANY DURING THE FIRST WORLD WAR. 172

Пирогов О. С., Міронова І. С. РАДЯНСЬКЕ ТАНКОБУДУВАННЯ ПІД ЧАС НІМЕЦЬКО-РАДЯНСЬКОЇ ВІЙНИ 174

Підберезних І. Є. «ДІАЛОГ ШАНГРІ-ЛА»: СТРАТЕГІЧНА СИЛА ПАРТНЕРСЬКИХ ВІДНОСИН 176

Скидан О. М., Підберезних І. Є. THE BRITISH FACTOR IN THE CAMPAIGN ON THE SOLOMON ISLANDS 1942–1943 180

Стоянова І. В. ПОБУТ СІЛЬСЬКОГО ЖІНОЦТВА УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЖІНОК У ПЕРІОД МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСТАННЬОЇ ЧВЕРТІ XIX – ПОЧАТКУ XX СТ..... 182

Сябро І. Г. АРХІВ І БІБЛІОТЕКА КАНАДИ 184

Тригуб О. П. АГРАРНА ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА В УКРАЇНІ ДОБИ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ ЧОБОТАРСЬКОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ РЕМІСНИЧОЇ ШКОЛИ)..... 187

Чокова А. О. ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ (КІНЕЦЬ XIX – ПОЧАТОК XX СТ.) 190

РОЗДІЛ 1.
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Гаргаун Я. І.
канд. іст. наук, ст. викладачка кафедри історії,
заступник директора НН ІПО ЧНУ ім. Петра Могили

ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ СВЯЩЕННОСЛУЖИТЕЛІВ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ УКРАЇНИ

У реаліях війни та соціальної нестабільності українського суспільства значно зросла потреба у волонтерстві. Зусиль держави та фінансових вкладень для вирішення поточних проблем і забезпечення нашого війська усім необхідним, як виявилось, недостатньо, тому держава потребує допомоги людей, які хочуть виконувати відповідну благодійну діяльність.

Волонтерство в церковному середовищі відіграє значну роль у спільнотах багатьох країн, зокрема і в Україні. Церква традиційно є місцем, де віра і служіння громаді переплітаються, що створює сильний фундамент для розвитку волонтерських ініціатив. Через волонтерство церква може виявляти свою соціальну активність та займатися допомогою тим, хто цього потребує. Волонтерська діяльність Православної Церкви України з першого дня повномасштабного вторгнення включала широкий спектр заходів, спрямованих на підтримку громади, надання допомоги нужденним, збереження релігійних традицій, виховання молоді, а також допомоги військовослужбовцям.

Священнослужителі ПЦУ залучені у волонтерській діяльності починаючи від надання гуманітарної допомоги, що включає роздачу продуктових наборів, одягу, ліків для бідних, літніх людей, інвалідів та інших вразливих груп населення, підтримки біженців і переміщених осіб, так як в умовах війни та природних катастроф, які війна спричиняє церква і її волонтери часто надають притулок, їжу, одяг і психологічну підтримку постраждалим до забезпечення усім необхідним українського війська.

Волонтери ПЦУ також неодноразово допомагали у проведенні недільних шкіл, біблійних гуртків, релігійних семінарів та лекцій для всіх вікових груп. Священнослужителі ПЦУ залучалися до допомоги в утриманні і реставрації церковних будівель, озелененні територій, підготовці храмів до релігійних свят. Деякі церковні спільноти активно займаються просвітництвом і ініціативами з охорони довкілля, наприклад, організацією суботників, акцій з посадки дерев та очищення від сміття. Багато священнослужителів активно працюють на міжнародному рівні, надаючи допомогу і підтримку через місіонерські проекти і партнерства.

Священнослужителі ПЦУ здійснюють значний внесок у підтримку українського війська, виконуючи різні ролі від духовного опікування до практичної допомоги. У м. Черкаси священник Православної Церкви України Василь Паплик допомагає підрозділам 118 окремої бригади Сил територіальної оборони ЗСУ. За останні місяці священнослужитель передав оборонцям України десятки FPV-дронів. Окрім цього, спільними зусиллями Свято-Троїцького кафедрального собору і благодійників, загалом передали захисникам допомогу на понад 700 тисяч гривень. Тому, варто зазначити, що священнослужителі не тільки виконують свої душпастирські обов'язки: моляться за українських воїнів і перемогу, відспівують загиблих захисників, духовно підтримуючи родини загиблих воїнів, а також служать у ЗСУ капеланами і займаються волонтерством.

Очільник Православної Церкви України Блаженніший Епіфаній зазначив, що «бути волонтером, – це вміти брати відповідальність, а проблему й виклик перетворювати на можливість. Бути волонтером – це не боятися йти назустріч змінам. Бути волонтером означає не бути байдужим» [2].

Полтавська єпархія ПЦУ на чолі з архієпископом Полтавським і Кременчуцьким Федором Бубнюком ще з 2018 року стала ініціатором утворення волонтерської організації «Полтавський батальйон небайдужих», який на той час забезпечував усім необхідним добровольчі батальйони української армії. Окрім цього, єпархія заснувала табір відпочинку для ветеранів і їх сімей «Джерело», ідея якого полягає у тому, щоб ветерани не просто відпочили, а були зі своїми сім'ями. Це пов'язано з адаптацією військових, коли вони повертаються додому, часто з посттравматичними синдромами, тому табір проводить професійну реабілітацію військових [1].

Таким чином, церква традиційно відіграє значну роль у волонтерській діяльності, забезпечуючи допомогу та підтримку місцевим спільнотам. Волонтерська робота в церковному контексті охоплює широкий спектр діяльностей і має багато форм, залежно від потреб громади та ресурсів самої церкви.

Волонтерство в церкві не тільки сприяє зміцненню громади та наданню допомоги тим, хто цього потребує, але й відіграє важливу роль у духовному зростанні самих волонтерів, надаючи їм можливість служити іншим і розвивати власні християнські цінності.

Джерела та література

1. Полтавська єпархія ПЦУ. Офіційний сайт. URL: https://spilno.dess.gov.ua/poltavska-ieparkhiia-ptsu/
2. Українська православна церква. Офіційний сайт. URL: https://uaorthodox.com/archives/4165

Котляр Ю. В.
д-р. іст. наук, професор кафедри історії ЧНУ ім. Петра Могили

АРХЕОЛОГІЧНІ ЗНАХІДКИ І ВЕЛИКІ ВІЙНИ В ЄВРОПІ ТА УКРАЇНІ: ІСТОРИЧНІ АНАЛОГІЇ

Людство завжди шукає об'єктивні, суб'єктивні та містичні причини початку війн, особливо, коли ці війни мали і мають суттєві впливи на історичний розвиток світу або хоча-б континенту. В поле нашого аналізу потрапили три війни: Перша світова (1914–1918), німецько-радянська (1941–1945) і російсько-українська війна (з лютого 2022 р.), а також ряд важливих археологічних знахідок, які можуть бути з ними пов'язані.

Аналогія – це загальнонауковий метод пізнання, який полягає в тому, що на основі подібності одних ознак порівнюваних об'єктів робиться висновок про подібність інших ознак. Зрозуміло, що при цьому коло відомих ознак об'єкта (явища), з яким проводиться порівняння, повинен бути ширшим, ніж у досліджуваного об'єкта. Історичні аналогії є основою історико-порівняльного методу, який має значні пізнавальні можливості [2, с. 257].

Тому спробуємо порівняти:

Перша світова війна – глобальний збройний конфлікт, основні

події якого розвивався в Європі з 28 липня 1914 до 11 листопада 1918 рр., у якому брали участь 38 держав із населенням 1,5 млрд. мешканців. Під час Першої світової війни загинуло 8,5 млн. військових і 13 млн. цивільних.

Німецько-радянська війна тривала з 22 червня 1941 до 8/9 травня 1945 р. Була складовою східноєвропейського театру воєнних дій Другої світової війни. Бої німецько-радянської війни є одними з наймасштабніших у історії XX ст. Війна мала тотальний характер і супроводжувалася надзвичайною жорстокістю, руйнуваннями населених пунктів, знищенням великих груп населення, депортаціями. Втрати Радянського Союзу в Другій світовій війні становили біля 42-х млн. осіб. Офіційна кількість загальних втрат з боку Німеччини – 12,5 млн. осіб.

Російсько-українська війна – відкритий воєнний напад росії на територію України, який почався 24 лютого 2022 р. і продовжується більше двох років. Близько 4-ї години за київським часом президент РФ В. Путін оголосив про «спеціальну воєнну операцію» з метою нібито «демілітаризації та денацифікації України». Уже за кілька хвилин почалися ракетні удари по всій території України, у тому числі неподалік від Києва. Російські війська вдерлися до України поблизу Харкова, Херсона, Чернігова, Сум. Росія перейшла в наступ на суходолі з півночі (території Білорусі та РФ), півдня (з Криму) та зі сходу (з окупованого Донбасу). З першого дня вторгнення росія почала порушувати правила ведення війни і масово чинити воєнні злочини.

Загальні бойові втрати росіян від початку вторгнення, за даними Генштабу України на ранок 9 квітня 2024 р. становлять 449250 осіб [1].

Що поєднує ці війни крім очевидного: вони відбувалися і відбуваються на території України? Ведення військових дій супроводжуються небувалою жорстокістю?

Саме час звернутися до археології і розповісти про події, що передували війнам.

В червні 1914 р. концесія на розкопки в Долині Царів (Єгипет) була передана лорду Джорджу Карнарвону, з яким співпрацював відомий археолог Говард Картер. На початку сезону він запланував очистити й укріпити гробницю, яка належала фараону Аменхотепу I або його матері цариці Яхмос-Нефертарі. Розкопки почалися, але подальші дослідження були перервані початком Першої світової війни. В 1922 р. Г. Картер увічнить своє ім’я відкриттям нерозграбованої гробниці юного фараона Тутанхамона і саме з цим відкриттям буде пов’язане так

зване «прокляття фараонів».

Але звернемо увагу на інший факт – *відкриття гробниці – початок Першої світової війни.*

21 березня 1941 р. на стіл голови РНК СРСР Йосипа Сталіна ліг лист комісаріату з культури з проханням дозволити розкопки в мавзолеї «Гур-Емір» у Самарканді (Узбекистан), де, за припущеннями істориків, лежав прах великого полководця давнини – Тамерлана. Отримавши дозвіл, експедиція вилетіла до Самарканду, і вже 16 червня розпочалися розкопки. 21 червня, коли труна з тілом Тамерлана була розкрита, всю усипальницю наповнив сильний запах ароматичних речовин. Незабаром було виявлено нефритову могильну плиту, на якій, за легендою, був напис: «Якщо хтось потривожить прах предків, нехай того спіткає кара». (Хоча, вказаний факт не підтверджується матеріалами експедиції).

Проте, *22 червня 1941 р. – на наступний день після розкриття могили – розпочалася німецько-радянська війна.*

У березні 2021 р. в селі Новоолександрівка поблизу міста Дніпро розпочалися розкопки величного кургану доби енеоліту, вік якого 5–5,5 тис. років. Під шаром ґрунту виявилася огорожа з кам'яних брил («Сурський кромлех»), що нетипово для даної місцевості. Журналісти назвали його «українським Стоунхенджем». Курган до розкопок мав діаметр близько 50 м і висоту до 8 м. Кам'яний кромлех діаметром 18 м складався з підігнаних 64-х гранітних брил близько 2 м заввишки і вагою від 0,5 до 1,5 т (загальною вагою близько 70 т). Археологи упевнені, що з огляду на складність споруди, тут були поховані люди дуже високого статусу. Вважається, що кромлех виконував роль центру своєрідної обсерваторії, укріплення курганного насипу, а також сакральну роль, відгороджуючи від живих світ мертвих.

Наприкінці березня – на початку квітня 2021 р. російські військові перекинули велику кількість озброєння і техніки із західної та центральної росії, а також із Сибіру, в окупований Крим. Спеціалісти з групи розвідки «Джейнс» виявили чотирнадцять російських військових частин з Центрального військового округу, які перемістилися під російсько-український кордон, назвавши це найбільшим неоголошеним військовим пересуванням після вторгнення в Крим 2014 р. 12 липня 2021 р. – публікація псевдоісторичного есе президента рф в. путіна «Про історичну єдність росіян та українців»

Фактично – *розкопки кургану у березні 2021 р. – початок ескалації на російсько-українському кордоні* [3].

Таким чином, початок великих війн можна пов'язати з певними археологічними знахідками, які фактично знімали запобіжник початку історичних подій. Розкриття усипальниць визначних людей свого часу призводить до вторгнення світу мертвих в світ живих (надзвичайна жорстокість у війнах).

Відкриття гробниць в Долині Царів – Перша світова війна, розкриття гробниці Тамерлана – німецько-радянська війна, розкопки кургану в Новоолександрівці – початок ескалації на російсько-українському кордоні. І як наслідок – російська агресія 24 лютого 2022 р.

Джерела та література

1. Втрати росіян у війні проти України. Актуальна статистика. https://zaxid.net/vtrati_rosiyan_u_viyni_proti_ukrayini_n1537635 (дата звернення – 09.04.2024)
2. Kotlyar Y., Lymar M. Ukrainian Shield in Defense of European Civilization: Chronology and Periodization // Eminak: Scientific Quarterly Journal. 2023. № 3 (43). P. 255-271. DOI: https://doi.org/10.33782/eminak2023.3(43).669
3. Котляр Ю. В. 222: історія, археологія, «прокляття фараонів» // Petro Mohyla TV, YouTube. 2022. https://www.youtube.com/watch?v=OFrH_SEOhM8&list=PLlRRgZ43NI5G01gNczg8Q5LQWUZXrW3tq&index=3&t=29s (дата звернення – 09.04.2024)

Левченко Л. Л.

д-р. іст. наук, професор, директор Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України

БІБЛІЙНІ ТОВАРИСТВА: ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ В ЄВРОПІ ТА ВПЛИВ В УКРАЇНІ

Однією з європейських цінностей, яких так прагне Україна, є свобода віросповідання за умови толерантності різних конфесій однієї до іншої. Утім європейці за можливість вільно обирати релігію, дотримуватися власного шляху до Бога, читати Святе Письмо рідною мовою насправді боролися століттями.

Основи нової європейської культури були закладені в переломний для її історії момент – в епоху Відродження або Ренесансу (XIV–XVI ст.).

Культура у той час, набуваючи світського характеру, все більше спиралася на гуманізм та антропоцентризм. Нерозуміння в європейському суспільстві, тоді ще суто однорідно-католицькому, спричинив розкол у римо-католицькій церкві, так звана Папська схизма (1378-1417 рр.). І хоча на Соборі в Констанці (1414 – 1418 рр.) вдалося Велику схизму подолати й нарешті обрати єдиного очільника римо-католицької церкви – Папу Мартіна V, Європа поринула в дипломатичну кризу й «розкололася навпіл». Мартін V у 1431 р. скликав Собор у Базелі (1431-1449 рр.), намагаючись реформувати Церкву шляхом воз'єднання Західної та Східної церков та врегулювати конфлікт із гуситами, котрі виступали проти непомірного збагачення католицької церкви, засилля німецьких священників у Чехії, богослужіння нерідною й незрозумілою для них мовою і нерівності у причасті для духівництва й мирян. У цей час на Соборі в Констанці було визнано верховенство влади Собору над папством, але звинувачені в єресі та засуджені до страти реформатор римо-католицької церкви в Чехії, ректор Карлового університету Ян Гус (страчений 1415 р.), його соратник професор Ієронім Празький (страчений 1416 р.), та оголошений єретиком професор Оксфордського університету й перекладач Біблії англійською мовою Джон Вікліф (помер 1384 р.), який закликав до знищення папської системи й секуляризації церковного майна. Власне саме його ідеями захоплювалися Ян Гус та перші гусити. Під час та після Гуситських війн (1419-1437 рр.) проти гуситів було організовано кілька хрестових походів (1420, 1431, 1468 рр.). А втім, гуситські ідеї вже поширилися в Сілезії, Німеччини, Австрії.

Мартін V помер (1431 р.), а новий Папа Євген IV не визнав рішень Базельського собору про верховенство влади Собору (до речі, аналогічного до рішення Собору в Констанці), про скасування поборів на користь католицької церкви, про компромісні Празькі компактати (1433 р.) із гуситами-чашниками, про обрання Папи Фелікса (антипапа, 1449 р.) тощо. Євген IV розпустив Базельський собор, затим скликав собори у Феррарі (1438 р.), Флоренції (1439 р.), Римі (1443 р.), але безрезультатно. За Євгеном IV з Базельського собору пішли його прихильники, що остаточно продемонструвало занепад соборного руху в католицькій церкві. Врешті 1447 року на Римському конклаві було обрано Папу Миколу V, який виявляв гуманістичні погляди і, як уважають, особисто сприяв розвиткові ідей Відродження в Римі та Європі. За Миколи V було підтверджено права німецької церкви,

викладені у Віденських конкордатах (1448 р.) [9, pp.1-104].

У другій половині XV ст. невдоволення католицькою церквою в Європі, де економічне і соціальне життя вступало в протиріччя з церковними догматами, все більше зростало. У Німеччині невдоволення церквою поділяли всі прошарки населення. У 1517 р. доктор богослов'я з Віттенберзького університету Мартін Лютер обнародував свої «95 тез» (за легендою 31 жовтня власноруч прибив їх до дверей Замкової церкви у Віттенберзі), у яких він заперечив традиційну роль церкви і пап як посередників між Богом і людьми, критикував продаж/купівлю індульгенцій як прощення за гріхи, догмат про чистилище, доводив, що єдиним авторитетом для християн має бути Святе Письмо. Ця подія стала початком Реформації. На Лейпцизькому диспуті (диспут у Лейпцизькому університеті між Йоганном Екком і Мартіном Лютером проходив з 27 червня по 16 липня 1519 р.), підтримавши ідеї Яна Гуса, Мартін Лютер фактично заявив про свій остаточний розрив із Римом і продемонстрував основні відмінності між католицизмом і протестантизмом. 15 червня 1520 р. папська консисторія видала буллу «Повстань, Господи», якою закликала Лютера зректися своїх поглядів. У відповідь Мартін Лютер опублікував звернення до вірян «Про свободу християнина», яким оголосив папу єретиком. 10 грудня 1520 року у Віттенберзі він прилюдно спалив папську буллу разом із книгами Кодексу канонічного права. Звісно, після цього його оголосили єретиком. На Вормському рейхстазі, 18 квітня 1521 р., Карл V Габсбург вимагав, щоб Лютер зрікся своїх поглядів, і, після відмови, оголосив його поза законом. Та Мартін Лютер вже встиг заховатися в замку Вартбург (Тюрінгія), де розпочав свій переклад Біблії німецькою мовою (у 1522 р. закінчено переклад Нового Завіту). У 1525 р. Мартін Лютер одружився з Катариною фон Бора, у такий спосіб поклавши край ще одному католицькому догмату – целібату. Переклад Старого Завіту завершено у 1534 р., обидва переклади утворили Біблію Мартіна Лютера. Перекладом Біблії та іншими працями Мартін Лютер справив визначний внесок у розвій німецької мови та літератури [2, pp. 1-422].

Однак, католицька церква не зволікала й пішла у наступ. Почалася Контрреформація – рух XVI–XVII ст. в Європі, направлений проти протестантизму та на реформування й посилення позицій католицької церкви. Між тим, у Німеччині все частішали виступи проти католицької церкви різних прошарків населення: у 1522 р. повстання підняли лицарі на чолі з Ульрехом фон Гуттеном і Францом фон Зіккінгеном, у 1524-1525 рр. Німеччину, Австрію та Швейцарію охопила селянська війна, у

ході якої, за оцінками істориків, загинуло понад 100 тис. людей. Видатний діяч реформації Філіп I Гессенський у 1529 р., прагнучи усунути протиріччя між Мартіном Лютером та ще одним ідеологом Реформації Ульріхом Цвінглі зі Швейцарії, організував Марбурзький диспут (1-4 жовтня 1529 р.), проте на ньому Лютер та Цвінглі розійшлися через неоднакові погляди на євхаристію. Прихильники Лютера, Йоганнес Бренц та Філіпп Меланхтон шукали узгодження з католиками на Аугзбурзькому рейхстазі (20 червня 1530 р.), де вперше була оприлюднена доктрина віттенберзців у вигляді «Аугзбурзького сповідання» [12]. Цвінгілісти оголосили на рейхстазі власний документ – «Тетраполітанське сповідання». Обидва документи були заперечені імператором Священної Римської імперії католиком Карлом V Габсбургом. Відтак, на тлі протиріччя з католиками, у протестантів виникли власні неузгодженості щодо догматів віри.

Продовженням об'єднання князів протестантських міст став Шмалькальденський союз, укладений 27 лютого 1531 р. Це було досить серйозне знаряддя протестантів проти релігійної політики католика Карла V Габсбурга, доки в середині Союзу не виникли протиріччя. Основні з них були між лютеранами та кальвіністами, які здобули значного впливу в Женеві (Швейцарія) завдяки особистій ролі в цьому місті самого Жана Кальвіна. Він створив у Женеві теократичну республіку із жорсткими правилами та університет для підготовки проповідників, які поширювали кальвінізм у країнах Європи (Шотландії, Нідерландах, частково в Англії та Франції) та Північної Америки. Ба більше, крайнощі кальвінізму, у т. ч. їх вчення про приречення, спричинили появу на початку XVII ст. армініанства – течії протестантизму, що розвинулася на тлі вчення пастора Голландської реформатської церкви в Амстердамі, професора Лейденського університету Якоба Армінія, і стверджувала вирішальну роль свободи волі й відповідальності охочої досягти спасіння людини.

Своєрідну роль у послабленні Союзу відіграло двоєженство Філіпа I Гессенського. Щоб уникнути покарання, він погодився на підписання Регенсбурзької угоди, що унеможливила вступ до Союзу Англії, Франції та міста Клеве в Північній Рейн-Вестфалії. У результаті в ході першої Шмалькальденської війни (1546-1547 рр.) між католиками і протестантами Карлу V вдалося розбити війська Союзу й захопити його активних діячів. Утім він нічого цим не досяг, позаяк боротьба продовжувалася в другій Шмалькальденській війні (1552-1555 рр.) й закінчилася його згодою на підписання Аугсбурзького релігійного миру

(25 вересня 1555 р.), за яким німецькі князі здобули право на своє та своїх підданих релігійне самовизначення. Остаточне розмежування між католиками й протестантами відбулося після Тридентського собору (1545-1563 рр.), де були чітко визначені 16 догматів католицької віри, відмінні від протестантських.

Після смерті Мартіна Лютера (1546 р.) в середовищі протестантів майже 30 років тривали суперечки, які його наступникові Філіппу Меланхтону ніяк не вдавалося залагодити. Врешті теолог Якоб Андрее та Мартін Хемніц уклали Формулу Злагоди [17], урочисто підписану 1577 р., за якою з основних питань протестанти нарешті досягли між собою хоча б примарної згоди.

Із Віттенберга Реформація поширилася в Данію, Норвегію, де її ідеологом став Ганс Таусен, а реалізаторами король Фредерік I та його син король Крістіан III. 1550 року світ побачив переклад Біблії данською мовою. З Німеччини до Швеції та Фінляндії ідеї Реформації повезли учні Мартіна Лютера брати Олаф і Ларс Петрі та Мікаель Агрікола. 1526 року світ побачив переклад Нового Завіту, 1541 року – переклад Біблії шведською мовою. 1571 року була затверджена організаційна структура та статут Шведської церкви. Мікаель Агрікола закінчив Віттенберзький університет і став не лише першим протестантським єпископом в Або (Турку, Фінляндія), а й засновником фінської писемності. У 1543 р. він видав перший буквар фінської мови, 1548 року – завершив переклад Нового Завіту та ще встиг перекласти фінською мовою кілька частин Старого Завіту.

В Англії Реформація не була спричинена рухами народних мас, а проводилася невдоволеним своїм становищем королем Генріхом VIII, який з політичних причин бажав розірвати шлюб із Катериною Арагонською та укласти його з Анною Болейн. Звісно, що відмова Папи Климента VII погодити розлучення була лише формальним приводом до розірвання стосунків із Ватиканом. 1534 року Парламент назвав Генріха VIII очільником Англіканської церкви. «Акт про супрематію» (1534, 1559 рр.) проголошував, що влада над церквою належить англійським монархам, у власність яких перейшло все церковне майно, важливі церковні справи вирішуються в Парламенті, до складу Палати Лордів якого входять представники вищого духовенства. Дотримуючись ключових положень протестантизму, Англіканська церква залишила церковні обряди католицькими. Відтак, англікани ототожнюють себе з християнським світом та єдиним європейським релігійним простором, однак вони перебувають поза впливом Ватикану

[14, с.16-19].

Швидше до «класичного протестантизму» (якщо таку характеристику взагалі можливо застосувати до протестантизму») більше підходить методизм, який виник і виокремився з англіканства на початку XVIII ст. Головним ідеологом методизму, а також і рівайвелізму (релігійного пробудження, в Англії – Євангелістське пробудження), фундатором методистської церкви в Англії був Джон Уеслі, до речі, прихильник армініства, який ще навчаючись у Лінкольн-коледжі (Оксфорд) заснував товариство «Святий клуб» з метою вивчення та проповіді Біблії. До 1744 р. кількість методистських общин в Англії вже була достатньою для формування керівних органів методистського руху на Першому з'їзді методистів. Методистські місіонери, серед яких були й жінки, мандрували по світу, проповідуючи Біблію навіть під відкритим небом, закликали до праведного способу життя шляхом відмови від азартних ігор, вживання спиртних напоїв, дуелей, жорсткого поводження із слабшими, жінками, дітьми та тваринами. Джон Уеслі та його послідовними були палкими аболіціоністами, вони справили свій внесок у відміну рабства й заборону работоргівлі у 1807 р. в Сполученому Королівстві Великої Британії та Ірландії та колоніях Британської імперії. Діяльність методистських місіонерів у часі співпадала з початком епохи Просвітництва (XVII-XIX ст.) і ідеї про те, що, використовуючи можливості людини, можна змінити світ на краще, не могли не вплинути на них.

З огляду на події XVI ст. здавалося б, що розділена між католиками й протестантами Європа мала б на той час вже виробити певний порядок і систему цінностей, однак ще потрібен був останній акорд. Ним стала Тридцятилітня війна (1618-1648 рр.). Католицькі держави були представлені Священною Римською імперією, Іспанією, Католицькою Лігою німецьких князівств (Баварія, Вюрцбург, Аугсбург, Регенсбург та інш.), Португалією, італійськими містами (Генуя, Савойя). На боці протестантів були протестантські німецькі князівства (Саксонія, Бранденбург-Пруссія, Пфальц, Брауншвейг-Люнебург), Нідерланди, Данія, Норвегія, Швеція, Англія, Шотландія. Війна почалася з Богемського повстання в Чехії (1618-1620 рр.) проти рекатолізації, пройшла через дві невдалі спроби підписання миру, Любекського (1629 р.) та Празького (1635 р.), та закінчилася Вестфальським миром (1648 р.), що заклав систему міжнародних відносин на засадах національних інтересів держав, принципах державного суверенітету,

заборони застосування сили, невтручання у внутрішні справи, рівності держав і зобов'язання виконувати міжнародні договори. Вестфальський мир зрівняв у правах протестантські церкви з римо-католицькими, започаткував принципи терпимості, свободи совісті та захисту прав національних меншин. В Оснабрюцькому і Мюнстерському договорах Вестфальського миру були занотовані права людини, як-от: релігійна свобода та вільний вибір релігійної конфесії, вибір місця проживання та свобода пересування, права людини на власність та повага до людини [13, с. 35-38; 15, с. 241-245].

У 1689 р. парламент Англії схвалив Біль про права (1689 р.). Протягом XVIII ст. Британська імперія вийшла переможницею з усіх міжнародних конфліктів, крім Війни за незалежність США (1775-1783 рр.), у якій вона втратила 13 американських колоній. Британська імперія поширювала свій вплив майже на всі континенти і була одним із головних гравців на міжнародній арені.

Отже, саме в цій системі координат у 1804 р. в Лондоні було засноване Британське та Іноземне Біблійне Товариство (British and Foreign Bible Society, BFBS), яке досі просуває в світі ідею перекладу рідними мовами та поширення Біблії народам всіх континентів на засадах рівного і відкритого доступу. Розпочавши у 1787 р. із вирішення проблеми закупівлі для носіїв валлійської мови з Уельсу 500 примірників Святого Письма, ініціатори BFBS 7 березня 1804 р., зібравшись у «Лондонській Таверні» (респектабельний заклад у Бішопсгейт, східні ворота Лондона), схвалили резолюцію про заснування товариства, єдиною метою якого було поширення Святого Письма у Великій Британії, Ірландії, домініонах, колоніях і протекторатах Британської імперії в Азії, Африці, Північній Америці, Латинській Америці, Австралії, Океанії та Антарктиді, у країнах Європи, насамперед таких як Швейцарія, Німеччина, Данія, а також в усіх інших частинах світу, незважаючи на віросповідання, християнське, магометанське чи язичницьке…[10, pp. 9-17]. На офіційному вебсайті BFBS у розділі «Around the World» зазначено: «То був момент, коли зародилася наша глобальна місія, і як складова Об'єднаних Біблійних Товариств ми зараз працюємо майже в 240 країнах і регіонах» [3]. Королівська хартія, що затверджує Статут і Регламент діяльності BFBS і його Опікунської ради була надана 27 листопада 1948 р. королем Георгом VI та в удосконаленому вигляді перезатверджена у 1984 р. королевою Єлизаветою II.

Для початку XIX ст. заснування BFBS було чи не найпершою

спробою культурної і духовної глобалізації, а для українців свого роду євроінтеграції, бо ідеї рівного й безперешкодного доступу до повного тексту Біблії були європейськими. Вони апріорі не могли бути російськими. Як зауважував у своїй праці місіонер BFBS Роберт Пінкертон, «Росіяни не використовують повний текст Біблії у своїх церквах; вони мають лише витяги зі Старого Завіту та Послань, вкраплені до Мінеї та Октоїху; і навіть багато хто з духовенства в країні не мають повного тексту Святого Письма» [6, p. 26].

Місіонери BFBS дісталися й Російської імперії: за їхнього сприяння в Санкт-Петербурзі 11 січня 1813 р. було відкрите Російське біблійне товариство (РБТ) як відділення BFBS. Ними ж ініційовано створення 4 липня 1814 р. Московського відділення РБТ, біля витоків цієї організації стояв відомий український історик-архівіст, автор чотиритомної «Історії Малої Росії» Микола Бантиш-Каменський. Президентом РБТ був Міністр духовних справ і народного просвітництва та Обер-прокурор Синоду князь Олександр Голіцин, який деякий час мав суттєвий вплив на Олександра I. Як свідчать архівні документи, О. Голіцин доволі серйозно ставився до РБТ, а для Олександра I підтримка РБТ була лише даниною модним європейським ідеям.

Під впливом іноземних місіонерів і РБТ його відділення із численними співтовариствами відкрилися на теренах усієї підросійської України: у Харкові (Слобідсько-Українське відділення, 1816 р.), Одесі (1816 р.), Кам'янці-Подільському (Подільське відділення, 1816 р.), Сімферополі (1816 р.), Києві (1817 р.), Полтаві (1818 р.), Чернігові (1819 р.), Луцьку (Волинське відділення, рік уточнюється), Катеринославі (рік уточнюється). Їх членами були майже всі представники української еліти початку XIX ст. Наприклад, у Харкові серед членів відділення були зачинатель української прози Григорій Квітка-Основ'яненко та вся його родина, а також засновник Харківського університету Василь Каразін, ректор Харківського університету Тимофій Осиповський, ще один ректор університету Василь Джунковський. У Полтаві біля витоків відділення стояв класик української літератури Іван Котляревський, він же був книгозберігачем Полтавського відділення.

Відділення поширювали видання Біблії та Нового Завіту різними мовами серед населення українських губерній, а також підтримували перекладацьку діяльність семінарій. За даними Звіту BFBS за 1827 рік за період існування РБТ (1813-1826 рр.) разом із його 289 відділеннями

та численними співтовариствами було надруковано 276 791 примірник Біблії, 349 727 - Нового Завіту, 100 600 Псалтирів, що разом із одиничними виданням різних розділів Святого Письма склало 1 176 075 примірників, із яких 118 788 примірників Біблії побачили світ слов'янською мовою, інші видання опубліковано російською (крім Біблії), вірменською, новогрецькою, грузинською, латиською, молдавською, німецькою, перською, польською, турецькою (вірменськими літерами), татарсько-турецькою, черемиською, чуваською, мордвинською, калмицькою, монгольською, різними діалектами естонської та сербською [7, pp. 169-170].

Переклад Біблії сучасною для початку XIX ст. російською мовою був виконаний кращими перекладачами духовних академій і семінарій, зокрема Київська духовна академія керувала перекладацькою діяльністю Київської, Катеринославської, Подільської та Полтавської семінарій. Однак, за свідченням митрополита Київського Філарета від 1825 року (на той рік Філарет ще служив у Росії) лише кілька тисяч примірників накладу перекладеного російською мовою П'ятикнижжя Мойсея були надруковані, а затим спалені на цегельному заводі впродовж другої половини 1824 р. – першої половини 1825 р. [19, с.117].

Російська імперія не могла дозволити, щоб Біблія стала доступною і зрозумілою широким колам населення, адже тоді влада не змогла би проводити через церкви свою імперську ідеологію і утримувати населення від вольнодумства. В Російській імперії заборонили й діяльність біблійних товариств, які на думку владних діячів мали карбонарський характер. Ба більше, міністр освіти Олександр Шишков і саму Біблію назвав революційною книжкою [18, с. 23-24].

На підавстрійській Україні (про спробу заснування відділення BFBS у Лемберзі (Львів) писав у своєму звіті місіонер BFBS Роберт Пінкертон) заснування біблійних товариств узагалі не було можливим через спротив католицької церкви. У Варшаві (на початок XIX ст. – Царство Польське, Російська імперія) Польське відділення BFBS відкрилося у 1815 р. лише тому, що його заснуванню особисто сприяв російський імператор Олександр I, тоді все ще прихильний до європейських ідей і нових підданих у польських землях. У листі Папи Пія VII, датованому 1816 р., наголошувалося, що переклади Біблії народною мовою внесені до списку заборонених ще 15 червня 1757 р. Папа Григорій XVI 8 травня 1844 р. видав енцикліку, яка забороняла діяльність BFBS в католицьких країнах: «Серед особливих схем, за

допомогою яких некатолики плетуть змову проти прихильників католицької істини, щоб відвернути їхні розуми від віри, біблійні товариства займають чільне місце. Вперше вони були засновані в Англії і поширилися далеко і широко, так що тепер ми бачимо їх як армію на марші, яка змовляється видати велику кількість примірників книг Божественного Писання. Ці переклади на всі види народних мов поширюються без дискримінації як серед християн, так і серед невірних. Потім біблійні товариства запрошують усіх читати їх без керівництва… Ці товариства мало хвилює те, що люди, читаючи їхні народні Біблії, помиляються. Вони стурбовані передусім тим, щоб читач звикав самостійно судити про значення книг Святого Письма, зневажати божественну традицію, збережену Католицькою Церквою у вченні Отців, і відкидати сам авторитет Церкви... З цією метою ті самі біблійні товариства не припиняють зводити наклепи на Церкву і цю кафедру Петра, нібито Ми намагалися приховати знання Святого Письма від вірних… Розмножувати копії та швидко їх розповсюджувати їм допомагало нещодавно винайдене мистецтво друку…» [5].

Історичне значення біблійних товариств для України полягає в тому, що саме в їхніх колах вперше виникла ідея перекладу Біблії українською мовою. Митрополит Іларіон (Іван Огієнко) свого часу писав «В половині XIX століття в Україні справа нового перекладу Біблії стала справою актуальною, – усім стало ясно, що новий переклад конче потрібний. Інші народи його мають, а в українців – нема, а це ясно понижує нашу всенародню культуру. З 1812-го року в Росії було заложене т. зв. Біблійне Товариство, а його філії розкинулися по всіх великих містах. Скрізь заговорили про потребу перекладу Біблії на російську мову, а в Україні – на мову українську. Хоч Біблійне Товариство року 1826-го було закрите, проте 14 літ його праці зробило справу нового перекладу Біблії на українську мову справою живою. Але до здійснення велика ця справа не дійшла. Котляревський і інші письменники нового часу розбурхали таки український національний рух, який відразу вилився в гаряче «народолюбство». Українська інтелігенція добре зрозуміла конечну потребу перекладу Біблії на українську мову, і справа ця стала пекучою. Вагу перекладу Біблії живою мовою для народнього читання зрозуміли всі, були й сили для такого перекладу» [16, с. 12-13].

У 1903 р. BFBS підтримало публікацію першого перекладу Біблії українською мовою – книги Пантелеймона Куліша, Івана Нечуя-

Левицького, Івана Пулюя «Сьвяте Письмо Нового і Старого Завіту мовою руcько-українською», надрукованої в друкарні Адольфа Гольцгаузена у Відні. У 1936-1962 рр. BFBS підтримувало здійснення перекладу та опублікувало в Лондоні в 1962 р. Біблію українською мовою – Івана Огієнка, якою нині послуговується більшість вірян українських церков. Переклад Івана Хоменка, виданий 1963 р., підтримала Українська греко-католицька церква, а переклад Рафаїла Турконяка, книги якого вийшли друком 1997, 2006, 2011 рр., був ініційований Українським біблійним товариством, що відновило свою діяльність після виборення Україною незалежності і державності. Протягом 2022-2023 рр. BFBS забезпечило біженців з України, які знайшли притулок в Об'єднаному Королівстві, майже 10 тис. примірників Біблії та Нових Завітів [1, p. 17].

З моменту заснування перекладацька робота була важливою складовою діяльності BFBS: Біблія мала стати доступною для прочитання в сучасних мовах всіх націй і народностей. З плином часу BFBS відстежує зміни у мовах і постійно публікує нові видання Біблії [1, p. 24]. А втім, на сьогодні основна перекладацька робота зосереджена в Об'єднаних Біблійних Товариствах (United Bible Society, UBS) – організації, одним із членів-засновників якої 1946 року стало BFBS. UBS є міжнародною міжконфесійною асоціацією біблійних товариств, що розвинулися з відділень BFBS: у витоків UBS стояли делегати з 13 країн, нині до складу UBS входить понад 150 національних біблійних товариств, які охоплюють своєю діяльністю 240 країн і територій. Серед цих національних товариств чільне місце посідає Українське біблійне товариство. Штаб-квартири UBS розміщуються у Лондоні та Женеві. 16 лютого 2023 року делегація UBS відвідала Ватикан і зустрілася з Папою Франциском, який під час обговорення методів міжконфесійної співпраці з перекладу Біблії зауважив: «Служіння Біблії шляхом публікації текстів різними мовами та розповсюдження їх на різних континентах є похвальною працею. Я прошу Святого Духа завжди скеровувати та підтримувати ваше служіння. Він може відкрити глибини Бога, щоб усі, хто слухає священний текст, могли прийти до послуху у вірі та зустрічі з Богом через Ісуса Христа» [11].

За час свого існування UBS реалізувало понад 70% всіх перекладів Біблії, на сьогодні відомих у світі. Станом на початок 2023 р. повні тексти Біблії доступні у 733 мовах, якими розмовляють 5,9 млрд населення планети. Текст Нового Завіту доступний у 1622 мовах, окремі розділи Святого Письма доступні у 1255 мовах. У цілому

7,2 млрд людей на планеті мають доступ до різних частин Святого Письма або до повних текстів. Однак, ще 201 млн людей, які використовують 3776 мов, а це понад половина всіх мов на Землі, ще взагалі не мають доступу до текстів Святого Письма, а 1,5 млрд потребують повних текстів Біблії їхніми рідними мовами. До 2038 р. UBS планує подолати амбітний план щодо реалізації ще 1200 перекладацьких проєктів для удоступнення текстів Святого Письма понад 600 млн людей по всьому світові. Підтримка перекладацьких проєктів здійснюється через International Support Programme (ISP), обсяг фінансування якої в 2022 р. склав 34 млн доларів США [4, p. 11]. У 2022 р. національні біблійні товариства здійснили нові та перевірили старі переклади у 25 мовах, якими користується 623 млн людей, у т.ч. переклади мовою маратхі (Індія), курдською (Курдистан, Ірак, Сирія), киргизькою (Киргизія), колтт-саамі (Фінляндія) тощо.

UBS також публікує навчальну літературу, яка допомагає вивчати Біблію. Так, у 2022 р. такі видання вийшли друком голландською, словенською, португальською, кекчі (мова індіанців маянської групи, які мешкають переважно в Гватемалі та Белізі), бенгальською, гуджараті, тайською та в'єтнамською.

На сьогодні тільки 60 з 400 жестових мов світу мають повні записи Святого Письма. Протягом 2022 р. біблійні товариства завершили запис різних частин Святого Письма 20 жестовими мовами. Зокрема, такий запис було презентовано на Міжнародний день жестової мови у Конго, де з 86 млн населення 1,4 млн глухих людей. У цьому питанні навіть малим спільнотам приділяється особлива увага: наприклад, у Республіці Північна Македонія 2022 р. започатковано проєкт перекладу на жестову мову окремих розділів Святого Письма для близько 6 тис. осіб.

Безумовно, що аудіозаписи різних розділів Святого Письма сьогодні без обмежень доступні в Інтернеті, але за аналізом UBS багато незрячих людей все ж таки надають перевагу читанню за допомогою шрифту Брайля. Однак, з 733 найбільш вживаних мов тільки 10% мають повний переклад Біблії у форматі Брайля. 2022 року світ побачили переклади на Брайля в субрегіоні Ланго (Уганда) та у Вірменії.

UBS майже десять років тому назад започаткувало Електронну біблійну бібліотеку (Digital Bible Library, https://thedigital-biblelibrary.org/), яка на початок 2023 р. вже містила 3217 текстів у перекладах 1968 мовами, із яких 1362 повних тексти Біблії, а також 1638 звукових записів фрагментів Святого Письма, 25 перекладів жестовими

мовами, 44 переклади шрифтом Брайля. У такий спосіб UBS забезпечує через вебсайт і програми, такі як YouVersion (https://www.youversion.com/) і Global.Bible (https://global.bible/), доступ до тексті Святого Письма майже 6,1 млрд населення планети [8].

BFBS і UBS засновують школи і впроваджують програми грамотності в найбідніших країнах світу, незалежно від їх мов і національних релігій, підтримують теологічну освіту, реалізують Глобальний дослідницький проєкт для виявлення бар'єрів у сприйнятті Біблії людьми та можливостей щодо їх подолання [1, p.24].

Все це не стало просто сьогодні. Історія свідчить про довгу й запеклу боротьбу між людьми за право на свободу совісті, обстоєння власних переконань і доступу до доказів цих переконань. Вище вдалося окинути лише 500 років європейської історії, утім боротьба тривала довше і досі не вщухла. Відтак і тема європейських цінностей залишається актуальною.

Джерела та література

1. Annual Report, 2022-2023. Shaping a World where everyone can experience Scripture for themselves. Bible Society, 2023.
2. Bainton Roland H. Here I Stand: A Life of Martin Luther. New York-Nashville: Abingdon Press, 1950.
3. Bible Society. URL: https://www.biblesociety.org.uk/about-us/our-work/around-the-world/
4. Building Bridges, Growing Connection. Annual Report, 2022. United Bible Society, 2023.
5. Encyclical of Pope Gregory XVI on Biblical Societies on 8 May 1844. URL: https://www.ewtn.com/catholicism/library/on-biblical-societies-3370
6. Pinkerton Robert. The Present State of the Greek Church in Russia or a summary of Christian divinity; by Platon, late Metropolitan of Moscow (translated from the Slavonian) with a preliminary memoir on the ecclesiastical establishment in Russia; and an Appendix containing an account of the origin and different sects of Russian Dissenters. Edinburgh: Printed for Oliphant, Waugh & Innes, 1814.
7. Reports of the British and Foreign Bible Society; with Extracts of Correspondence, Volume the eighth, for the years 1825, 1826, and 1827. London: printed for the Society, 1825, 1826, 1827. [The twenty-third report].
8. Scripture translations for 723 million people completed by Bible Societies in 2022 / United Bible Societies/ URL:

https://unitedbiblesocieties.org/scripture-translations-for-723-million-people-completed-by-bible-societies-in-2022/
9. Spinka Matthew. John Hus and the Czech Reform. Chicago, Illinois, 1941.
10. The History of the British and Foreign Bible Society, from its institution in 1804, to the close of its jubilee in 1804. Compiled at the request of the jubilee committee, by the Rev. George Browne, during twenty years one of the Secretary of the Society. In two volumes. Vol. 1. London, 1859.
11. UBS delegation meets with Pope Francis / United Bible Societies. URL: https://unitedbiblesocieties.org/ubs-delegation-meets-with-pope-francis/
12. Апологія Аугзбурзького віросповідання. Переклад укр. мовою В'ячеслава Горпинчука. Ред. Юрій Фізер. URL: https://zlahoda.narod.ru/concordia/apology/apology.html
13. Васецький В.Ю. Суттєві соціально-політичні події як витоки змін у сфері забезпечення прав і свобод людини // Часопис Київського університету права. 2021. № 2.
14. Єрмакова Г.С. Англіканство Великої Британії та її окремий статус в Європейському Союзі: пошук причинно-наслідкових зв'язків // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2015. Вип. 6. Т. 1.
15. Задорожна С.М. Загальні принципи у класичному міжнародному праві: Вестфальський мир // Право і суспільство. 2018. № 6.
16. Огієнко Іван. Біблійні студії. Богословсько-історичні нариси з духовної культури України. Т. 1. Вінніпег, 1963.
17. Передмова до християнської Книги Злагоди. Переклад укр. мовою В'ячеслава Горпинчука. Ред. Юрій Фізер. URL: https://zlahoda.narod.ru/concordia/intro.html
18. Письмо къ графу Аракчееву // Записки адмирала Александра Семеновича Шишкова. Изданіе Императорскаго Общества Исторіи и Древностей Россійскихъ при Московскомъ Университетѣ. Москва, 1869.
19. Чистович И. А. Исторія перевода Библіи на русскій языкъ. Второе изданіе. Спб., 1899.

Міронова І. С.
д-р. іст. наук, професор, завідувачка кафедри історії
ЧНУ ім. Петра Могили

РОЗБУДОВА МОРСЬКОЇ ТЕЛЕГРАФНОЇ МЕРЕЖІ МІЖ ПІВДЕННОЮ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМИ КРАЇНАМИ (ДРУГА ПОЛОВИНА XIX – ПОЧАТОК XX СТ.)

Період із середини 50-х до середини 90-х рр. XIX ст. став часом активного телеграфного будівництва. Потреба влаштувати прикордонне телеграфне сполучення із сусідніми країнами сприяла розбудові міжнародних телеграфних ліній. Важливе значення, особливо для встановлення морських телеграфних сполучень, відводилося Півдню України.

Необхідність мати телеграфні сполучення зі Швецією, Данією, Францією, Османською імперією та іншими країнами спонукали російський уряд розпочати з 60-х рр. XIX ст. побудову морських телеграфних ліній, які з'єднували Російську імперію з цими країнами. Але новизна справи, технічні умови, відсутність електриків тощо послугували причиною запрошення іноземних підприємців до побудови цих ліній та їх обслуговування. Так, 6 вересня 1868 р. на 30 років надали концесію данським підданим К. Тьєтгену і Л. Ерікссону на побудову російсько-данського кабеля, який простягався від Лібави через острів Борнгольм до Мьона (в Данії). Лінію відкрили 24 квітня 1869 р. [6, с. 232–233].

До початку 70-х рр. XIX ст. телеграфний зв'язок між Російською й Османською імперіями проходив уздовж континентальних ліній через Румунію. Повільний рух телеграм цим шляхом через проміжкові станції Румунії й Османської імперії несприятливо відображався на офіційних відносинах Російської імперії з Константинополем. Тому російський уряд вирішив відкрити пряме телеграфне сполучення з Константинополем через Чорне море. 19 листопада 1871 р. укладено конвенцію з Османською імперією на побудову й експлуатацію підводного телеграфу від Одеси до Константинополя [2, арк. 36]. Відповідну концесію надали в 1873 р. Президенту Великого Північного Телеграфного Товариства К. Тьєтгену терміном на 30 років.

На основі концесії утворили Чорноморське телеграфне товариство, яке побудувало й 11 травня 1874 р. відкрило підводне телеграфне сполучення протяжністю 625 км між названими країнами.

Чорноморський кабель слугував тепер для передачі телеграм із Одеси не тільки в Османську імперію, але й у Грецію, на острови Архіпелагу, Італію і Францію [6, с. 234].

До числа міжнародних шляхів важливого значення належить транзитна лінія англо-індійського телеграфу Лондон – Калькутта. Концесію на побудову й експлуатацію прямої англо-індійської телеграфної лінії надали 1 вересня 1867 р. фірмі К. Сіменса. Концесіонери утворили товариство під назвою «Індо-Європейське». Ця лінія була найдовшою у світі (понад 10 тис. км), що з'єднала Європу з Індією [4, с. 4]. Починалася вона в Лондоні, далі шлях її пролягав через Німеччину і Польщу, далі – через Житомир, Одесу, Крим, Керченську протоку, Тамань, Кавказьке узбережжя, Тифліс та Єреван.

Кримська ділянка міжнародного телеграфу вступила в експлуатацію 19 січня 1870 р. і проходила через Перекоп, Сімферополь, Білогірськ, уздовж Феодосії до Керчі [1, с. 4]. Управління цією ділянкою Індо-Європейського телеграфу знаходилося в Одесі, а кримська контора розташовувалася в Сімферополі. Лінія використовувалася і для місцевого зв'язку. Стовпи були як дерев'яні, так і чавунні, чорного кольору, з обов'язковим вилитим на металі написом фірми-виробника. Навколо стовпів у радіусі 3 м земля вважалася власністю Сполученого Королівства. Король Георг V, онук королеви Вікторії, за часів якого будувався телеграф, викупив землю навколо кожного стовпа телеграфу, і ця територія на початку XX ст. вважалася власністю Великобританії. Але використовувалася вона на умовах концесійного договору. Лінія пропрацювала до 1931 р. [3, арк. 87].

Важливе значення для подальшого розвитку зв'язку на півдні України мало прокладання у 1908 р. підводного телеграфного кабелю Севастополь – Варна (Болгарія). Телеграми з Південної Європи йшли у Варну, потім – у Севастополь і далі продовжували шлях уздовж Сімферопольського телеграфу у Харків, Москву, Санкт-Петербург, а також через Керч – у Тифліс. Звідти телеграми направлялися в Індію, Японію, країни Близького та Середнього Сходу [5, с. 4].

Після утворення Міжнародного телеграфного союзу 17 травня 1865 р. частка участі Південної України в ньому визначалася такими даними: по-перше, її територією проходила всесвітня телеграфна лінія міжнародного сполучення Індо-Європейського товариства, яка з'єднувала Європу з Індією і йшла від Лондона через Німеччину, Польщу, Одесу, Тифліс та Персію; по-друге, Російська імперія була з'єднана морськими телеграфними кабелями з Одеси з Османською

імперією, Данією, Францією, Англією і Швецією [6, с. 224].

Телеграфні лінії кожної держави знаходилися під охороною внутрішнього законодавства. Зовсім в іншому становищі перебували морські телеграфні кабелі, які за відсутності спеціальних постанов не мали належної охорони і могли бути пошкоджені якорями, рибальськими снастями тощо. Зі збільшенням кількості морських телеграфних сполучень, загальна цінність яких перевищувала на початку XX ст. 250 млн руб., відчутною стала необхідність установити належні заходи зі збереження кабелів і робіт з їх укладання та ремонту. Це питання обговорювалося на телеграфних конференціях у Римі (1871 р.) і Парижі (1882 р.). Результатом цих нарад стало опрацювання «Міжнародної конвенції зі збереження підводних телеграфних кабелів», яку підписали 2–14 березня 1884 р. в Парижі [6, с. 205-206].

Отже, розширення міжнародних відносин спонукали уряди іноземних держав до побудови міжнародних телеграфних ліній. Створення Телеграфного союзу поклало початок новому етапу в розвитку телеграфної галузі та міжнародного телеграфного співробітництва. Участь Південної України в побудові міжнародних телеграфних ліній, які слугували транзитним шляхом для передачі телеграм між Європою та Індією, а також прокладання морських транзитних кабелів через Чорне море сприяли виходу цього регіону на одне з провідних місць у міжнародному телеграфному обміні.

Джерела та література

1. Венюкова С. Экспедиция на корвете «Львица» // Крымская правда. 1984. 11 июля. С. 4.
2. ДАМО, ф. 74, оп. 1, спр. 14, 78 арк.
3. ДАОО, ф. 307, оп. 7, спр. 2, 110 арк.
4. Карбелашвили А. О чем рассказала находка // Крымская правда. 1971. 18 июля. С. 4.
5. Карбелашвили А. От первого телеграфа… // Курортная газета. 1973. 6 мая. С. 4.
6. Министерство внутренних дел. Исторический очерк. Приложение второе. Почта и телеграф в XIX столетии. СПб.: Тип-фия министерства внутренних дел, 1901. 248 с.

Мосін О. В.
аспірант кафедри історії ЧНУ імені Петра Могили

ВПЛИВ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ НА РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ПІВДНЯ УКРАЇНИ

Українська революція 2013-2014 років мала значний вплив на стабільність та рух у південноукраїнському регіоні. Аналіз наслідків Революції Гідності допомагає зрозуміти вплив соціально-політичних змін на регіональне керівництво, колективну згуртованість та економічний розвиток Півдня України – Херсонщини, Миколаївщини та Одещини.

Історично Південь України характеризується різноманітністю етнічних, мовних та культурних аспектів. Аналіз Революції Гідності у цьому контексті дає змогу визначити взаємодію цих різноманітних ідентичностей з національними наративами та амбіціями, які сприяють дослідженню української єдності та інтеграції. Революція Гідності виникла як результат прагнення більшості населення до ближчої співпраці з Європою та відкидання авторитаризму.

Під час Української революції головним стимулом було активне громадянське суспільство, що виступало проти фальшивих виборів, гальмування реформ і загрозі стагнації держави та суспільства. Громадянські протести проходили як у Києві, так і в інших областях України, в тому числі й на Півдні України.

Революція Гідності активізувала громадську активність та зацікавленість участі в громадських ініціативах, що призвело до зростання кількості громадян, що беруть участь у процесах місцевого самоврядування та прийняття рішень, які впливають на розвиток регіону.

Революція Гідності, що відбулася в Україні у 2013-2014 роках, мала значний вплив на всю країну, включаючи Миколаївщину, Херсонщину та Одещину. У південних регіонах України відбувалися масові протести, акції громадянської непокори та вимоги до влади з проведення реформ, боротьби з корупцією, політичних змін та покращення умов життя.

У цей період у південних областях України були організовані численні багатотисячні мітинги, обговорення, ініціативи громадських організацій та активістів, спрямовані на підтримку загальних цілей Революції Гідності. Місцеве населення висловлювало своє

незадоволення рівнем корупції, безправ'я та недостатнім рівнем життя.

Крім того, у Революції Гідності важливу роль відіграли місцеві громадські організації, активісти, студентські та профспілкові об'єднання, які об'єднали зусилля, щоб висловити своє ставлення до подій, що відбувалися у країні. Вони вимагали демократичних змін, прозорості у владі та захисту прав людини.

Вивчення впливу Української революції на Південноукраїнський регіон допомагає зрозуміти регіональне ставлення до європейських цінностей, бажання вступу до Європейського Союзу, а також виклики та можливості, пов'язані з європейською інтеграцією. Південний регіон України, як і вся країна вцілому, зазнав напруги та розколу під час та після Революції Гідності. Розуміння цієї динаміки є важливим для сприяння примиренню, зміцнення діалогу та вирішення глибинних проблем з метою побудови більш інклюзивного та стабільного суспільства.

Революція Гідності відіграла важливу роль у формуванні громадянського суспільства та політичної свідомості в південних областях України. Вивчення впливу Революції Гідності на регіональний розвиток Півдня України, є важливим для усвідомлення різноманітних впливів цих подій, їх наслідків на регіональну стабільність та ідентичність, а також їх загального важливого значення для європейської інтеграції та демократичного розвитку України.

Джерела та література

1. Денисенко В. Правове забезпечення митної політики: міжнародно-правові стандарти та українське законодавство. Запоріжжя: ЗНТУ, 2018. 326 с.
2. Державна митна служба України. Практичні питання надання підприємствам статусу АЕО та авторизації на застосування спрощень, 2023. *YouTube*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=VaX9WSP_9Dw
3. Митний кодекс України: Закон України від 13 березня 2012 року № 4495-VI / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/go/4495-17.
4. Про спрощення і гармонізацію митних процедур: Міжнародна конвенція від 18 травня 1973 року / Рада митного співробітництва. URL: http://zakon.rada.gov.ua/go/995_643.
5. Офіційний сайт Державної Митної Служби. *Державна Митна Служба*. URL: https://customs.gov.ua/

6. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 952/2013 від 9 жовтня 2013 року про встановлення Митного кодексу Союзу: Регламент Європ. Союзу від 09.10.2013 р. № 952/2013: станом на 25 лип. 2019 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_009-13#Text
7. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Угода Україна від 27.06.2014 р.: станом на 25 жовт. 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

Пархоменко В. А.
д-р. іст. наук, доцент кафедри історії ЧНУ ім. Петра Могили

УКРАЇНО-ФІНСЬКІ ВІДНОСИНИ 1918 – ПОЧАТКУ 1919 рр. У МЕМУАРАХ Г. ГУММЕРУСА

Важливою складовою в державотворчих процесах доби національної революції 1917-1921 рр. стали налагодження та функціонування в Україні іноземних дипломатичних представництв. Маловідомою сторінкою цих процесів залишаються україно-фінські відносини. У спогадах міністра закордонних справ Гетьманату Дмитра Дорошенка цим відносинам приділено лише декілька рядків. Очільник зовнішньополітичного відомства згадував, що посол Фінляндії «Гуммерус з щирою приязню ставився до українців і Української Держави, живо інтересуючись успіхами нашого культурно-національного життя, шкільництва, письменства, мистецтва. Консулами до Києва призначено Р. Вальдена, до Одеси - Г. Серлакіуса» [3, с. 277]. У мемуарах Павла Скоропадського про це згадок взагалі немає, хоча за свідченням Гуммеруса, 26 серпня 1918 р. відбулося урочисте представлення фінської місії гетьману в його резиденції. Скоропадський жваво цікавився у посла діяльністю К. Маннергейма, з яким разом колись служили в Кавалергардському полку [2, с. 64].

Набагато інформативнішими щодо становлення дипломатичної служби Фінляндії в Україні є мемуари самого Германа Гуммеруса (1877-1948) – фінського громадського діяча, історика, посла в Києві за часів Гетьманату. Саме за його ініціативи відбулося налагодження дипломатичних відносин між Фінляндією та Україною. Спогади дипломата опубліковано в 1931 р. у

Фінляндії, потім в Україні в 1997 р. [1] та перевидано в 2004 р. [2].

Мемуарист відзначив, що перші спроби налагодження українофінської співпраці слід віднести до часів Першої світової війни, коли у 1916 р. активізувалися контакти між «Союзом поневолених Росією народів», що діяв у Стокгольмі та «Українським бюро у Швейцарії». Гуммерус розумів важливість подібної співпраці, метою якої було повалення Російської імперії. Адже якщо Україна, «ця велика й багата країна стала незалежною, це послабило б сили Росії і, таким чином сприяло б звільненню Фінляндії» [2, с. 31].

Актуалізувало це питання, як проголошення Центральною Радою в листопаді 1917 р. УНР, так і фінським парламентом 6 грудня незалежності Фінляндії. Гуммерус у спогадах, відзначив, що вів наполегливі розмови про встановлення дипломатичних зв'язків із прем'єр-міністром країни П. Сфінгювюдом та представником Фінляндії у Петрограді К. Енкелем. Але справу перервав більшовицький наступ проти УНР. Це питання вдалося вирішити вже за часів Гетьманату П. Скоропадського у 1918 р. Причому ініціаторами встановлення дипломатичних і торговельних відносин виступили фінські підприємці, зокрема «Товариство фінських паперових заводів», які були зацікавлені у збуті своєї продукції та одержанні продовольства із України. Два представники цього товариства: генерал-майор Р. Валден та полковник Й. Серлакіус виявили бажання особисто прибути в Україну. Перший став консулом в Києві, другий – в Одесі. Очолив дипломатичну місію у Києві Г. Гуммерус. «Таким чином, втручання крупного промислового капіталу в цю справу допомогло її вирішенню» [2, с. 40].

У серпні 1918 р. через Німеччину, потягом, Гуммерус вирушив до української столиці. Його перші враження від України: «нам здавалося, що ми приїхали до країни чудес. У привокзальних ресторанах було достатньо їжі. Цей достаток здавався нам казковим після голодної Німеччини і такої ж самої Фінляндії» [2, с. 54]. 22 серпня автор спогадів прибув до Києва, де всюди відчувався вплив німецької військової адміністрації. Проте, Гуммерус відзначив, що завдяки підтримки Берліну встояла Фінляндія, і німецька допомога також сприяла визволенню України від більшовиків, держава «продовжувала існувати під опікою свого рятівника» [2, с. 63]. Після прибуття фінської місії, П. Скоропадський призначив дипломатичним представником у Гельсінкі К. Лоського. Він був теж істориком за фахом, як і сам автор, на що й звернув увагу в своїх спогадах [2, с. 65]. На жаль, і це визнає мемуарист, його країну цікавили виключно торговельні стосунки з

Україною, щоб полегшити продовольчу кризу в Фінляндії Діяльність місії розпочалася перемовинами із міністрами Української Держави: торгівлі – С. Гутника, фінансів – А. Ржепецького, продовольства – С. Гербеля. Переговори виявилися нелегкими, для підтримки фінської місії до Києва прибув цукрозаводчик А. Алфтан. Нарешті, 20 вересня угоду підписано. «Товариство фінських паперових заводів» мало поставити від 600 тисяч до 1 млн пудів паперу. Визначено співвідношення за один пуд українського цукру – чотири пуди паперу [2, с. 76]. Представники товариства Й. Серлакіус та Р. Валден, відкрили контори у Києві, Одесі, Харкові.

Однак, «результат досягнутої з такими труднощами цукрово-паперової угоди дорівнював нулю» [2, с. 78]. Німецьке «Центральне закупівельне товариство» заявило протест, адже з Берліном не узгодили умови угоди і перевезення товарів через окуповані території. За транзит продукції, через контрольовані Німеччиною землі, від Фінляндії почали вимагати постачання вершкового маслу. В листопаді 1918 р. справу уладнали, але перевезення товарів стало вже неможливим. Німеччина, за умовами перемир'я із державами Антанти, почала евакуацію своїх військ із України. Перша партія паперу в 1750 тон, яку фінська сторона встигла доправити до Риги, в січні 1919 р. потрапила до наступаючих радянських військ [2, с. 79]. Жодного вагону цукру Фінляндія так і не одержала.

В умовах евакуації німецької армії, опозиційні Гетьманату політичні сили, утворивши Директорію УНР, розпочали повстання проти режиму П. Скоропадського. Ці події, Гуммерус назвав початком громадянської війни в України [2, с. 117]. 19 грудня 1918 р. Гуммерус, разом із іншими дипломатами, урочисто на вокзалі зустрів приїзд до Києва членів Директорії, і обмінявся з С. Петлюрою рукостисканням [2, с. 149]. Проте, ситуація в УНР погіршувалася, знову розпочався наступ більшовиків. 25 січня 1919 р. Гуммерус повідомив свій уряд, що Директорія не має численної боєздатної армії. 28 січня фінська місія залишила Київ. Незабаром, Гуммерус повернувся до Фінляндії, і став працювати там в Міністерстві закордонних справ. Головною причиною поразки УНР він назвав небажання країн Антанти надати військову допомогу українському уряду. Свої спогади, вперше оприлюднені у Фінляндії в 1931 р., Гуммерус завершує надією, що «ми, фіни, будемо радіти за успіхи визвольних прагнень українського народу, які так сильно відповідають інтересам нашої країни» [2, с. 187].

Джерела та література

1. Гуммерус Г. Україна в переломні часи. Шість місяців на чолі посольства у Києві: Спогади. К.: Таксон, 1997. 193 с.
2. Гуммерус Г. Україна в переломні часи. Шість місяців на чолі посольства у Києві. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2004. 188 с.
3. Дорошенко Д. І. Мої спомини про недавнє минуле (1914-1920 рр.). К.: Темпора, 2007. 632 с.

Reichardt David

Ph.D. in International Politics, Professor at Comenius University in Bratislava, Senior Lecturer at Karol Rybárik Institute of International Relations, Bratislava

THE AMERICAN ROOTS OF EUROPEAN INTEGRATION

European integration, which is of key interest to Ukraine, has been a unique and ongoing phenomenon and therefore it is important for Ukraine and all current and prospective European Union (EU) members to understand how and by what means it originated. Robert Schuman, one of the founders of this "European project," famously described it as a "step by step" process. This project has evolved much since its relatively simple beginnings, progressing from a narrowly defined community of coal and steel to a major international organization with federal qualities. This signals that it has involved both learning and applying that learning. If the application is well documented, from where did the learning arise? This paper concentrates on one dominant source - the American- investigating the inspirational American roots of European integration, as well as the American assistance in applying it.

To that end, the paper first highlights the commonalities between the American and European integration experiences. From pre-integration concerns with post-war economy and security to the subsequent steps of widening and deepening, both the American and European historical experiences have remarkable historical parallels. The paper puts forward the idea of the American experience as the chief inspiration and root source of European integration. Indeed, when European federalists needed a "model" on which to look back, the United States provided precisely what was needed: a "United States of Europe." Emerging from the Second World War, victorious and with unprecedented prestige, the United States - the land

idealists associated with the illuminated “City on the Hill” of St. Matthew’s Gospel - provided European federalists with both the model they sought and the support they needed towards their dream of the United States of Europe. In fact, scholarly sources suggest that Europe’s founders were well aware of the American federal model and consciously sought to emulate it, if not replicate it in its entirety. Indeed, the framers of Europe looked back to 1787 when the American states sent delegates to Philadelphia to discuss how to create “a more perfect union.” Precisely 160 years later - in 1947 - it was Americans and foresighted Europeans that recognized the dire need for unity in Europe, in the form of encouraging European cooperation and subsequently, integration. The paper suggests that without the United States example, Europe would have had a greatly impoverished integration history in which to base its attempts.

But inspiration was not enough. The United States provided massive post-war assistance to Europe - enhanced by the dominant military and political capability the United States possessed after World War II. This aid was conditional on European countries cooperating within the Organization of European Economic Cooperation (OEEC). Without it, it is highly doubtful that European integration would have occurred when and as it did. The paper, therefore, concludes with a review of this key assistance by the United States toward realization of a «United States of Europe», and also some thoughts about how US aid continues to aid integration of new states – specifically Ukraine today will help eventually integrate it into the European Union.

РОЗДІЛ 2.
ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЯК ОСНОВА ДЛЯ РОЗБУДОВИ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ДЕРЖАВИ

Bondar N.
Doctor of Science in Economics, Professor of Ignacy Lukasiewicz Rzeszow University of Technology. Rzeszów, Poland

DEVELOPMENT OF TRANSPORT OF UKRAINE AS A FACTOR FOR THE SUCCESS OF EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES

One of the most important tasks of the post-war reconstruction of Ukraine's economy is to restore its transport infrastructure. Ukraine's location makes it possible to concentrate large traffic flows, connecting the countries of the West and East, South and North of Eastern Europe. But their provision requires the creation of a modern, well-developed transport infrastructure.

If we look at the pre-war state of the transport infrastructure, it should be noted that Ukraine's transit capabilities have not been fully realised. According to analytical data from the European Business Association, the integrated index of transport infrastructure development in 2021 was 2.75 points out of 5, which is slightly higher than its value in 2020 (2.67 points) [5]. The development of transport infrastructure was assessed based on an analysis of the level of development of rail, road, sea, river and air transport. The assessment was based on four criteria: the current legal framework and government policy, investment activity, the activities of transport monopolies, and transport logistics [1].

Taking into consideration the problems caused by the negative effect of COVID-19 and the corresponding reduction in air traffic, it was the air transport activity that received the highest positive ratings from respondents - 3.15 points out of 5 possible (in 2020, this indicator was 3.17 points). Despite the fact that the largest share of respondents uses rail transport, its performance was rated the worst: only 2.46 points out of 5. The second most popular mode was road transport. The rating for its performance was 2.96 points (in 2020, this figure was lower: 2.6 points). River transport took third place, despite being the least popular among respondents. In 2021, its performance was rated at 2.75 points out of 5 possible (in 2020, it was 2.67

points). The performance of maritime transport in 2021 was also rated low: 2.47 points out of 5, compared to 2.85 points in 2020.

The main reasons for this situation are insufficient public and private investment in the transport sector. As of the beginning of 2022, it was only able to meet the basic needs of the economy. The indicators of quality and service, energy efficiency, safety, transportation efficiency, and environmental impact did not meet the requirements of today. [2]

In 2021, the Government of Ukraine approved the «Action Plan for the Implementation of the National Transport Strategy of Ukraine for the period up to 2030» [7]. This document contains a set of steps to ensure that Ukraine fulfils its European integration commitments in the field of transport. These include, first of all:

1) ensuring the development of transport infrastructure in line with EU standards, including improving the functioning of border crossing points;

2) creation of a network of regular container/multimodal freight train routes synchronised with those of EU member states;

3) creation of a network of interconnected logistics centres and multimodal terminals in major transport hubs, at border crossing points between Ukraine and the EU;

4) introducing a new approach to licensing road carriers and ensuring access to the road transport market in accordance with EU legislation;

5) Gradual liberalisation of cargo transportation by inland waterways, opening of inland waterways for foreign vessels;

6) organisation and use of the Ukrainian airspace in accordance with the standards and recommended practices of ICAO, the European Organisation for the Safety of Air Navigation (Eurocontrol), other international aviation organisations and EU legislation;

7) increase competition in the air transportation market, implement rules for access to the ground handling market in accordance with EU legislation;

8) improving the efficiency of internal logistics operations of freight transport by removing existing barriers and developing the relevant infrastructure, as well as its connection with the international and Trans-European Transport Network (TEN-T);

9) improving the quality of passenger transportation in accordance with EU legislation;

10) progressive renewal of the passenger transport vehicle fleet, replacement of carbon-emitting transport modes, promotion of green transport modes, development of cycling in cities, replacement of the minibus

concept with more flexible and environmentally friendly systems equipped to transport people with disabilities and other low-mobility groups.

Unfortunately, russia's military aggression against Ukraine has not only prevented the implementation of many of the above reforms in the transport sector aimed at accelerating European integration. It did have a negative impact on the operations of transport and transport infrastructure companies in general. The results of a survey conducted by the European Business Association show that in 2023, 79% of transport and transport infrastructure companies did not stop operating during the hostilities and continue to operate, 13% stopped their operations but have partially resumed them, 6% have fully resumed and are operating, and 2% have closed their operations generally [4]. As for the reconstruction of transport companies and transport infrastructure enterprises, 41% of them have already restored their capacities, 34% plan to recover after the war, 11% expect to recover in the near future, and 14% do not plan to recover at all [6].

The main challenges of the military situation, according to respondents, are: increased logistics costs (60%), shortage of workers (58%), blocking of free navigation (54%), queues at border crossings (45%), and restrictions on Ukrainian exports by EU neighbouring countries (38%) [4].

Respondents have high expectations for the post-war reconstruction of Ukraine. In order to accelerate Ukraine's European integration, they see the main areas of investment projects as :

1) development of highways connecting Ukraine and Europe - 66% of respondents;

2) development of the European railway track (1435 mm) on the territory of Ukraine - 62% of respondents;

3) construction of strategic universal transport hubs in Ukraine - 61% of respondents.

In the road sector, the priorities are: increasing the capacity of road border control points at the border (78% of respondents); development of motorways within the TEN-T project (73% of respondents); implementation of international standards in road construction (46% of respondents) [6].

The European Business Association sees the stabilisation of the transport and logistics market in the post-war period as the main actions to be implemented: unblocking commercial maritime transport and opening Ukrainian ports for all types of cargo; construction and modernisation of railways towards the EU border and Danube ports; providing risk insurance for investors; providing customs and tax incentives, benefits for transport and

logistics; ensuring the signing of an agreement on joint border control between Ukraine and Poland as soon as possible.

Sources and Literature

1. Бізнес оцінив стан і визначив пріоритети розвитку транспортної інфраструктури, – опитування EBA. URL: https://eba.com.ua/biznes-otsinyv-stan-i-vyznachyv-priorytety-rozvytku-transportnoyi-infrastruktury-opytuvannya-eva/
2. Гмирін А. Розвиток транспортної інфраструктури України вимагає нових підходів. URL: https://www.epravda.com.ua/columns/2022/01/28/681863/
3. Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України» 15.02.2022 № 2043-IX
4. Зростання витрат, брак кадрів та блокування судноплавства – ТОП-3 виклики транспортного бізнесу у 2023 році. URL: https://eba.com.ua/zrostannya-vytrat-brak-kadriv-ta-blokuvannya-sudnoplavstva-top-3-vyklyky-transportnogo-biznesu-u-2023-rotsi/
5. Інфраструктурний індекс 2021. URL: https://eba.com.ua/wp-content/uploads/2021/12/infrastructure-2021_ukr-short_3.12.pdf
6. Інфраструктурний індекс 2023. URL: https://eba.com.ua/wp-content/uploads/2023/11/presentation-UKR.pdf
7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів з реалізації Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року» від 07.04.2021 № 321-р.

Бичок С. В.
студентка 3 курсу факультету міжнародної торгівлі і права
Державного торговельно-економічного університету, м. Київ
Тищенко Ю. В.
канд. юрид. наук., доцент кафедри міжнародного,
цивільного та комерційного права
Державного торговельно-економічного університету, м. Київ

ГАРМОНІЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СФЕРІ МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА

Внаслідок підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом від 2014 року, а також набуття Україною статусу кандидата на членство в ЄС від 23 червня 2022 року, виникає необхідність адаптації українського національного законодавства відповідно до правового поля ЄС. Це має вирішальне значення для вдосконалення національної правової системи та розвитку міжнародного приватного права. Процес гармонізації вітчизняного регулювання до практики Європейського Союзу передбачає забезпечення планомірного узгодження українського законодавства з європейськими стандартами у сфері нормативно-правового регламентування конкретних суспільних відносин, визначених міжнародними угодами. Це комплексний і тривалий процес, який охоплює всі аспекти правового середовища в Україні.

Зважаючи на складну правову природу процесу адаптації як законодавчого механізму, його рамки визначаються міжнародними договорами, серед яких фундаментальною є Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами від 27 червня 2014 року. Зокрема, як зазначено у статті 24 Угоди про асоціацію, Сторони зобов'язалися зміцнювати співробітництво у сфері юстиції між Україною та Європейським Союзом у цивільних справах шляхом використання відповідних багатосторонніх правових інструментів, включаючи конвенції Гаазької конференції з міжнародного приватного права, що стосуються міжнародно-правового співробітництва, судочинства та захисту прав дітей [4]. З метою повноцінного та ефективного застосування механізмів Гаазької конференції для гармонізації національного законодавства з правом ЄС, регулювання

приватноправових відносин у цивільних справах на міжнародному рівні, а також налагодження прямого зв'язку з іноземними спеціалістами для оперативного вирішення проблемних питань, вкрай важливим є вдосконалення взаємодії з Гаазькою конференцією. Оскільки навіть саме приєднання до Конвенції безумовно спричинило вдосконалення сучасного українського колізійного права [3].

Угода про асоціацію між Україною та ЄС від 27 червня 2014 року спрямована на відносне реформування приватного законодавства України згідно з правовою системою Європейського Союзу, яка включає акти законодавства ЄС, прийняті в рамках Європейського співтовариства, у таких сферах, як корпоративне регулювання, інтелектуальна власність, договірні відносини тощо. Однак Угода не містить конкретних положень, розглядаючи це питання лише в окремих статтях. У статті 157 Угоди зазначено, що Сторони мають на меті сприяти створенню та комерційному використанню інноваційних та творчих продуктів на своїх територіях, забезпечуючи при цьому високий рівень захисту та дотримання прав інтелектуальної власності. Для досягнення цих цілей Сторони погоджуються виконувати свої зобов'язання за міжнародними договорами у сфері інтелектуальної власності, включаючи Угоду про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності [4].

Положення Угоди про асоціацію у частині щодо торгівлі послугами та електронної комерції відіграють вирішальну роль у регулюванні контрактів з іноземним елементом. Відповідно до статті 85 Угоди, Сторони дотримуватимуться своїх прав та зобов'язань, викладених в Угоді СОТ, та вживатимуть заходів для поступової лібералізації умов ведення господарської діяльності та торгівлі послугами, а також співробітництва у сфері електронної комерції [4].

Законотворча діяльність ЄС у сфері міжнародного приватного права мала значний вплив на внутрішнє законодавство держав-членів. Однак на даному етапі інтеграції неможливо повністю доповнити національне законодавство. Унікальні характеристики європейських джерел колізійного права зумовлені їхнім подвійним характером. З одного боку, вони спрямовані на гармонізацію судових рішень для забезпечення правової визначеності, передбачуваності та стабільності в міжнародних приватно-правових відносинах. З іншого боку, вони покликані інтегрувати європейські цінності та принципи європейського права, зосереджуючись на досягненні цілей ЄС, зокрема, ефективності

внутрішнього ринку та реалізації основоположних свобод для забезпечення простору безпеки та правосуддя.

Розглядаючи питання вдосконалення положень національного права з іноземним елементом, важливо ознайомитися з правовою базою ЄС та визначити пріоритетні акти, обсяг і межі гармонізації законодавства у цій сфері. Прикладом таких є Регламент ЄС 593/2008 Європейського Парламенту та Ради «Про право, що підлягає застосуванню до договірних зобов'язань («Рим I»)» [1] та Регламент ЄС 864/2007 Європейського Парламенту та Ради «Про право, що підлягає застосуванню до договірних зобов'язань («Рим II»)» [2], що мають на меті покращити інститут автономії волі в Україні та покликаний обмежити монополію ЄС у питаннях прийняття джерел міжнародного права і реалізації державами-членами компетенції самостійно укладати договори у сфері регулювання транскордонних приватно-правових відносин. Тут йдеться про компроміс між двома протилежними цілями: створенням передбачуваної та визначеної правової системи і досягненням узгодженості судових рішень – загальної мети уніфікації та сприяння свободі міграції в межах Союзу. Досягнення цієї мети є ключем до інтеграції. До прикладу шлюбна гармонізація досягається шляхом надання сторонам можливості обирати найбільш сприятливе застосовне право та уникати несприятливого. До того ж, подружжя має можливість застосовувати свій особистий закон, який може бути з третьої країни, щоб врахувати культурні та релігійні традиції. Завдяки цьому полегшується визнання та виконання судових рішень у цих країнах.

Таким чином, після приєднання України до ЄС українці матимуть багато нових прав і будуть зобов'язані дотримуватися приписів, викладених у відповідних законодавчих актах. Це включатиме впровадження конкретних вимог до різних типів договорів, таких як договори купівлі-продажу, надання послуг, франчайзинг та речових прав на нерухоме майно тощо. Також будуть внесені зміни до механізму виконання деяких договорів, зокрема, до споживчих та трудових договорів. Розширюється перелік договорів, до яких застосовуються спеціальні колізійні норми, а Регламент встановлює додаткові положення щодо договорів перевезення та страхування, які відповідають вимогам внутрішнього ринку ЄС. Суд ЄС є первинним регуляторним органом, уповноваженим розглядати преюдиціальні запити та надавати авторитетне тлумачення європейського права. Саме йому належить заслуга у розвитку європейського права та просуванні європейської інтеграції. І оскільки Україна прагне приєднатися до ЄС,

необхідно вирішити розбіжності між національними правовими системами, щоб вони відповідали європейському ринку. Це означає, що Україна повинна гармонізувати своє законодавство з урахуванням нормативно-правових актів права ЄС, враховуючи специфіку міжнародного приватного права у певних сферах правовідносин.

Джерела та література

1. Регламент (ЄС) № 593/2008 Європейського Парламенту та Ради «Про право, яке підлягає до застосування щодо договірних зобов'язань («Рим I»)» [Електронний ресурс] : Регламент Європейського Союзу від 17.06.2008 р. № 593/2008. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_905#Text
2. Регламент (ЄС) № 864/2007 Європейського Парламенту і Ради «Щодо права, яке підлягає застосуванню до позадоговірних зобов'язань «Рим II»)» [Електронний ресурс] : Регламент Європейського Союзу від 11.07.2007 р. № 864/2007. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_907#Text
3. Статут Гаазької конференції з міжнародного приватного права (укр/рос) [Електронний ресурс]: Статут Республіки Австрія від 31.10.1951 р.: станом на 30 черв. 2005 р. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_401#Text
4. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]: Угода Україна від 27.06.2014 р.: станом на 30 листоп. 2023 р. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

Бокій О. В.

канд. екон. наук., старший науковий співробітник відділу економічних досліджень Інституту продовольчих ресурсів НААН. м. Київ

ПРОДОВОЛЬЧИЙ СЕКТОР УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ДО ІНТЕГРАЦІЇ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

Ефективна діяльність продовольчого сектора та рівень продовольчого забезпечення залежать від економіко-політичного стану країни, техніко-технологічного оснащення виробничих потужностей, наявності сировинної бази, стану логістики та інфраструктури й

багатьох інших чинників і складових ринкової інфраструктури на макро-, мезо- та мікрорівнях. Невід'ємною складовою забезпечення стабільного розвитку продовольчої ланки економіки виступає інституційна складова (що включає і нормативно-законодавче поле) оскільки саме через законодавчі акти реалізуються або гальмуються основні стратегічні напрями продовольчої політики держав світу.

В Україні, в результаті трансформаційних процесів останніх десятиріч, ризиків та надзвичайних викликів останнього часу – пандемії Covid 19 і військово-політичної нестабільності від 2014 р., яка у 2022 році переросла у повномасштабну агресію російської федерації, сформувався проєвропейський вектор розвитку. Адже взаємодія сучасних європейських країн, права і свободи, які реалізуються, здобутки завдяки формуванню спільної аграрної політики країн Європейського Союзу (Common Agricultural Policy – CAP) є дієвим прикладом для продовольчого сектору України [4]. Завдяки Спільній аграрній політиці, яка є найбільш важливою і витратною сферою діяльності і охоплює більше ніж 40% бюджету ЄС, реалізуються аграрна політика країн-членів, нагляд за цінами на аграрну продукцію та недопущення їх неправомірного зростання, підтримка та заохочення сільськогосподарських виробників дотримуватися норм безпечності та якості сільськогосподарської продукції.

Курс на євроінтеграцію Україна виборола через запит суспільства і Революцію гідності 2014 року, точки відліку, від якої країна неупинно, попри зовнішні та внутрішні виклики просувається вперед, наближаючи та застосовуючи європейські цінності. Вірність вибору країни підтвердили і сучасні події, в контексті агресії російської федерації в Україні від лютого 2022 року.

Від ратифікації Україною Угоди про Асоціацію з Європейським Союзом 2014 року до подання 28 лютого 2022 року офіційної заявки до Європейського Союзу і запуску процесу офіційного вступу до ЄС Україна пройшла шлях перетворень довжиною дев'ять років, поступово змінюючи діюче законодавство та наближаючи основоположні європейські принципи для адаптації до умов і правил Європейського Союзу [1, 3].

Згідно з Листом Міністерства закордонних справ № 72/14-612/1-2980 від 30.11.2015 р., вже від січня 2016 року між Україною та ЄС почали застосовуватися тимчасові перехідні положення до Угоди, зокрема щодо спрощення бар'єрів торгівлі між Україною та ЄС. Безвізовий статус, що дозволив громадянам України вільно перетинати

міждержавні кордони країн Європейського Союзу без попереднього звернення до посольства для отримання дозволу, було започатковано від 11 червня 2017 року [2].

Завдяки Угоді про Асоціацію, впродовж 2015-2022 рр. експорт товарної продукції з України до ЄС зріс у 2,2 раза – до 12,6 млрд дол. США [5]. Визначальна продукція продовольчого експорту до країн ЄС – зернові культури, олія та жири, насіння та шрот, м'ясні продукти. Україна входить до ТОП-експортерів курятини. Однак на сьогодні експортні можливості України обмежені війною і протекціоністськими діями країн – сусідів.

Основні переваги Угоди України про асоціацію полягають в тому, що Угода дозволяє зняти торговельні бар'єри між Україною та ЄС; сприяє впровадженню європейських стандартів; спрощує працевлаштування українців та відкриття філій українських компаній в ЄС. І головне – наближає європейські цінності до економіки, законодавства та побуту громадян країни.

Серед 24 напрямів Угоди України про Асоціацію з ЄС найбільшого прогресу досягнуто у галузі інтелектуальної власності (98%), статистики та обміном інформації (96%), яка має дієвий вплив на забезпечення прозорості ринку продовольства, гуманітарної політики (94%), а також свободи, безпеки і прав людини (92%) і в галузі національної безпеки та оборони (91%) [1].

Основні виклики продовольчого сектора на шляху євроінтеграції, з урахуванням наслідків військової агресії російської федерації – у першу чергу порушення виробничо-збутових ланцюгів, зростання цін на логістику та енергоресурси та складна гуманітарна ситуація в країні. Необхідно викорінити корупційну складову в інституційному середовищі та сферах життя населення, російську експансію в європейському та світовому просторах. Важливо прискорити виконання положень Угоди про Асоціацію та імплементацію законодавства, у продовольчому секторі – у галузі стандартів торгівлі рослинами і політики якості.

Джерела та література

1. Пульс Угоди. https://pulse.kmu.gov.ua/ua.
2. Секторальна інтеграція України до ЄС: передумови, перспективи, виклики. Центр Разумкова, за сприяння Представництва Фонду Конрада Аденауера в Україні. –2020. – https://razumkov.org.ua/uploads/article/2021_sektor_eu_ukr.pdf.

3. Угода про асоціацію між Україною і ЄС. https://mfa.gov.ua/yevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociaciyu-mizh-ukrayinoyu-ta-yes.
4. The common agricultural policy at a glance. European Commicion. https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-glance_en. 1
5. Trade Map. https://www.trademap.org/ https://www.trademap.org/.

Бондар Ю. А.
канд. екон. наук., доцент, завідувачка кафедри менеджменту авіаційної діяльності, Льотна академія Національного авіаційного університету, м. Кропивницький

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Інтеграція України до Європейського Союзу є однією з найактуальніших тем, що стоять перед сучасною українською політикою та суспільством загалом. За останні роки цей процес став об'єктом не лише політичних, але й економічних, культурних та геополітичних дебатів. Інтеграція України до ЄС є найбільшим стратегічним кроком для країни, вона передбачає не лише поглиблення економічного співробітництва, але й зміни в політичній системі, законодавстві, а також культурній та соціальній сферах. У цьому контексті важливо відмовлятися як від переваг, так і викликів, з якими Україна досягає шляху до європейської інтеграції, а також враховувати інших гравців та фактори, які впливають на цей процес.

Ключові аспекти інтеграції України до Європейського Союзу охоплюють широкий спектр політичних, економічних, соціокультурних та інституційних аспектів:

1. Політичні аспекти включають політичні реформи, які потрібно провести для відповідності стандартам ЄС, такі як підвищення прозорості влади, боротьба з корупцією, стабілізація політичної ситуації тощо. Також важливі аспекти досягли геополітичної безпеки та зовнішньої політики.

2. Економічні аспекти охоплюють гармонізацію законодавства і стандартів щодо торгівлі, мит та економічних відносин, а також

сприяють зближенню економіки України через спільні ринки ЄС, інвестиції та розвиток інфраструктури.

3. Соціокультурні аспекти включають реформи в освіті, науці, культурі та соціальній сфері для досягнення відповідності стандартам та цінностям Європейського Союзу. Важливо забезпечити захист прав людини, рівність гендерів, толерантне суспільство тощо.

4. Безпека та геополітика представляє собою інтеграцію України до Європейського Союзу як важливе значення для забезпечення безпеки та стабільності в регіоні. Це може вплинути на геополітичні зв'язки України з іншими державами, зокрема, з Росією.

5. Інституційна та адміністративна готовність – інтеграція до Європейського Союзу вимагає від України підвищення ефективності та прозорості державних інституцій, а також підготовленості до виконання європейських стандартів та вимог.

Ці аспекти взаємопов'язані та вимагають комплексного підходу до реалізації інтеграційних процесів для досягнення успішного вступу України до Європейського Союзу.

Загалом, приєднання до економічного простору ЄС має додаткові конкурентні переваги для України, особливо в умовах сталої тенденції формування певної автономії основних світових центрів впливу, забезпечення їхньої економічної безпеки у стратегічних галузях на основі процесів ресорсингу та створення регіональних стійких мереж доданої вартості. Слід зазначити, що економіка ЄС складає 17,8% світового ВВП, США – 23,9%, КНР – 18,5%. Разом на три великі економіки у 2021р. припадало 60,2% світового ВВП [1,2]. Отже, Україна має шанс інтегруватися до європейської економіки, яка є найбільш конкурентною і ефективною з усіх можливих для України моделей соціально-економічного розвитку.

Взаємна торгівля з Євросоюзом стала важливим зовнішньоекономічним фактором стійкості відкритої економіки України в умовах тривалої російської агресії та значних людських і матеріальних втрат. ЄС поступово став основним торговельним партнером – його питома вага в зовнішній торгівлі України у 2013-2021рр. зросла з 32,1% до 39,2% (відповідно в експорті з 26,5% до 39,4%, імпорті з 35,1% до 39,8%) [2]. За підсумками І-го півріччя 2022р. частка ЄС сягнула 52,2%, і в цілому обсяг експорту України на європейському напрямі збільшився [3].

Загальні тенденції торговельних відносин з ЄС свідчать про те, що ефекти зони вільної торгівлі за останні роки мали різнохарактерну

динаміку. З одного боку, показники внутрішньогалузевої торгівлі хоча і повільно, але зростали. Індекс відкритості торгівлі з ЄС також характеризувався висхідною динамікою. Дещо покращився індекс збалансованості торгівлі.

Інтеграція України до Європейського Союзу (ЄС) є складним процесом, який включає зовнішні та внутрішні фактори. Підсумкові висновки можуть бути такими:

1. Зовнішні фактори:

– Політична підтримка ЄС – запрошення України на асоціацію з ЄС та надання безвізового режиму є важливими кроками в інтеграційному процесі.

– Геополітичне середовище, а саме стратегічне положення України між Європою та Росією робить інтеграцію до ЄС стратегічно важливою для зміцнення її західних зв'язків та незалежності.

– Економічні переваги – вступ до ЄС може сприяти розвитку української економіки через збільшення експорту та інвестицій, а також доступ до європейських фондів.

2. Внутрішні фактори:

– Внутрішня політична ситуація, корупція та реформи є важливими внутрішніми факторами, що впливають на інтеграційний процес.

– Необхідно провести широкомасштабні реформи у сферах правосуддя, боротьби з корупцією, громадянського суспільства, щоб відповісти на вимоги європейських стандартів.

– Важливо мати підтримку населення щодо інтеграції до ЄС, що вимагає ефективної комунікації та впровадження освітніх кампаній.

Загальним висновком є те, що успішна інтеграція України до Європейського Союзу залежить від комплексного підходу, який враховує як зовнішні, так і внутрішні фактори, а також вимагає активної співпраці між урядом, громадськістю та міжнародними партнерами.

Джерела та література

1. Бондар Ю. А. Правові взаємовідносини між Європейським союзом та Міжнародною організацією праці. Ціннісно-орієнтований підхід в освіті і виклики євроінтеграції: матер. III Всеукр. наук.-метод. конф., 18 черв. 2022 р. Суми : Сумський державний університет, 2022. С. 27-31.
2. Бюлетень поточного стану торгівельних відносин між Україною та ЄС. Міністерство економіки України.

https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=14881855-1cfc-4f87-b028-ec6e1914f113&title=BiuletenPotochnogoStanuTorgovelnikhVidnosinMizhUkrainoiuTavropeiskimSoiuzom
3. Експорт в ЄС перевищує довоєнний рівень – заступник Міністра економіки Тарас Качка. Міністерство економіки України. https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=0889ba68-3f13-4118-8ff7-5d040dabcf71&title=EksportVsPerevischuDo vonniiRiven-ZastupnikMinistraEkonomikiTarasKachk
4. Association Implementation Report on Ukraine. Joint staff working document. European Commission, Brussels, 22.7.2022, SWD(2022) 202 final, https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/Association%20Implementation%20Report%20on%20Ukraine%20%20Joint%20-staff%20working%20document.pdf.

Галич Я. В.
аспірант кафедри публічного адміністрування,
Міжрегіональна Академія управління персоналом

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Національна система публічного управління в значній мірі відстає від розвинутих країн за багатьма показниками, перш за все за соціально-економічним розвитком і добробутом громадян. Процес реформування вітчизняної системи публічного управління засвідчує неефективну політику, високий показник корупції й неспроможність результативних перетворень для досягнення рівня цієї системи що б відповідала міжнародним стандартів. Систему публічного управління в Україні можна охарактеризувати значною кількістю недоліків, що потребує подальшого реформування із застосуванням сучасних світових тенденцій і досвіду розвинених європейських держав.

Кожна європейська держава вибудувала власну концепцію функціонування системи публічного управління на основах принципів регіоналізації й децентралізації, проте важливо встановити, які правові форми регіоналізації/децентралізації втілюються в практичній площині, й як вони себе виправдали. Системи публічного управління, які на

сьогодні існують у Західній Європі сформувалися внаслідок розвитку національної держави, демократизації, розвитку суспільних відносин та інших потреб сучасного демократичного суспільства. Слід сфокусувати увагу на такому феномені європейських цінностей як верховенство права, демократія, права людини, що окреслюють формат існування будь-якої європейської держави [4, с. 32].

Застосування у конкретний історичний час окремими європейськими країнами відповідних форм і принципів як централізація, децентралізація та деконцентрація вимагають аналізуючи європейський досвід врахування особливостей саме на конкретному історичному періоді розвитку європейських національних держав. Як цілком слушно зазначають науковці, що «…норми європейського права сформовані у рамках процесу централізованого управління – від епохи абсолютизму й до створення Європейського Союзу, формування інституту комунітарного права» [1].

Фундаментом реформ, що впроваджуються інституціями Європейського Союзу є більш якісне долучення інститутів громадянського суспільства до процесів вироблення правил, політики на рівні ЄС. Таким чином, у цьому напрямі діяльність ґрунтується на дотриманні принципів і вимог відкритості, підзвітності, ефективності, участі, злагодженості.

Однак, не зважаючи на різні вихідні точки, проведений аналіз держав-членів ЄС показує досить цікаві результати та спільні характеристики. Поміж найбільш вражаючих вважається постійна висока релевантність та рух реформи публічного управління в державах-членах ЄС, навіть у державах, які працюють відносно добре. Тенденції значної інтенсивності впровадження реформ публічного управління, які прослідковуються протягом багатьох років, починаючи з 1980-х років, теж є тривала й у останнє десятиліття і може бути підтверджена стосовно всіх держав-членів ЄС [5].

Що стосується питання змістовного наповнення реформи, то не споглядаючи на усі відмінності між країнами, слід відзначити суттєві спільні риси в напрямах реформи публічного управління. Цих рис стає все більше під впливом порядку денного й механізмів підтримки Європейської комісії (наприклад, щодо адміністративного тягаря, єдиного вікна, відкритий уряд й цифровізація, оцінки регуляторного впливу), особливо в Південній та Східній Європі. Серед найбільш поширених напрямів реформ, що прослідковуються у державах-членах ЄС, які виступають головними компонентами так званого

«європейського» підходу стосовно реформи публічного управління можна зазначити наступні:

– відкриті урядові ініціативи та реформи щодо посилення зовнішньої прозорості (відкриті дані, реформи закупівель, законодавство про свободу інформації, утворення антикорупційних органів);

– реформа державної служби з акцентом на заходи скорочення/зменшення розміру й витрат державних службовців, підвищення продуктивності оцінювання, утілення кодексів поведінки;

– заходи електронного урядування (створення порталів та електронних підписів, впровадження онлайн-сервісів, розвиток єдиного вікна задля покращення надання публічних послуг);

– реформи для посилення координаційної спроможності уряду;

– управління продуктивністю і реформи задля підвищення продуктивності, зміцнення орієнтації на результат;

– посилення розробки політики, що вибудовується на фактах і досвіді кращого регулювання із різними інструментами (фактична оцінка або консультація зацікавлених сторін, оцінка регуляторного впливу);

– зменшення адміністративного навантаження на громадян і підприємства [6].

У країнах-членах Європейського Союзу було розпочато й упроваджено багато реформ. Можна виокремити три ключові типи реформ: 1) заходи протидії корупції і просування етики серед політиків (посадових осіб); 2) заходи посилення доступу до державної інформації; 3) заходи підвищення підзвітності уряду. Однак питання полягає в тому, наскільки означені заходи мали позитивний вплив щодо адміністративного потенціалу для гарантування прозорості, підзвітності, участі, запобігання корупції та як державне управління працює у цій сфері. Наприклад, боротьба із корупцією і зловживанням державними джерелами залишається проблемним аспектом в кількох державах-членах ЄС [9, с. 19].

Як наслідок, замість глобалізації публічного управління на основах багатонаціональних угод й координації ієрархічної стабільності нова реальність управління має вплив без винятку на кожну країну в умовах нестабільності та невизначеності. В останнє десятиліття чітко окреслено, які адміністративні інструменти та процедури управління (адміністративні механізми) потребують значного переформатування і модернізації [2].

У європейських країнах важливе місце відводиться місцевому рівню, навіть публічне управління формується саме на місцях, і саме тому доцільно приділити увагу означеному питанню.

Найважливіші зміни формальної децентралізації пов'язані з створенням регіональних та місцевих органів самоврядування й передачі їм повноважень, ресурсів. Вплив цих змін неоднозначний, що віддзеркалює можливості й обмеження децентралізації, які є інструментом реформи, а також потребою пристосувати децентралізацію до конкретних обставин середовища реформ. Неправильний розподіл обов'язків обмежує шанси на економію й збільшує трансакційні витрати. Занадто малі державні одиниці зазнають комплікацій від відсутність компетенції й фінансових ресурсів. Саме тому в період фіскального процесу децентралізації необхідно враховувати «адміністративну спроможність суб-національних урядів й адміністративні витрати та витрати на відповідність децентралізації» [7; 8].

Європейські країни пройшли тривалий шлях розвитку та становлення системи публічного управління. На сьогодні основним напрямом реформування в європейських державах загалом є інформатизація та дебюрократизація, новий менеджеризм, децентралізація (аутсорсинг/ деконцентрація), приватизація та впровадження економічних складових регулювання управлінських процесів, корпоративізм і неокорпоративізм, а також сервісне адміністрування [цит. за: 3, с. 108].

Ключовий висновок полягає у тому, що досягнуті результати значно залежать від контекстуальних чинників, політичного руху й не в останню чергу стратегічного планування і довгострокового бачення країн-членів. За умов відсутності цих сприятливих важливих детермінант реформи, зазвичай, зупиняються чи змінюють пріоритети.

Аналіз досвіду таких країн як Німеччина, Франція, Польща, Угорщина, Голландія та інші, дозволяє виявити ключові підходи й принципи, які застосовуються в світовій практиці здійснення публічних функцій й надання публічних послуг, передусім: а) виконання функцій і надання послуг відповідно до регламентів; б) проведення реформ з широким використанням провідних інформаційно-комунікаційних технологій; в) удосконалення здійснення публічних функцій, надання публічних послуг із застосуванням на практиці принципу зворотного зв'язку з громадянами/організаціями протягом тривалого періоду; г) максимальна наближеність і зорієнтованість на потреби споживача; д)

професіоналізм в управлінні діяльністю, здійснення функцій і надання послуг.

Джерела та література

1. Гришко В. В., Задорожний В. П., Кульчій І. О. Перспективи імплементації європейського досвіду у процесі реалізації менеджмент-орієнтованого публічного управління на рівні розвитку. Державне управління: удосконалення та розвиток. №.11. 2021. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/11_2021/7.pdf
2. Загурський О. Б., Король В. С. Концептуальні підходи до розуміння феномену «публічне управління». Юридичний науковий електронний журнал. № 4. 2020. URL: http://lsej.org.ua/4_2020/6.pdf DOI https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-4/4
3. Кухарева Г. П. Впровадження світової теорії та практики при реформуванні публічного управління України. Інвестиції: практика та досвід. № 10. 2018. С.106-111.
4. Лозицька І. О., Баштанник В. В. Європейський досвід трансформації системи публічного управління та можливість його впровадження в Україні. Право та державне управління. № 1(30). Т.2. 2018. С. 30-35.
5. Шестаковська Т. Л. Особливості забезпечення розвитку системи публічного управління: світовий досвід та вітчизняні реалії. Європейський вимір публічного управління: матер. VI регіональної наукової конференції; 16 груд. 2022 р., м. Чернігів / за заг. ред. Руденко О.М., Михайловської О.В. Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2022. С.5-9. Електронне видання. URL: https://pumo.stu.cn.ua/wp-content/uploads/2023/03/18_yevropejskyj-vymir-publichnogo-upravlinnya_2022.pdf
6. Abony G., & Slyke D. M. Van. Governing on the Edges: Globalization of Production and the Challenge to Public Administration in the Twenty-First Century. Public Administration Review. Special Issue on the Future of Public Administration. Vol. 70(1). 2020. PP. 33–45.
7. Allen R. & Tommasi D. Managing Public Expenditure: A Reference Book for Transition Countries. 2001. OECD.
8. Bouckaert G., Nakrošis V. & Nemec J. KU Leuven Public Administration and Management Reforms in CEE: Main Trajectories and Results. July 2011. URL:

https://www.researchgate.net/publication/227640510_Public_Administration_and_Management_Reforms_in_CEE_Main_Trajectories_and_Results DOI: 10.2478/v10110-011-0001-9
9. Heichlinger A., Thijs N., Hammerschmid G. & Attström K. Public Administration Reform in Europe: Conclusions, lessons learned and recommendations for future EU policy. European Commission. July, 2018. 41 p.

Горішна Н. П.
канд. іст. наук, доцент кафедри права, ВІКОП. м. Вінниця

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Прагнення України до правової та цивілізованої держави, а також до побудови демократичного суспільства закономірно веде до її вступу до Європейського Союзу. Це рішення зумовлене вимогами сучасної ситуації та об'єктивними законами соціально-економічного та політичного прогресу. У нашому взаємопов'язаному світі країни, які об'єднують свої зусилля для досягнення спільних інтересів і досягнення визначних досягнень у розвитку, отримують найбільші вигоди.

Виходячи зі спільних економічних, політичних і соціальних цілей, Європейський Союз об'єднує 27 країн. Країни-члени зобов'язуються сприяти справедливому та тривалому соціальному та економічному розвитку. Ця мета досягається шляхом створення середовища без кордонів, зміцнення економічної та соціальної інтеграції та формування економічного та валютного союзу.

Як члена світової спільноти, участь ЄС у міжнародних справах виходить далеко за межі його позиції та діяльності, пов'язаної зі Спільною зовнішньою політикою та політикою безпеки. Крім того, ЄС має перевагу бути головним учасником світової торгівлі, є найбільшим фінансовим донором для країн, що розвиваються, та одним з найбільших – для Близького Сходу.

Процес інтеграції України до Європейського Союзу є складним і тривалим процесом. Вибір між євразійською та європейською моделями інтеграції є предметом дискусій протягом багатьох років. Після здобуття Україною незалежності Європейський Союз висловив

зацікавленість у налагодженні відкритого діалогу та відносин з державами-членами ЄС. Проте останні події, такі як Революція Гідності, анексія Криму та триваюча війна, зміцнили прихильність України європейському шляху розвитку [2].

Процес європейської інтеграції відіграє ключову роль у розвитку правової сфери України та демократизації її політичних та інституційних рамок. Співпраця з ЄС допоможе привести соціальні умови в Україні у відповідність до шанованих європейських стандартів, тим самим покращуючи загальну якість життя та добробут її громадян.

Європейська інтеграція слугує засобом посилення взаємообміну української та західноєвропейської гуманістичних культур, а також сприяє одночасному розвитку України як невід'ємної складової світової спільноти та суверенної нації. Зрештою, членство в ЄС забезпечує зміцнення національної безпеки України, захист її від агресії та територіальних зазіхань.

Членство України в ЄС передбачатиме активну участь у Спільній європейській безпековій політиці, що є надзвичайно важливим заходом, який гарантує територіальну цілісність і суверенітет країни. Крім того, інтеграція України, серед інших переваг, принесе макроекономічну стабільність, збільшення інвестицій в економіку та сприятливий торговий баланс.

Потенційний шлях України до вступу до ЄС включає кілька ключових факторів, таких як створення міцної політичної системи, визнання важливості України в політичних справах, сприяння зростанню малих і середніх підприємств, дотримання виробничих стандартів ЄС, сприяння появі середнього класу, реформування освіти, охорони здоров'я та соціального забезпечення [3].

Після вступу до ЄС Україна може отримати найбільші переваги в політичній та економічній сферах, оскільки бере участь у Співтоваристві, активно й успішно накопичує досвід і зусилля держав-членів для досягнення надійної колективної міжнародної безпеки, а ЄС ефективно використовує співробітництво країн в економічній та фінансовій сферах створює умови для повноцінного розвитку підприємництва, заохочуючи свободу діяльності та пошук новітніх прогресивних форм бізнесу. Економічний простір ЄС захищений від проникнення демпінгових товарів, що стимулює зростання експортної складової обсягів торгівлі.

Існуючі переваги включають: макроекономічну стабільність, дотації для сільського господарства, спільні тарифи, антидемпінгову політику,

ефективний захист права людини, відкриті кордони для вільного пересування людей.

Європейська інтеграція сприятиме зростанню продуктивності економіки та темпам технологічної модернізації під впливом конкуренції на єдиному європейському ринку, забезпечить вільний доступ до новітніх технологій, капіталу та інформації; покращить якість робочої сили в умовах вільне переміщення в межах єдиного ринку; створення більш сприятливого інвестиційного середовища; значному збільшенню обсягів торгівлі на ринку ЄС, створить умови для підвищення науково-технологічного рівня та прискореного розвитку промислових обмінів, покращить якість регуляторних органів у сфері бюджетного, банківського та корпоративного управління поля. Економічна інтеграція також надасть можливість використовувати фонди регіонального розвитку ЄС для прискорення переходу до вищих рівнів економічного розвитку, характерного для більш розвинених країн ЄС [1].

Соціальні переваги країн-членів ЄС пов'язані з високим рівнем соціальних стандартів і розвитком гуманітарного сектору, ефективним захистом прав працівників і добре розвиненими системами охорони навколишнього середовища. Наслідками вступу України до ЄС стануть суттєві зміни у забезпеченні права на вільну зайнятість, належну заробітну плату та гарантії роботи, гарантії соціального захисту, належні умови життя громадян, соціальний захист та соціальне страхування відповідно до європейських стандартів.

Тим не менш, ЄС стикається з внутрішньою неузгодженістю щодо важливих питань, браком єдиного європейського бачення та чітко визначеного плану майбутнього зростання ЄС. Отже, невизначеність нависає над долею ЄС і роллю та становищем його країн-членів. Потенційні недоліки після вступу охоплюють часткову відмову від суверенітету, неоднозначність траєкторії ЄС, зниження конкурентоспроможності в окремих секторах, виклик адаптації до європейських норм ціноутворення та обмеження на окремі товари.

На податкову систему впливає процес інтеграції до ЄС, зокрема через запровадження єдиної митної системи та посилення тарифного захисту для певних товарів українського експорту. Ці зміни неминуче призведуть до зменшення обсягів традиційного українського експорту до ЄС, оскільки структура торгівлі зміниться між існуючими та новими державами-членами ЄС [4].

Небезпеки, з якими може зіткнутися Україна, включають ризик опинитися в сутичці між західним світом і мусульманським світом, потенційне переміщення шкідливого виробництва в Україну, експлуатацію України як простого постачальника сировини, використання українців як дешевих робочої сили, погіршення скорочення населення та проблеми нелегальної міграції та витоку мізків. Для пом'якшення цих загроз Україні вкрай важливо поступово інтегрувати стратегічні цілі розвитку ЄС у свою економіку та розробити комплексний план плавної інтеграції України, враховуючи при цьому існуючі виклики та витягаючи уроки з нещодавніх держав-членів ЄС.

Отже, інтеграція до ЄС дає багато переваг для України, але важливо підходити до процесу обережно, щоб запобігти будь-яким негативним наслідкам для економіки. Зрештою, інтеграція України в ЄС є багатообіцяючим шляхом для всієї нації, оскільки відкриє нові можливості для економічного зростання та розвитку.

Джерела та література

1. Бабець І. Г. Досвід державного регулювання, міжрегіональні співпраці у країнах ЄС. Київ: КНТЕУ, 2013. 215с.
2. Беренда С. В. Еволюція економічної інтеграції в країнах Європи: монографія. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2012. 168 с.
3. Кваша О. С., Синякова А. В. // Україна та ЄС: проблеми та перспективи інтеграції в сучасних умовах// Науковий вісник Ужгородського національного університету, Випуск 23. Ч. 1. Ст. 112-117. 2019.
4. Федоришина О. О. // Проблеми інтеграції України до Європейського Союзу// Ефективна економіка. №4. 2012. Електронний ресурс. [Режим доступу]: http://www.economy.nayka.com.ua/op=1103

Іванченко Е. П.
канд. юрид. наук, професор, радник Асоціації митних брокерів України, докторант Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України

МИТНЕ ПОСЕРЕДНИЦТВО ТА ПРЕДСТАВНИЦТВО В ЗАКОНОДАВСТВІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Інтеграція України до Європейського Союзу (ЄС), як основа для розбудови демократичної держави, передусім передбачає нормотворчу роботу пов'язану з приведенням законодавства України у відповідність до законодавства ЄС. Цей процес відбувається під впливом факторів пов'язаних з виконанням вимог до нормативного забезпечення набуття членства України в ЄС. Процес наближення національної правової системи України до права ЄС є постійним. Такий процес потребує врахування певних закономірностей, системності, цілеспрямованості, узгодженості у підходах до наближення законодавства та глибокого опрацювання нової правової реальності, що не передбачає одностайної відмови від результатів розвитку правової системи України сьогодення та близького минулого [1]. Митне законодавство теж не є виключенням і потребує постійного вдосконалення та унормування з метою відповідності сучасним вимогам норм європейського та міжнародного права.

22 грудня 2023 року Кабінет Міністрів України схвалив проект Закону «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу». Законопроект має на меті упровадження європейських практик у здійсненні митної справи в Україні, наближення національного законодавства до законодавства Європейського союзу на виконання Глави 5 Розділу IV Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Проектом Закону, зокрема, пропонується запровадити концепцію митного представництва, аналогічну тій, що функціонує в країнах ЄС, визначивши загальні засади представництва, розділення видів представництва на пряме та непряме, розмежування відповідальності суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності та митного представника [2].

24 квітня Верховна Рада України ухвалила у першому читанні запропонований Кабінетом Міністрів України євроінтеграційний законопроект №10411 (Законопроект) про внесення змін до Митного кодексу України щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу. Документ спрямовано на виконання урядового Плану заходів з виконання рекомендацій Європейської Комісії, представлених у Звіті про прогрес України в рамках Пакета розширення Європейського Союзу 2023 року від 9 лютого 2024 року. Зокрема, на виконання рекомендації 94 в межах переговорного кластеру 3 «Конкурентоспроможність та інклюзивний розвиток», розділу 29 «Митний Союз» щодо «досягнення прогресу у сферах, пов'язаних з митними процедурами, митним боргом та застосуванням гарантій, а також спрощенням митних формальностей, розроблення нової редакції Митного кодексу України» [3].

У змісті Законопроекту [4] в Розділі І Загальні положення, стаття 4. Визначення основних термінів і понять пропонується ввести поняття «митний представник». Митний представник (МП) – особа, яка на підставі правочину уповноважена іншою особою на виконання необхідних дій і митних формальностей, визначених законодавством України з питань митної справи, у рамках взаємовідносин такої іншої особи з митними органами. Також пропонується доповнити діючий Кодекс статтею 11^1. Митний представник, яка визначає: призначення МП; пряме або непряме представництво; дії в інтересах особи, яку представляє МП; дії МП від власного імені та у власних інтересах; документи, що підтверджують надання відповідних повноважень МП; декларування товарів МП в інтересах іншої особи за умови наявності авторизації на провадження митної брокерської діяльності.

Слід зауважити, що з врахуванням норм положення Регламенту (ЄС) № 952/2013 [5], будь-яка особа може призначити митного посередника. Таке посередництво може бути як безпосереднім – у цьому випадку митний посередник діє від імені та в інтересах іншої особи, або опосередкованим – у цьому випадку митний посередник діє від власного імені, але в інтересах іншої особи (ч. 1 ст. 18). При роботі з митними органами митний посередник вказує на те, що він або вона діє в інтересах представленої ним особи та є таке представництво безпосереднім чи опосередкованим (ч. 1 ст. 19). Поняття посередницьких відносин є ширшим та включає в себе відносини представництва. В той же час, власне поняття брокерської діяльності передбачає вчинення брокером дій в інтересах особи, яку він

представляє, проте, від власного імені. За таких обставин, на думку автора, введення поняття «митний посередник» в митне законодавство забезпечує декларанту право самостійно визначати характер посередницьких відносин із залученими третіми особами – митними посередниками. Також відповідно до вимог Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція 1973 року) [6] управління ризиками є основним базовим принципом сучасних методів митного контролю, які в змозі забезпечити суб'єкти митної брокерської діяльності. Отже, професійна діяльність митних брокерів є окремим особливим видом посередницької підприємницької діяльності і потребує належного правового унормування, що відповідає сучасним реаліям, передусім, узгодження із митним правом ЄС та підвищення рівня професіоналізації надання митних брокерських послуг.

Джерела та література

1. Макогон О. Потенціал удосконалення підходів до розроблення нового та вдосконалення чинного трудового законодавства в рамках євроінтеграційного курсу України. URL: https://rdo.in.ua/sites/default/files/document_a4.pdf.
2. Кабмін провів засідання: які рішення ухвалили 22 грудня. Судово-юридична газета. 22.12.2023. URL: https://sud.ua/uk/news/ukraine/288790-kabmin-provelzasedanie-kakie-resheniya-prinyali-22-dekabrya.
3. Верховна Рада ухвалила у першому читанні зміни до Митного кодексу України щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу: EU-UA. 24.04.2024. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/news/verhovna-rada-uhvalyla-u-pershomu-chytanni-zminy-do-mytnogo-kodeksu-ukrayiny-shhodo-implementatsiyi-deyakyh-polozhen-mytnogo-kodeksu-yevropejskogo-soyuzu/.
4. Проект Закону про внесення змін до Митного кодексу України щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу: Законопроект від 24 квітня 2024 року № 3651-IX. URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43539.
5. Про встановлення Митного кодексу Союзу: Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 952/2013 від 9 жовтня 2013 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_009-13#Text.

6. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція) від 18 травня 1973 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_643#o524.

Кобець Є. А.
аспірант кафедри історії ЧНУ імені Петра Могили

ЕТАПИ РОЗВИТКУ ВІДНОСИН УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ ВІД ПОЧАТКУ 2000-х РОКІВ І ДО СЬОГОДЕННЯ

За роки незалежності відносини між Україною та Європейським Союзом пройшли певні етапи, які відображають важливі зміни в політичній, економічній, культурній та соціальних сферах. Від початку 2000-х років і до сьогодення, відносини Україна-ЄС пережили істотні трансформації, що вплинули на динаміку співпраці між Україною та Європейським Союзом. Нове тисячоліття відзначилося активізацією діалогу між обома сторонами та поступовим наближенням України до європейських стандартів і цінностей. Однак, на шляху євроінтеграції України виникали численні виклики та перешкоди, включаючи політичні кризи, економічні труднощі та геополітичні напруги. Проте, не зважаючи на це, Україна продовжує рухатися вперед у напрямку поглиблення співпраці з Європейським Союзом, зокрема шляхом підписання угод про асоціацію та зміцнення торговельних та політичних зв'язків. Важливим аспектом в цьому процесі є взаємодія між українськими громадянами та європейськими партнерами, яка сприяє розвитку культурного та освітнього обміну, а також взаємному розумінню між народами.

У розвитку відносин України з Європейським Союзом можна виокремити кілька етапів.

З моменту проголошення незалежності України та визначення Європейським Союзом України як стратегічного партнера почався перший етап у розвитку відносин України з ЄС. Цей етап характеризувався закладанням фундаменту для майбутньої євроінтеграції України, проведенням зустрічей з представниками ЄС з метою підписання угод про співпрацю та затвердження плану дій щодо співробітництва та розбудови кордону Україна-ЄС. У 1999 році було ухвалено Спільну стратегію ЄС щодо України. Утвердження

проєвропейського напряму України в даному документі сприяло подальшому розвитку відносин з Євросоюзом.

Початок 2000-х років поклав початок другого етапу розвитку відносин України з ЄС та відіграв важливу роль у визначенні короткострокових, середньострокових і довгострокових завдань євроінтеграції України. Таким чином, було укладено Угоду про вільну торгівлю з країнами-членами Євросоюзу, Договір про енергетичне співробітництво, адаптовано законодавство України згідно вимог ЄС, організовано підготовку фахівців для роботи в напрямку євроінтеграції, отримано членство України в Світовій організації торгівлі, створено інститут Уповноваженого України з питань європейської інтеграції, визначено план дій Україна-ЄС у 2005 році. Верхньою хронологічною межею другого етапу варто вважати підготовку до укладання Угоди про асоціацію України з ЄС у 2012 році та призупинення процесу підписування даної Угоди у листопаді 2013 року, що призвело до масових акцій протесту, мітингів у різних регіонах України, які переросли в революцію.

Події в Україні в 2013-2014 роках призвели до зміни влади, яка оголосила про свою мету прискорити процес української євроінтеграції. Так, у лютому 2014 року було ратифіковано Угоду про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, що стало початком третього періоду розвитку відносин Україна-ЄС.

Підписання Угоди про асоціацію України з ЄС відбулося у два етапи: підписання політичної частини Угоди у березні 2014 року та економічної частини – у червні 2014 року. Набула чинності Угода про асоціацію України з ЄС 1 вересня 2017 року. Таким чином, на законодавчому рівні був закріплений розвиток відносин між Україною та Європейським Союзом не лише в сфері співробітництва й торгівлі, а й в напрямку політичної та економічної інтеграції. Як наслідок, було внесено зміни в Конституцію України щодо вступу України до ЄС та укладено низку угод про співпрацю між Україною та Європейським Союзом і його країнами-членами.

Після повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України у 2022 році, Європейський Союз швидко відреагував на акти російської агресії, прийнявши рішучі обмежувальні заходи, які мають значні наслідки для Росії. Євросоюз посилив свою підтримку економічної, гуманітарної, військової та фінансової сфер України, сприяючи її розвитку та майбутній відбудові. Таким чином, відносини України та ЄС перейшли на новий – четвертий етап розвитку: 28 лютого

2022 року Україна подала заявку на вступ до Європейського Союзу, а 23 червня 2022 року отримала статус кандидата до вступу у ЄС.

Наразі сучасний етап розвитку відносин між Україною та Європейським Союзом триває. Відбувається процес проведення реформ в Україні, що є умовою для початку переговорів щодо вступу України до Європейського Союзу.

Отже, відносини між Україною та Європейським Союзом у період з початку 2000-х років і до сьогодення представляють складний, але динамічний процес, що відображає стрімкий розвиток та глибокі трансформації з обох сторін.

Джерела та література

1. Історія становлення відносин Україна-ЄС / Центральне міжрегіональне управління Міністерства юстиції. Київ. 2023. URL: https://centraljust.gov.ua/ndd/european_integration/eu-ukraine_relations/istoriya-stanovlennya-vidnosin-ukraina-es (дата звернення: 17.04.2024)
2. Кривоногова А. В. Історія української євроінтеграції: відносини між Україною та ЄС // Європейська інтеграція в контексті сучасної геополітики: зб. наук. ст. за матеріалами наук. конф., м. Харків, 24 трав. 2016 р. Харків, 2016. С. 386–391.
3. Офіційний сайт Європейського Союзу. URL: https://european-union.europa.eu/index_en (дата звернення: 17.04.2024)
4. Палагнюк Ю., Сай Д., Сорока С. Управління ЄС та політика європейської інтеграції: мультимедійний підручник. Миколаїв, 2020. URL: https://eugov.chmnu.edu.ua/miltymediinyi-posibnyk/ (дата звернення: 18.04.2024).

Коваленко Т. В.
молодший науковий співробітник відділу питань захисту прав інтелектуальної власності Науково-Дослідного Інституту Інтелектуальної Власності Національної Академії Правових наук України, м. Київ

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: УМОВИ ТА ПЕРЕВАГИ

Європейська інтеграція – це зближення України з країнами Європейського Союзу, включаючи як законодавство, так і правила та

звичаї європейських народів. Напрямок на європейську інтеграцію – це наслідок набуття Україною незалежності. Метою європейської інтеграції є створення внутрішніх умов для приєднання до сім'ї розвинутих країн Європи.

2014 рік став роком початку вступу України до Європейського Союзу. Умови вступу будь-якої держави до Європейського Союзу визначаються Угодою між державами-членами Європейського Союзу та державою, що має наміри приєднатися до Європейського Союзу. Строк вступу держави до Європейського Союзу є різним, у середньому він складає 15-18 років.

Для відповідності умовам членства в Європейському Союзі Україна повинна забезпечити виконання «копенгагенських критеріїв» - критеріїв вступу країн Центральної та Східної Європи до Європейського Союзу, які були прийняті у червні 1993 року на засіданні Європейської Ради в Копенгагені і підтверджені в грудні 1995 року на засіданні Європейської Ради в Мадриді. Цими критеріями є:

– політичні: стабільність установ, які гарантують демократію, верховенство права, дотримання прав людини та захист прав меншин;

– економічні: дійова ринкова економіка;

– «членські»: зобов'язання, що випливають із факту вступу до ЄС, зокрема визнання його політичних, економічних та монетарних цілей [1].

Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода) набула чинності 01 вересня 2017 року. Підписання Угоди стало початком нового етапу у відносинах України та держав-членів Європейського Союзу. Від простої співпраці Україна перейшла до виконання процедур, які дозволяють Україні стати повноправним членом Європейського Союзу.

Підписання Угоди вже відчувають багато українців. Це – пом'якшення візового режиму, спрощення торгівлі між Україною та державами-членами Європейського Союзу (зона вільної торгівлі), збільшення об'ємів торгівлі. На сьогодні Європейський Союз є головним торговим партнером України. Українці отримали доступ до якісних товарів, українські підприємці отримали можливість експортувати свою продукцію до держав-учасниць Європейського Союзу на пільгових умовах.

Необхідність відповідності європейським стандартам у свою чергу підвищує якість продукції і для внутрішнього ринку. Українські виробники отримають ще більше переваг після підписання Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислової продукції. Такі угоди укладались Європейським Союзом із державами, які були кандидатами у члени Євроспільноти, та країнами Середземномор'я. Це дозволяло продукцію, якої стосувалися домовленості, вільно просувати на внутрішньому ринку Європейського Союзу, без додаткових бюрократичних процедур та посередників («промисловий» безвіз). Для України Угода про оцінку відповідності та прийнятність промислової продукції передбачатиме визнання того, що українська система технічного регулювання та оцінювання відповідності є рівноцінною європейській системі.

Європейський Союз – це не тільки вільна торгівля. Підписання Угоди для української влади стало поштовхом для проведення низки реформ, які дозволяють розстатися із економічною та технологічною відсталістю, бюрократією, зневагою до людей тощо. Реформи роблять Україну сучасною, розвиненою державою з високим рівнем життя, якісною медициною та інфраструктурою, державою, де цінуються свобода та гідність українських та іноземних громадян, де захищаються права людини, як того вимагає Конституція України - вищий нормативний правовий акт нашої держави.

Гарантом дотримання напрямку на європейську інтеграцію є Президент України. Він забезпечує політичні перемовини з партнерами Європейського Союзу та підписує необхідні закони про європейську інтеграцію, які приймаються парламентом. Парламент має своєчасно приймати законопроекти про європейську інтеграцію. При цьому вони можуть бути винесені на розгляд Президента, народних депутатів та Кабінету міністрів України. Кабінет міністрів України, міністерства, органи виконавчої влади розробляють підзаконні акти (постанови, накази), які необхідні для реалізації законів щодо європейської інтеграції, національних програм європейської інтеграції та несуть відповідальність за їх якість та виконання. Головним відповідальним за європейську інтеграцію в українському уряді є віце-прем'єр-міністр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції. Йому допомагає урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції України, який розглядає законопроекти на їх відповідність критеріям європейської інтеграції. За реалізацію законів щодо європейської

інтеграції, актів Президента та уряду відповідають державні органи України.

Щонайменш раз на рік Україна та Європейський Союз під час офіційних зустрічей та самітів Україна-Європейський Союз підводяться підсумки роботи, обговорюються нагальні питання та складаються подальші плани.

Джерела та література

1. Про затвердження Методики визначення критеріїв євроінтеграційної складової державних цільових програм Наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 16 березня 2005 року № 62 Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 27 квітня 2005 р. за № 438/10718. URL: https://ips.ligazakon.net/document/TM025037#:~:text

Левицька А. І.
доктор філософії з галузі педагогіки,
ст. викл. кафедри філософії, біоетики та іноземних мов
Одеського національного медичного університету

ШЛЯХ ДО ЄВРОПИ: РОЛЬ ІНТЕГРАЦІЇ В РОЗБУДОВІ ДЕМОКРАТІЇ ПІД ЧАС ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ В УКРАЇНІ

Україна, зазнаючи важкостей війни та окупації на частині своєї території, продовжує свій шлях до європейської інтеграції. Під час воєнного конфлікту, роль інтеграції в розбудові демократії набуває особливого значення, як спосіб забезпечити сталість і мирне майбутнє для країни.

Інтеграція України до Європейського Союзу в контексті воєнного конфлікту має велике значення для забезпечення стійкості демократії та захисту основних прав та свобод громадян. Прикладом може бути ситуація з порушенням прав людини та міжнаціональною напругою в окупованих територіях, де контролюються режими, які часто порушують основні демократичні принципи. Інтеграція до ЄС дозволить Україні залучити увагу міжнародної спільноти до цих проблем і змусить виконувати норми та стандарти демократії. Таким чином, українські громадяни, незалежно від своєї релігії, етнічності або

політичних переконань, будуть захищені від можливих порушень їхніх прав і свобод. [1, с. 175]

Інтеграція України до Європейського Союзу відкриває широкі перспективи для впровадження демократичних реформ та модернізації різних сфер суспільства. Прикладом може бути сфера економіки. Інтеграція до ЄС вимагає від України гармонізації свого законодавства з європейськими стандартами, що сприяє створенню сприятливого інвестиційного клімату та розвитку бізнесу. За допомогою реформ у сфері економіки, Україна може залучити іноземні інвестиції, розвинути власну промисловість та підвищити рівень життя громадян.

Позитивний вплив інтеграції до ЄС може також відчутно проявитися в сфері правосуддя. Прийняття та реалізація європейських стандартів щодо судової системи, антикорупційної політики та правової держави сприятиме покращенню рівня правосуддя в Україні. Наприклад, запровадження електронних систем контролю за судовими рішеннями та прозорих механізмів забезпечення доступу до правосуддя може зменшити корупцію та забезпечити більшу довіру громадян до судової системи. [3, с. 167]

Крім того, інтеграція до ЄС відкриває нові можливості для розвитку освіти та культури. Участь в програмах обміну студентів, наукових досліджень та культурних ініціатив сприяє зближенню України з країнами Європейського Союзу та обміну досвідом у сфері освіти та культури. Наприклад, участь у програмі "Еразмус+" дозволить українським студентам та науковцям отримати нові знання та досвід в університетах ЄС, що сприятиме підвищенню якості освіти в Україні. [4, с. 17]

Процес інтеграції України стимулює активний діалог та співпрацю між країною та іншими країнами-членами ЄС. Цей діалог і співпраця відіграють ключову роль у вирішенні конфліктних питань, впровадженні необхідних реформ та спільному протистоянні загрозам безпеці.

Прикладом може бути співпраця між Україною та країнами ЄС у контексті міжнародної безпеки та відстоювання територіальної цілісності України. Під час воєнного конфлікту на сході країни, країни ЄС виявили єдність у підтримці України та вживали спільних заходів для забезпечення миру та стабільності в регіоні. Наприклад, санкції проти Росії, введені Європейським Союзом у зв'язку з агресією на сході України, стали одним із способів спільного протистояння загрозам безпеці та підтримки суверенітету України.

Крім того, процес інтеграції сприяє обміну досвідом та найкращими практиками між Україною та країнами-членами ЄС. Наприклад, у рамках програм технічної допомоги ЄС, українські експерти мають можливість відвідувати семінари, тренінги та стажування в європейських країнах для вивчення європейських стандартів та методів управління. Це сприяє впровадженню ефективних реформ у різних сферах життя країни та підвищує її конкурентоспроможність на міжнародному рівні. [2, с. 92]

Отже, інтеграція України до Європейського Союзу сприяє поглибленню діалогу та співпраці між країнами, що допомагає вирішувати важливі конфліктні питання, впроваджувати необхідні реформи та зміцнювати загальну безпеку і стабільність в регіоні.

Інтеграція України до ЄС в умовах воєнного конфлікту - це складний, але важливий процес, який може допомогти країні побудувати стабільне та демократичне майбутнє. Попри виклики, Україна продовжує свій шлях до Європи з впевненістю, що це є найкращим шляхом до забезпечення миру, процвітання та демократії для всіх її громадян.

Джерела та література

1. Михальський І. Європейський шлях демократичного розвитку України // Політичний менеджмент. 2009. №. 1. С. 173-176.
2. Міхровська М. Державне управління та публічна адміністрація: шлях до демократії // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. 2011. № 88. С. 90-93.
3. Пивовар М., Кіра С. Особливості реалізації принципу верховенства права в контексті сучасних викликів демократії в умовах війни в Україні // Аналітично-порівняльне правознавство. 2023. №. 6. С. 162-167.
4. Швець В., Шайхалієва Ю. Особливості становлення демократії та впровадження демократичних цінностей в Україні й світі // Віче. 2010. №. 17. С. 13-16.

Лендяк Т. О.
помічник-консультант народного депутата України

УКРАЇНА ТА ЄС В УМОВАХ ШИРОКОМАСШТАБНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ: ПЕРШІ РЕЗУЛЬТАТИ ПОГЛИБЛЕНОЇ СПІВПРАЦІ (2022 – 2024)

В умовах повномасштабної російської агресії в Україну останніх двох років значно пожвавився діалог між нашою державою та Євроспільнотою. Спільна боротьба проти путінського неоімперіалізму обумовило формування нового етапу взаємовідносин. Раніше туманні перспективи Києва щодо членства у ЄС набувають конкретних рис.

Завдяки цьому в українському науковому та експертному середовищі збільшився інтерес до вивчення сучасного діалогу між Україною та Європейським Союзом. Серед наукових праць, у яких розглядаються ті чи інші аспекти цієї теми, можна виділити статті Н. Романюк, В. Нечипорук [2], К. Маркевича, С. Чекунової, С. Шнуркова, В. Мовчана [6].

Мета полягає у систематизації вже існуючих припущень щодо перспектив подальшого розвитку України та ЄС на сучасному етапі.

У червні 2023 р., згідно з рішенням Європейської Ради, Україна, разом із Молдовою, отримали статус кандидата в ЄС. Коментуючи цю подію, президент Європейської Ради Шарль Мішель відзначив, що це «історичний момент». «Європейська рада щойно вирішила отримати статус кандидата в ЄС для України та Молдови. Історичний момент. Сьогодні вирішальний крок на вашому шляху до ЄС. Вітаю Володимира Зеленського та Маю Санду та народи України і Молдови. Наше майбутнє разом» [3], - зазначив він.

Таким чином, Київ увійшов до нової фази відносин із Брюсселем, з моменту укладання у 2014 р. спочатку політичної, а згодом і економічної частини Угоди про асоційоване членство в ЄС.

Відзначимо, що важливим фактором прийняття рішення про статус кандидата є повномасштабна військова агресія проти України з боку Росії. Активний супротив українців спробам окупації, серед іншого, став для офіційного Брюсселю свідченням щирої прихильності ідеям подальшої інтеграції до Євроспільноти. У аналітичні записці «Ukraine on the way to the way to the realities and prospects (project summary)», підготовленій у 2022 р. провідними вітчизняними експертами,

відзначаються головні наслідки російсько-української війни у контексті розвитку відносин України та ЄС. Серед них:

1. війна засвідчила готовність українців захищати незалежність своєї країни та європейський шлях її розвитку;

2. війна сприяла консолідації української нації, посиленню суспільної підтримки руху до ЄС та проєвропейську ідентичність українських громадян;

3. війна сприяла активізації двосторонньої політики євроінтеграції і змінила якість політики Брюсселя у відносинах з офіційним Києвом [6, С. 3].

Свідченням вищезгаданої відданості проєвропейському курсу Києву у період повномасштабної агресії стало підписання 28 лютого 2022 р. президентом Володимиром Зеленським заявки про вступ до Європейського Союзу [2, С. 49].

Безпосереднім наслідком дії вищезгаданих факторів є активізація підтримки ЄС антиросійської боротьби України. Насамперед, відзначимо, фінансову, військову та гуманітарну допомогу з боку Євроспільноти. З моменту вторгнення путінського режиму країни ЄС постачають широкий асортимент озброєння в Україну, виділяють кошти на підтримку українського оборонного сектору через Європейський фонд миру. За увесь час підтримки через цю структуру Київ отримав близько 3,1 млрд. євро [6, С. 4].

Також у грудні 2022 р. Рада ЄС затвердила план макрофінансового кредиту на 2023 р. у розмірі 18 млрд. євро. Окрім того, у лютому-грудні 2022 р. західноєвропейські країни спільно надіслали в Україну понад 77 тон гуманітарних вантажів [6, С. 4].

Важливим напрямом підтримки є введення системи пільг для просування українських товарів для експорту до країн ЄС. Починаючи з 2022 р. для українських виробників Брюсселем був введений режим лібералізації торгівельних контактів, було скасовано низку квот та тарифів.

Важливим свідченням підтримки ЄС макроекономічної стабільності України в умовах війни стало створення т. зв. «шляхів солідарності» - альтернативних логістичних маршрутів із використанням різних видів транспорту, які були створені як відповідь на російську блокаду українських чорноморських портів. У травні 2022 р. Європейська Комісія поклала початок створення цих інфраструктурних ліній, насамперед, для експорту сільськогосподарської продукції.

Важливою є і міжнародна підтримка ЄС України у 2022 – 2023 рр. Спільними зусиллями західноєвропейських країн забезпечуються прийняття проукраїнських рішень Генеральною Асамблеєю ООН, ПАРЄ, ОБСЄ, МАГАТЕ, G7, G20. Брюссель послідовно виступає за посилення дипломатичної ізоляції Росії, визнання її, як «спонсора тероризму».

Європейська міжнародна підтримка стала особливо відчутною у першій половині 2024 р., на фоні проблем із прийняттям Конгресом США чергового пакету американської допомоги. По-перше, ЄС виступив гарантом фінансової стабільності України у цей період, 1 лютого 2024 року 50 млрд. долл. макрофінансових інвестицій [1]. По-друге, європейські депутати неодноразово закликали американський Конгрес таки надати заплановану фінансову допомогу. Зокрема, 15 квітня 2024 р., напередодні доленосного голосування Палати представників, до законодавців США завернулася президент Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн, яка заявила, що зволікання «завдасть шкоди не лише Україні, а й загалом атлантичному альянсу» [4].

Таким чином, комплексна підтримка Євроспільноти України говорить, що співробітництво, на тлі російської агресії 2022 – 2023 рр. набуває характер «стратегічного» та відриває подальші перспективи для поглиблення інтеграції до ЄС у якості повноправного члена. Разом із тим, подальший двосторонній інтеграційний процес на цьому етапі залежить не тільки від ситуації на фронтах війни проти Росії, але й готовності нинішньої української еліти до глибинних реформ.

Джерела та література

1. ЄС погодив виділення 50 млрд для України: підтримали всі 27 країн. https://www.pravda.com.ua/news/2024/02/1/7439885/
2. Романюк Н., Нечипорук В. Перспективи членства України в ЄС у контексті російської агресії. Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. 2022. № 3 (14). С. 44 – 60.
3. Україна отримала статус кандидата на вступ в ЄС. https://www.pravda.com.ua/news/2022/06/23/7354307/
4. Фон дер Ляєн закликає Конгрес США схвалити допомогу Україні. https://www.dw.com/uk/fon-der-laen-zaklikae-kongres-ssa-shvaliti-dopomogu-ukraini/a-68820956
5. EU-Ukraine Solidarity Lanes. The Joint Coordination Platform. September 2023. https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/eu-assistance-ukraine/eu-ukraine-solidarity-lanes_en

6. Markevych K., Chekunova S., Shnyrkov, Movchan V. Ukraine on the way to the way to the realities and prospects (project summary). National security and defence. 2022. № 1- 2. С. 2 – 10.

Лізаковські Пьотр
канд. наук у сфері наук про безпеку, викладач Військово-морської академії ім. Героїв Вестерплатте в м. Гдиня, Республіка Польща

ПОЛІТИКА У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

У загальноприйнятому розумінні здоров'я є протилежністю хвороби. І здоров'я, і хвороба залежать від балансу між усім, що нас оточує – балансу між людиною та навколишнім середовищем. Здоров'я - це також здатність даного організму пристосовуватися до вимог середовища, а отже, здатність виконувати соціальні ролі, пристосовуватися до змін, що відбуваються в оточуючому середовищі, і здатність справлятися з ними. Це засіб, що забезпечує кращу якість життя, і ресурс, який гарантує розвиток суспільства. Те, що людина вважається здоровою чи хворою, залежить від її самопочуття, стану організму, спадковості хвороб, результатів аналізів, залежностей [2, с. 12]. За стан здоров'я відповідає не тільки сама людина, а й держава, яка зобов'язана створити сприятливі умови для своїх громадян для збереження та зміцнення здоров'я. У суспільстві до здоров'я слід ставитися як до найбільшого блага країни - як до суспільного блага. Якість здоров'я в даному суспільстві визначається соціальними та економічними чинниками, політичним кліматом, рівнем освіти у сфері охорони здоров'я та фінансовими ресурсами [2, с. 14].

Здоров'я також впливає на економіку Європейського Союзу, і його охорона є однією з найважливіших сфер соціальної політики, важливою, з точки зору, соціальних інтересів і функціонування публічних фінансів. Сфера охорони здоров'я є адресатом соціальних очікувань – належної якості та доступності медичних послуг для всіх громадян. Вони знайшли своє відображення у візначені країнами Європейського Союзу спільних цілей для довгострокових систем охорони здоров'я [3, с. 276].

Політика у сфері охорони здоров'я вважається політичним процесом (частиною процесу), пов'язаним із здоров'ям. Її зв'язки з політичними

процесами були помітні в часи великих соціальних змін, таких як період трансформації в країнах Центральної та Східної Європи, але також в діяльності, спрямованій на реформування охорони здоров'я в західних країнах. Невдоволення політиків функціонуванням систем охорони здоров'я спонукало їх до дій, а зміни в політичній свідомості спонукали до пошуку нових рішень у сфері охорони здоров'я [4, с. 27].

Здоров'я громадян є ключовим пріоритетом для Європейського Союзу, і політика ЄС у цій сфері діє паралельно також на національному рівні. Її завдання – гарантувати всім жителям Європейського Союзу доступ до якісної медичної допомоги. Найважливішими цілями політики у сфері охорони здоров'я ЄС є: профілактика захворювань, формування здорового способу життя, турботи про психічне здоров'я, захист населення від серйозних загроз здоров'ю міжнародного масштабу, покращення доступу до медичної допомоги, підтримка медичної інформації та освіти, забезпечення безпеки пацієнтів, підтримка динамічних систем охорони здоров'я та нових технологій, забезпечення ефективними високоякісними лікарськими засобами та виробами медичного призначення.

Діяльність Європейського Союзу у сфері політики щодо охорони здоров'я представлена в ст. 168 Договору про функціонування Європейського Союзу. Дана норма вказує на те, що людське життя має бути захищене та враховане при розробці політики ЄС. У 2007 р. прийнято стратегію охорони здоров'я ЄС, яка базується на на чотирьох основних принципах: 1. Європейці поділяють однакові цінності, коли йдеться про здоров'я, 2. Здоров'я – найбільше благо, 3. Питання здоров'я повинні враховуватися в усіх сферах діяльності, 4. У всіх міжнародних дебатах щодо здоров'я ЄС повинен рішуче захищати свою позицію. Стратегія також визначає три основні цілі: 1. Зміцнення здоров'я в старіючому суспільстві Європи, 2. Захист громадян від загроз здоров'ю, 3. Підтримка динамічних систем охорони здоров'я та нових технологій [1].

Отже, на фактори здоров'я не повинна впливати лише політика охорони здоров'я. Існує потреба в координації інших сфер політики, таких як навколишнє середовище, соціальна чи економічна політика. Договори ЄС вказують, що всі заходи повинні сприяти високому рівню охорони здоров'я; тому для захисту здоров'я важливо використовувати різні політики в поєднанні одна з одною.

Джерела та література

1. Komisja Europejska, Dyrekcja Generalna ds. Komunikacji Społecznej. Zdrowie publiczne: w trosce o zdrowie wszystkich obywateli UE. Urząd Publikacji, 2016, https://data.europa.eu/doi/10.2775/701103 [data dostępu: 05.05.2024].
2. Litwiejko A. Podstawy zdrowia publicznego w aspekcie prawno-społecznym. Wrocław, 2010.
3. Rosati D. K. (red.). Europejski model społeczny. Doświadczenia i przyszłość. Warszawa, 2009.
4. Włodarczyk W. Współczesna polityka zdrowotna. Wybrane Zagadnienia. Warszawa, 2014.

Лізаковська С. В.
д-р наук з державного управління, професор Військово-морської академії ім. Героїв Вестерплатте в м. Гдиня, Республіка Польща

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ШЕНГЕНСЬКОЇ ЗОНИ. ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Шенгенська зона є одним із найважливіших досягнень європейської інтеграції. Започаткований у 1985 році як міжурядовий проект п’яти країн ЄС таких як Французька Республіка, Федеративна Республіка Німеччина, Королівство Бельгія, Королівство Нідерландів та Велике Герцогство Люксембург, поступово перетворився на територію вільних подорожей.

Шенгенська зона діє подібно до єдиної країни з прикордонним контролем при в'їзді та виїзді із зони, але без прикордонного контролю на внутрішніх рубежах держав, що входять у Шенген [1].

На сьогодні до Шенгенської зоні належать 29 країн: країни ЄС, крім Республіки Ірландія та Республіки Кіпр (27 країн ЄС -2=25); до зони також входять чотири країни, що не є членами ЄС – Республіка Ісландія, Королівство Норвегія, Швейцарська Конфедерація та Князівство Ліхтенштейн (25+4=29 країн Шенгенської зони).

Варто підкреслити, що 30 грудня 2023 року скасовано контроль на внутрішньому повітряному та морському кордонах з Республікою Болгарія та Румунією. З 31 березня 2024 року обидві держави застосовують Шенгенське законодавство. З цієї дати було скасовано контроль на внутрішніх повітряних і морських кордонах.

Країни, які входять до зони без внутрішнього прикордонного контролю не здійснюють прикордонний контроль між собою, якщо не виникає конкретна загроза проводити узгоджений контроль на зовнішніх кордонах зони на основі чітких критеріїв. Норми, що регулюють функціонування Шенгенської зони, називаються Шенгенський прикордонний кодекс.

Для України, як держави, що має статус кандидата на вступ до ЄС та у 2023 році розпочалися перемовини як передостанній етап перед приєднанням до Євросоюзу, будуть стояти нові завдання, якщо буде прийняте рішення про приєднання до Шенгенської зони.

У визначенні особливостей функціонування Європейського Союзу та Шенгенської зони, варто підкреслити різницю щодо приєдання до цих структур, оскільки існують чіткі критерії вступу:

Країни, які бажають приєднатися до ЄС, повинні мати:	Країни, які бажають приєднатися до Шенген, повинні:
1. Стабільні інституції, що гарантують демократію, верховенство права, права людини та повагу та захист меншин. 2. Діюча ринкова економіка та здатність справлятися з конкуренцією в ЄС. 3. Здатність брати на себе та ефективно виконувати зобов'язання членства, включаючи дотримання цілей політичного, економічного та валютного союзів.	1. Взяти відповідальність за контроль зовнішніх кордонів ЄС. 2. Країна повинна застосовувати загальні шенгенські правила, такі як прикордонний контроль на землі, на морі та в повітрі та видачу єдиних шенгенських віз. 3. Для забезпечення високого рівня безпеки в Шенгенській зоні країна повинна співпрацювати з правоохоронними органами інших країн Шенгенської зони. 4. Країна повинна підключитися до Шенгенської інформаційної системи (SIS) і використовувати її.

Доцільно звернути увагу також на Європейську систему інформації та авторизації подорожей (ETIAS), оскільки для громадян України, які користуються безвізовим режимом, перед поїздкою потрібно буде надати інформацію про проїзні документи та персональні дані (ім’я та прізвище, дата народження, стать, громадянство) в електронному вигляді; можуть бути також додаткові питання, наприклад, чи має особа судимість і чи була вона в зонах конфлікту. Це дозволить відповідним органам визначити, чи становить особа загрозу задовго до того, як вона прибуде на кордон Шенгену. Дозвіл коштуватиме 7 євро і діятиме до трьох років. Для осіб до 18 і старше 70 років він буде безкоштовним [2].

Очікується, що переважна більшість заявників отримає схвалення щодо в'їзду майже одразу. Остаточне рішення щодо в'їзду залишатиметься за прикордонником конкретної держави.

Таким чином, європейська інтеграція є довготривалим процесом, який вимагає від країн-кандидатів, зокрема, України, ґрунтовної підготовки та змін як в законодавчій, так і в економічно-суспільній сферах.

Джерела та література

1. What are the Schengen countrie? https://web.archive.org/web/20080517121926/http://www.eurovisa.info/SchengenCountries.htm (дата звернення: 04.05.2024).
2. Bezpieczeństwo granic, https://www.europarl.europa.eu/topics/pl/article/20180628STO06868/bezpieczenstwo-granic-sprawdzanie-podroznych-przed-przybyciem-do-ue (дата звернення: 05.05.2024).

Lymar M. Yu.

PhD in Political Science, Senior Teacher of the Department of English Philology and Translation Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine

IDENTITY ISSUES IN THE CONTEXT OF UKRAINE'S PRO-EUROPEAN DEVELOPMENT

The concept of identity is complex and multifaceted. In essence, it is a likeness to something or someone. By defining his or her identity, a person assigns himself or herself to a certain community, tries to understand where his or her roots are, who his or her friends and enemies are. Identity is a certain set of specific features that allow to distinguish one group of people from others, as well as to attribute a person to a particular group [3, p. 64]. Identity can be social, gender, age, cultural, ethnic, religious, political, etc.

Perhaps the most interesting is the phenomenon of national identity, which embodies a person's sense of belonging to a particular nation. The word comes from the late Latin identitas ("sameness") or idem ("the same"). In Ukrainian legislation, "identity" is usually translated as "originality". It is believed that identity originates from the weakness of human nature. Human could not survive alone in nature, so he or she was forced to lead a collective

life. This is how the first collective identity, the family identity, was naturally formed, and from it the clan identity was formed on the basis of a common residence. Later, the group developed its own language and culture. There was a separation of "We" from "They" [1].

The issue of national identity in Ukraine is among the issues of its national security, determining the vectors of the country's foreign and domestic policy. The geopolitical and socio-cultural changes that have taken place in Ukrainian society as a result of independence in 1991, the Orange Revolution (Pomarancheva Revoliutsiia), the Revolution of Dignity (Revoliutsiia Hidnosti), the subsequent military events in eastern Ukraine and the outbreak of a full-scale Russian-Ukrainian war since 2022 have significantly affected the self-perception of modern Ukrainians. Moreover, they are directly related to their pro-European choice, which envisages Ukraine's development in terms of strengthening democratic institutions, implementing and protecting universal or European values, and preserving its national identity. It is noteworthy that in this context, the principle of unity of European states, which proclaims the value of "unity in diversity", seems absolutely natural and logical for Ukrainians.

Today, the majority of Ukrainian citizens define themselves as Ukrainians (by cultural tradition, nationality, etc.), and Ukraine as a European state that should become part of the European Union [2]. For example, in 2020, 82% identified themselves as Ukrainians by nationality and were proud of it. In April 2022, this percentage rose to 92%. Today, 84% support EU membership, according to a Razumkov Centre poll conducted from 19 to 25 January 2024.

Despite the fact that Ukraine's pro-European course of development was declared in the 1990s and early 2000s, its realization began after the Revolution of Dignity. At that time, more and more Ukrainians began to return to their historical roots, and the younger generation, which developed more freely from the Soviet legacy and did not have a pro-Russian orientation, loudly declared their desire to be part of the European democratic community. This choice is obvious, given that Ukraine is part of Europe, of European civilization by its very nature, regardless of its political affiliation with any European organization.

However, in order to further develop and counter external threats, it is logical to continue the process of Ukraine's integration into European structures. That is why, despite the war, Ukraine continues to implement the recommendations of the European Commission, which were given to Ukraine, when it received the status of an EU candidate on June 23, 2022.

The pro-European identity of Ukrainians is strengthened by the support of European partners and the belief of leaders such as Ursula von der Leyen and Charles Michel that the European Union is Ukraine and Ukraine is the European Union: it is a champion of the European way of life and part of a large European family.

Sources and Literature

1. Гмиря А. Ідентичність: як зрозуміти, що я – українець? Радіо Свобода. 2022. 25 липня. URL: https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayinska-natsia/31951984.html (дата звернення 19.05.2024)
2. Ідентичність громадян України: тенденції змін (травень 2023 р.). Разумков Центр. 2023. 21 серпня. URL: https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/identychnist-gromadian-ukrainy-tendentsii-zmin-traven-2023r (дата звернення 19.05.2024)
3. Шаповал Л.І. Словник етнографічних (етнологічних) понять і термінів. Видання друге, змінене та доповнене. Полтава, ТОВ «АСМІ», 2016. 294 с.

Максименко В. В.
студент 334 групи ЧНУ ім. Петра Могили
Науковий керівник:
Міронова І. С.
д-р. іст. наук, професорка, завідувачка кафедри історії ЧНУ ім. Петра Могили

ІСТОРИЧНИЙ ШЛЯХ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПИ

У XVI–XVII ст. Європа переживала бурхливий час становлення буржуазних відносин: силою зброї створювалися національні держави, складалася колоніальна система. Молода буржуазія була зацікавлена у збереженні миру, в розвитку внутрішньої та зовнішньої торгівлі. Боротьба за винищення воєн створила реальну основу для появи численних антивоєнних теорій і європейських проєктів. У XVII ст. видатними філософами була сформульована ідея суспільного договору. Природні закони підказували необхідність припинення воєн і укладання угод між країнами [2].

У своїй багатій історії наша держава намагалася триматися європейського вектору розвитку, починаючи з часів Київської Русі. Так, київський князь Ярослав Мудрий вирішив зблизитися з Європою через своїх дітей, одруживши своїх доньок на провідних правителях тодішньої Середньовічної Європи. Так він отримав найменування «тестя Європи». Після татаро-монгольської навали Київська Русь припинила своє існування. Її південні землі, тобто сучасна Україна, продовжили існування та зближувалися з Європою, спочатку як Руське королівство під проводом короля Данила Романовича та його сина короля Лева.

Пізніше настав період міждержавності українських земель. Більша частина сучасної України відійшла до Речі Посполитої за умовами польсько-литовської унії. Але так почалася інтеграція українських земель в суспільно-політичний, економічний та культурно-релігійний потік мислення та вчення, яке приходило з Європи. Польський та литовський вектор розвитку був відносно проєвропейський, який дав змогу українцям зблизитися життєво та культурно з іншими народами Європи та по праву називати себе європейцями. З часів появи козацтва на теренах Речі Посполитої їхнім осередком стала Україна, а саме територія Дикого Поля та низовин Дніпра. Козаки проявляли себе як кращі військові спеціалісти того часу, особливо на морі, тому багато європейських монархів намагалися з ними контактувати та залучитися їхньою підтримкою. Це по праву можна вважати першим військовим співробітництвом між Україною та Європою. Зокрема, козацькі загони постійно допомагали французьким королям у їхніх військових операціях. Найвідомішим подвигом козацького загону на боці французької армії є взяття хитрістю фортеці на березі проливу Ла-Манш міста Кале у 1558 році.

З появою української козацької держави Гетьманщини (1649–1764 рр.) посилилося співробітництво козацьких гетьманів з правителями Європи та їхній політичний курс на союзницькі дії для здобуття повної самостійності українських земель звільнення їх від іноземного панування. Так, гетьман Богдан Хмельницький наприкінці свого життя розраховував у 1655–1656 рр. на союз із королівством Швеції, яка тоді була наймогутнішою державою в Європі та намагалася вирішувати політичну ситуацію в ній. Потім політику європеїзації продовжив його наступник гетьман Іван Виговський (1657–1659рр.), який відмежувався від політики зближення з Москвою. Гетьмани Іван Мазепа та Пилип Орлик хотіли використати Європу для підйому

українського національно визвольного руху та збереження держави, розвинути освіту та культуру, наблизити її до європейського рівня. Але їм не вдалося вирвати Україну з «варварських обіймів Москви». Так, у своїй Конституції Пилип Орлик наголошував на європейських цінностях у розвитку майбутньої української держави, військово-політичні союзи з європейськими державами. Зокрема, у ній було прописано, що Швеція – це головний союзник козаків у їхній боротьбі за майбутнє українських земель, тобто гарантії безпеки в ній вже були [1].

Після того, як Україна стала незалежною, перед керівництвом країни постали серйозні проблеми. До 1993 р. західні країни розглядали події в Україні без цікавості, приділяючи повну увагу Росії. Таке ставлення до України змінилось з 1994–1998 рр., після початку дії Угоди про Партнерство і Співробітництво з ЄС.

За час співпраці Україна і ЄС узгодили і затвердили інституційно-правові та економічні складові двосторонніх відносин. Державна геополітика України у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції стала динамічно-послідовною і передбачуваною для ЄС, що дає перші відчутні результати. Про це свідчить: надання Україні статусу країни з ринковою економікою; підписання ЄС Угоди з Україною про скасування візового режиму та спрощення реадмісію; Договори по євроінтеграційний курс України та надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС [1].

Джерела та література

4. Артьомов І. В. Проблеми і перспективи входження України в Європейський Союз. Ужгород: ЗДУ, 2007.
5. Корнієнко В. О. Україна в Європі і світі: навчальний посібник. Вінниця: ВНТУ, 2018.

Малашенко І. В.
магістрант гум.-пед. ф-ту НУБіП України, м. Київ
Науковий керівник:
Кропивко О. М.
канд. іст. наук, доцент НУБіП України. м. Київ

ВПЛИВ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ПОЛІТИЧНУ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНУ СТАБІЛЬНІСТЬ У ЄВРОПІ

Міграційні процеси стали важливим фактором в сучасному світі, особливо в контексті Європейського союзу. Переселення людей відбуваються як внаслідок війн і конфліктів, так і через економічні та соціальні фактори. Розглянемо, як міграційні процеси впливають на політичну та соціально-економічну стабільність країн Європейського союзу.

Проблематика забезпечення економічної та політичної, соціальної, культурної стабільності держави шляхом розробки та реалізації збалансованої міграційної політики як на національному, так і на міжнародному рівні розглядалася у роботах зарубіжних та вітчизняних вчених.

Наразі Європейський союз є лідером, який з кожним роком приймає дедалі більше мігрантів, що відрізняються цілями та часом перебування. Особливість європейського регіону полягає в тому, що йому завжди була властива висока частка внутрішньорегіональних переміщень, як у у випадку з міграцією із Західної Європи до Східної.

Російська агресія, що супроводжувалась окупацією українських територій, тотальним знищенням житлового фонду, соціальної та енергетичної інфраструктури, геноцидом населення, спричинила масову міграцію громадян України. Агентство ООН у справах біженців визнає, що війна в Україні викликала «найшвидше зростання кризи біженців після Другої світової війни» [1].

З 2022 р. міграція українських громадян за кордон перетворюється з трудової на вимушену, що пов’язано безпосередньо з початком повномасштабних військових дій на території України. Причини міграції з України принципово змінились — серед головних причин виїзду громадян України за кордон вийшов військовий конфлікт та питання безпеки. Міграція отримала вимушений характер.

Трудова міграція з України під час війни набуває загрозливих масштабів: з початку широкомасштабного вторгнення рф мільйони

жінок виїхали з країни — і не лише з безпекових причин, а й через відсутність роботи. Протягом двадцяти місяців великої війни чимало з них працевлаштувались та дедалі більше інтегруються за кордоном [2, С. 40-62].

Як можна побачити, українська криза спричинила певну реконфігурацію країн призначення. До чинників, що впливають на вибір місця призначення громадянами країн, що не входять до ЄС і отримали дозвіл на проживання, належать:

- географічна близькість (наприклад, велика кількість білорусів прагнула отримати дозвіл на проживання в Литві та Естонії, велика кількість росіян — у Фінляндії, велика кількість марокканців — в Іспанії та Франції);

- історичні та мовні зв'язки (наприклад, велика кількість венесуельців, колумбійців, перуанців та гондурасців прагнула отримати місце проживання в Іспанії, велика кількість марокканців, алжирців та тунісців — у Франції, а велика кількість бразильців, ангольців та кабовердійців — у Португалії);

- або мігрантські мережі, що склалися (наприклад, велика кількість громадян Туреччини прагнула отримати місце проживання в Німеччині) [4].

Це також означає, що масштабне переміщення залишиться однією з ключових визначальних рис регіону 2023 р. поряд з інтенсивною економічною міграцією, яка переважала в останні десятиліття.

Українці пожвавили економіки країн ЄС і відповідно пом'якшили вплив нової економічної кризи. Фактично наразі мігранти з України розглядаються як драйвер економіки ЄС. Українці стимулювали споживчий попит і підтримували економічну активність у час, коли світова економіка почала занурюватися в рецесію. Зокрема, мільярди доларів з української банківської системи працювали на пожвавлення споживчих ринків європейських держав.

Українські мігранти почали працевлаштовуватися на нових місцях проживання, що покращує динаміку виробництва товарів та послуг в країнах ЄС, а також посилює конкуренцію на місцевих ринках праці. Значне збільшення запитів на роботу порівняно з періодом до початку війни в Україні (за польськими оцінками збільшення більш ніж 20-кратне) постає питання, чи не призведе збільшення кількості людей, які гостро потребують працевлаштування, до зарплатного та соціального демпінгу в приймаючих країнах? Проте негативний сценарій не передбачається.

Так, історичний досвід показує, що міграція біженців не обов'язково призводить до зниження зайнятості чи погіршення соціальних умов на ринку праці.

Нинішній приплив біженців з України перевищує за масштабами попередні хвилі міграційний потоків до Європи, які розпочалися у 2011р. («арабська весна») і досягли піку у 2015р. Однак, слід зазначити, що масова вимушена міграція з України до країн ЄС кардинально відрізняється від попередніх міграційних процесів [3, С. 21].

Загалом немає підстав прогнозувати загрозу політиці мультикультуралізму ЄС, загальноєвропейської ідентичності тощо. Також немає підстав говорити про небезпеку утворення якихось закритих етнічних «українських кланів», радикалізацію і криміналізацію українських діаспор.

Однак, слід визнати — якщо для країн ЄС процес активного працевлаштування українських біженців, адаптація до місцевих спільнот містить як проблемні, так і позитивні фактори, то для українського ринку праці це має однозначно негативний ефект.

Так чи інакше, фактор масштабної міграції створює низку довгострокових проблем, впливає на внутрішню ситуацію у країнах ЄС, ускладнює соціально-економічне становище і врешті-решт погіршує ставлення місцевого населення до біженців.

Отже, міграційні процеси мають значний вплив на політичну та соціально-економічну стабільність у країнах Європейського союзу. Щоб забезпечити стабільність і процвітання, необхідно розробляти ефективні політики щодо міграції, спрямовані на економічний розвиток, соціальну інтеграцію та зменшення політичних конфліктів.

Джерела та література

1. Війна в Україні: кількість біженців досягла 3,8 млн людей. 28 березня 2022р. Слово і Діло, https://www.slovoidilo.ua/2022/03/28/novyna/suspilstvo/vijna-ukrayini-kilkist-bizhencziv-dosyahla-38-mln-lyudej.
2. Малиновська О. Міграція та міграційна політика в Україні років незалежності. Імміграція і транснаціоналізм: навчальний посібник / за ред. П. Токаря. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2023. С. 40-62
3. Центр Разумкова. Аналітична записка. Ринок праці в умовах війни: основні тенденції та напрями стабілізації. Київ. Липень, 2023. С. 21

4. First residence permits reached pre-pandemic levels. Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/ web/products-eurostat-news/-/ddn-20220809-2

Наумова А. О.
канд. юрид. наук,
доцент кафедри кримінального права та кримінології факультету № 6
ХНУВС, м. Харків

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ПОТЕРПІЛИМ ВІД ЗЛОЧИНУ

Україна взяла курс на інтеграцію у європейське співтовариство, а тому, для розбудови успішної демократичної, правової, соціальної держави, міжнародні стандарти щодо основоположних прав та свобод людини і громадянина мають ґрунтовний зміст. Тому одним із актуальних питань є імплементація європейських стандартів відшкодування шкоди потерпілим від злочину у правову систему України.

Незважаючи на те, що Україна у 2005 р. підписала Європейську конвенцію про відшкодування збитку постраждалим від насильницьких злочинів, вона її не ратифікувала, а тому, відсутні процесуальна процедура та правові підстави відшкодування шкоди особі, яка постраждала від кримінального правопорушення, в тому числі, яке не було розкрито органами досудового розслідування.

Обов'язок відшкодувати шкоду з'являється, якщо: є наявність шкоди, тобто наслідків порушення особистих немайнових або майнових благ, що охороняються законом; поведінка особи, яка завдала шкоду, є протиправною; є причинний зв'язок між протиправною поведінкою особи та нанесеною шкодою [1, с. 222]. Слід погодитися з Ю.А. Перегрудовою, що захист майнових, немайнових прав потерпілих від злочину осіб здійснюється у встановленому кримінальним процесуальним законодавством порядку шляхом реалізації відповідних кримінальних процесуальних норм [2, с. 324]. Дійсно, у положеннях статті 127 Кримінального процесуального кодексу України передбачено, що підозрюваний, обвинувачений, а також за його згодою будь-яка інша фізична чи юридична особа має

право на будь-якій стадії кримінального провадження відшкодувати шкоду, завдану потерпілому, внаслідок кримінального правопорушення. Шкода, завдана кримінальним правопорушенням або іншим суспільно небезпечним діянням, може бути стягнута судовим рішенням за результатами розгляду цивільного позову в кримінальному провадженні або компенсується йому за рахунок Державного бюджету України у випадках та в порядку, передбачених законом. Така сама норма є і в Цивільному кодексі України (ч. 1 ст. 1177). На жаль, в Україні такого Закону не існує. Зазначене свідчить про необхідність унормування положення про відшкодування матеріальної, фізичної та моральної шкоди потерпілому від злочину, в тому числі, який не було розкрито органами досудового розслідування.

Системний аналіз норм європейського законодавства про відшкодування шкоди потерпілому, заподіяну кримінальним правопорушенням, свідчить про те, що у Німеччині, Великій Британії, Франції, Польщі, Іспанії інших європейських державах вказана проблема вирішена на законодавчому рівні.

Так, наприклад, у Великій Британії відповідно до Акту про компенсацію шкоди жертвам злочинів виплати з боку держави можливі у випадках, коли:

1) відшкодування шкоди не представляється можливим покласти на безпосередньо винуватих осіб;

2) шкода, яка підлягає компенсації, спричинена в результаті вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, що передбачає арешт підозрюваного;

3) шкода не може бути відшкодована у зв'язку із недостатністю коштів у засудженого;

4) наслідком злочину стала тривала втрата працездатності потерпілого (понад 28 тижнів), його інвалідність або смерть [3].

На підставі зазначеного Акту була розроблена Схема компенсації шкоди, заподіяної злочином, в якій з урахуванням характеру злочину і заподіяної шкоди встановлюються розміри компенсацій для різних категорій потерпілих (до 500 000 фунтів стерлінгів) [4].

У Франції існує інститут цивільного позову в кримінальному процесі, у якому визначена компенсація потерпілому шкоди за рахунок державних коштів. Окрім цього у Законі «Про відшкодування потерпілому збитку за тілесну шкоду, заподіяну злочином» таку компенсацію можуть отримувати всі потерпілі від насильницьких злочинів Також питання компенсації шкоди потерпілим вирішується

спеціальними комісіями з відшкодування шкоди потерпілим від злочинів. Вказані комісії відносяться до соціальних органів та створюються при кожному місцевому суді. Комісія складається з двох судів і одного спостерігача від громадськості. Французьке законодавство ґрунтується на принципі повного відшкодування шкоди. Відповідно до положень Кримінального кодексу Франції, підлягають відшкодуванню: а) шкода, завдана внаслідок застосування до особи насильства, що мало фізичний чи сексуальний характер; б) витрати на лікування та втрату доходу (втрата працездатності); в) втрата на утримання внаслідок смерті потерпілого годувальника [5].

Аналіз законодавства Німеччини, дозволяє виділити Закон «Про компенсації жертвам насильства», який передбачає відшкодування шкоди, заподіяної в результаті насильницьких злочинів, за рахунок державних коштів, якщо вона не була відшкодована винуватою особою або за її рахунок [6].

В Австрії, діє урядова програма, яка надає фінансову допомогу для громадян Європейського економічного простору, які є жертвами злочинів. У цьому випадку компенсація здійснюється Федеральною соціальною службою. Джерелом фінансування її діяльності в цьому напрямі слугують штрафи, які накладаються і стягуються із засуджених осіб. Крім того, в державі паралельно діє і незалежна некомерційна організація, джерелами наповнення її фонду виступають грошові внески членів організації та спонсорська допомога. Вказана структура надає допомогу і відшкодування жертвам злочинів, у тому числі й іноземним громадянам [7, с. 191]

За законодавством Чехії, потерпілий має право на відшкодування: збитків, моральної шкоди; вартості безпідставного збагачення, що було отримано злочинцем унаслідок вчинення ним кримінального діяння щодо окремої особи. До того ж, потерпілій особі надається і відшкодування, яке включає суму втраченого доходу, та доведені витрати на лікування тощо. Водночас, однією з обов'язкових умов щодо отримання відшкодування з боку держави є своєчасне подання такою особою заяви про вчинення злочинного діяння до поліції. Окрім цього, враховується і поведінка потерпілого під учинення кримінального діяння, а також, його згода на давання свідчень у кримінальному провадженні [8, с. 155].

Таким чином, законодавство вищевказаних європейських держав визначає правовий механізм відшкодування шкоди потерпілому за рахунок держави.

Слід зазначити, що одним з визначальних критеріїв оцінки міжнародною спільнотою стану розвитку демократичних інститутів у будь-якій державі є рівень захисту прав людини. Цей критерій діє через порівняння загальноприйнятих міжнародних стандартів у галузі прав людини з відповідними національними інститутами. Зважаючи на це, імплементація у національне законодавство України європейських стандартів відшкодування шкоди потерпілим від злочину є яскравим показником ефективності як окремих інститутів публічної влади, так і державного апарату загалом, а тому доцільно унормувати у кримінальному процесуальному законодавстві та окремому законодавчому акті основні положення інституту відшкодування майнової, фізичної, моральної шкоди потерпілому від злочину, в тому числі, який не було розкрито органами досудового розслідування.

Джерела та література

1. Новіков О. В. Правове регулювання відшкодування збитків, шкоди, завданих унаслідок вчинення корупційних правопорушень. Часопис Київського університету права, 2017. № 4. С. 221–225.
2. Перегудова Ю.А. Відшкодування (компенсація) шкоди у кримінальному провадженні. Порівняльно-аналітичне право. № 1. 2018. С. 323–325.
3. Criminal Injuries Compensation Act. 1995. URL: http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1995/53/contents
4. The Criminal Injuries Compensation Scheme. 2012. URL: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/243480/ 9780108512117.pdf
5. Loi No 77-05 du 3 janvier 1977 Garantissant l'indemnisation de certaines victims de dommages corporels resultant d'une infraction. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000704552
6. Gesetz über die Entschädigung für Opfer von Gewalttaten. 1976. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/oeg/BJNR011810976.html
7. Карпенко Є.М. Міжнародний досвід відшкодування шкоди потерпілому як одна з форм запобігання злочину. Правовий часопис Донбасу № 1(62). 2018. С. 190–196.
8. Абламський С.Є. Окремі аспекти відшкодування шкоди, завданої злочином потерпілому, у кримінальному судочинстві. Право і безпека. 2012. № 3(45). С. 154–159.

Pronoza I. I.
candidate of political sciences, associate professor Associate Professor of the Department of Political Sciences and Law South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky, Odessa

MEDIA DISCOURSE REGARDING THE «UKRAINIAN REFUGEE» IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

Migration processes are an essential component of modern global dynamics. These flows not only exist, but are constantly transformed, flowing into the structures of modernity. It is important to understand that migration cannot be completely stopped or reversed, but it can be managed. The process of political socialization of an immigrant is the interaction of two sides: the state and the host society on the one hand, and immigrants on the other. Creating a positive image of the immigrant not only reflects his personality, cultural and social aspects, but also contributes to his faster adaptation and integration into the new society, which is key for the state. However, in most countries of the world, the image of an immigrant is not very attractive. The migration crisis in Europe, the rise of populists and migration activists, as well as growing migration conflicts have led to the formation of a negative stereotype about refugees and migrants in Europe. Such phenomena as caricatures in famous magazines, creation of jokes and humorous shows that laugh at religious, cultural differences, only reinforce this negative impression. Populists, who actively play on national sentiments, trying to discredit the elite, are one of the key factors contributing to the escalation of migration conflicts in European countries.

According to K. McCann, «The media play an important role in shaping public opinion about who migrants and asylum seekers are, as well as about the legal and moral responsibility of destination countries. Media coverage often relies on and supports common narratives surrounding migrants, sympathetically portraying asylum seekers as victims of conflict and the benefits to destination communities arising from migrant integration, while negative coverage recites and extends themes of migrants as threats to national security , cultural identity, economic security and health of the recipient community» [1].

According to M. Sales, «among European media channels, some commentators, journalists and reporters were harshly criticized at the beginning of the conflict for using discriminatory language and offensive comments based on comparing Syrian and Ukrainian refugees in the way they

dress, pray, eat or speak . Through coverage of the crisis in Ukraine, the media helped perpetuate the idea that refugees fleeing European soil deserve better treatment than other refugees fleeing other parts of the world. Most of these messages appeared in the first days of the invasion both on television and in newspapers, and were quickly shared on social networks such as Twitter or YouTube» [2].

4Service group conducted research on the image of the Ukrainian immigrant in the media and in general, and found that «the majority of Ukrainian refugees and immigrants are married women, with children and animals. Most of them have higher education and left Ukraine in the first weeks of the war. According to the research, 89% plan to return to Ukraine. Regarding migration plans, 72% of the population plan to learn the local language, and 57% of the population plan to get a job» [3]. Such high indicators testify to the desire of Ukrainians to socialize and communicate with the recipient society, which will allow them to be accepted by this society. Although cases of bullying, trolling, and discrimination based on nationality still occur.

M. Sales believes that «media coverage of the crisis at the beginning of the conflict played a significant role in the formation of future political decisions of the EU, as it helped to initially formulate the crisis in a certain way and influenced both public opinion and politicians. One of the key ways in which media coverage shaped EU policy decisions was through highlighting the human stories and suffering of refugees. This helped create a sense of compassion and solidarity among the European public and pushed politicians to provide humanitarian aid and support to those affected by the crisis. Media coverage also helped raise awareness of the scale and complexity of the crisis, highlighting the need for a coordinated and comprehensive EU response» [2].

Therefore, in the foreign mass media, the image of a Ukrainian refugee differed from the standard image of a «typical immigrant», especially after the start of a full-scale war with Russia. Mass media reproduced a positive image of a Ukrainian immigrant who was close to the cultural and living standards of Europeans. Another important factor was the fact that the majority of Ukrainian refugees actively wanted to adapt and be accepted in the new society. The positive image created by mass media contributed to the fact that in the first years of the war, Ukrainians met with understanding and acceptance in foreign countries, although this did not completely dispel all problems and conflicts on the background of migration.

Джерела та література

1. McCann K. The role of media narratives in shaping public opinion toward refugees: A comparative analysis. Migration Research Series. 2023. №°72. International Organization for Migration (IOM), Geneva. URL: chromeextension://efaidnbmnnibpcajpcglclefindmkaj/https://publications.iom.int/system/files/pdf/MRS-72.pdf
2. Salas M.The Refugee Crisis' Double Standards: Media Framing and the Proliferation of Positive and Negative Narratives During the Ukrainian and Syrian Crises Policy Brief n. 2023. URL:chrome-extension://efaidnbmnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.euromesco.net/wp-content/uploads/2023/03/Policy-Brief-N%C2%BA129-1.pdf
3. 4Service group (2022) Ukrainian refugees in Europe. URL: chrome-extension://efaidnbmnnibpcajpcglclefindmkaj/https://4service.group/ukr/wp-content/uploads/2022/05/Ukrajnsk%D1%96-b%D1%96zhenc%D1%96-v-Evrop% D1%96-2022_1-hvilja.pdf.

Русинюк М. М.
докторант кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом, м. Київ
Семенець-Орлова І. А.
доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри публічного адміністрування МАУП

ТЕМПОРАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У КРАЇНАХ СХІДНОЇ ЄВРОПИ

З кінця 60-х років основна модель вивчення розвитку демократії та конкретніше процесу демократизації була сфокусована лише на внутрішній політиці держави. Для аналізу бралася національна держава у відриві від міжнародних факторів, тим самим величезний перелік факторів, що впливають на демократизацію, не брався. Із закінченням холодної війни підхід до вивчення демократизації став включати вивчення і оцінку ролі зовнішнього чинника на процеси демократизації всередині держави. Саме із закінченням холодної війни було засновано більшість міжнародних організацій, які мали на меті поширення демократії в центральноєвропейських та східноєвропейських країнах. Слід зазначити зростання інтересу до розгляду питання про навмисне

поширення демократії, особливо це стало актуально після подій 11 вересня 2001 року та подальших вторгнень до Іраку та Афганістану [1].

У період закінчення холодної війни починає розвиватися низка міжнародних теорій, що описують взаємини між міжнародними акторами та країнами-реципієнтами. Серед цих теорій можна виділити теорію дипломатичних зв'язків (linkage diplomacy) [3]. Ця теорія пояснює механізми, за яких одна держава впливає на політику в іншій державі, що сама по собі дуже схожа на механізм, який використовує донор для впливу та зміни політики в країні-реципієнті. Допомога, від якої країна-реципієнт залежить, сприймається як знаряддя донора. А, наприклад, слабка політика у сфері демократизації, у межах цієї теорії сприймається як слабка сторона країни-реципієнта. Використовуючи обіцянки надати допомогу або загрозу скоротити допомогу, донор впливає на ті галузі в політиці країни-реципієнта, в яких хоче бачити зміни. Показовою є робота [2], який застосував цю теорію в рамках вивчення політики міжнародних акторів щодо демократії в країнах, що розвиваються.

Окремим напрямком у вивченні демократизації стало вивчення досвіду пострадянських країн у демократизації так званого транзиту. В. Банс вивчала контекст міжнародної нестабільності, з якою зіткнулися «країни посткомуністичного світу». У своїх роботах вона досліджувала проблематику старих етнічних та міждержавних конфліктів на пострадянському просторі. І. Селень вказував на особливу роль зовнішніх акторів у посткомуністичних трансформаціях у країнах Східної Європи та детермінувавши транзитні процеси як «капіталізм ззовні». Жак Рупник наголошував на так званому «посткомуністичному розломі» на демократичну Європу та авторитарну Євразію. У 1990-ті роки дві третини іноземного капіталу, що надійшов до посткомуністичних держав Європи, припадало на країни-члени Євросоюзу. Але євроінтеграційні процеси були продиктовані скоріше політичними міркуваннями, аніж економічною доцільністю. Країни Східної Європи мали шанс стати периферією ЄС, який буде визначатися як неоколоніалізм у довгостроковій перспективі.

Про незворотній розбудові країн Східної Європи до самого заснування наголошував у своїх роботах М. Леонард. «Усі країни, які хотіли вступити до Союзу, мали “проковтнути” близько 80 тисяч сторінок європейських законів та адаптувати власне законодавство відповідно до цих законів. Процес контролювався армією представників, щоб перевірити, чи дотримуються встановлених

критеріїв. Але в той же час, феномен транзиту країн Центральної Європи полягає в тому, що в найкоротші терміни консолідованими зусиллями всього суспільства, з ініціативою еліт, тут були реалізовані демократичні реформи. Спираючись на свій досвід, країни ЄС допомагали, як фінансово, так і надаючи технічну допомогу, у розвиток країн Східної Європи та заохочували їх на шляху європейської та євроатлантичної інтеграції.

Демократизацію країн Східної Європи вивчав А. Шайо. У своїх наукових працях дослідник аналізує не лише багатофакторність процесів демократизації, а й виклики формування консолідованої демократії у Східній Європі. Віра суспільства в правову державу та прихильність до нього неміцні, бо сама концепція імпортована до Східної Європи. Вона далека більшості місцевих культур, яким знайома реальність пріоритету виживання на основі взаємних соціальних послуг.

З наявної літератури про міжнародне просування демократичних принципів окреме місце займає напрямок, що вивчає мотиви, стратегії та інструменти просування демократії окремо взятих акторів, переважно США та ЄС, з огляду на країни, в яких проводяться демократичні перетворення.

Джерела та література

1. Carothers T. Democracy assistance: political vs. developmental?Journal of Democracy Volume 20, Number 1 January 2009. http://www.journalofdemocracy.org/sites/default/files/Carothers-20-1.pdf.
2. Aid as a tool for promotion of human rights and democracy: What can Norway do? by Hilde Selbervik, Chr. Michelsen Institute.
3. Omar M.G. Keshk, Brian M. Pollins, and Rafael Reuveny, “Trade Still Follows the Flag: The Primacy of Politics in a Simultaneous Model of Interdependence and Armed Conºict,” Journal of Politics, Vol. 66, No. 4 (November 2004), pp. 1155–1179.

Savelieva O.
candidate of Law, Kharkiv

GLOBAL AGRICULTURAL STANDARDS AND FOOD SECURITY IN THE CONTEXT OF UKRAINE'S EU INTEGRATION

Food security plays a pivotal role in providing the populace with adequate and nutritious sustenance, essential for long and healthy lives, physical vitality, and dignified existence. Establishing and maintaining the state's food sovereignty is inherently a matter of public law, grounded in the principle of prioritizing national interests in the food sector and bolstering economic security.

Global agricultural standards necessitate state support in formats that incentivize environmentally sustainable practices, logistical diversification, and stable industry growth while enforcing social responsibility among agribusinesses as stakeholders in food security. Establishing these conditions primarily involves the financial and economic safeguarding of agricultural producers by the state. Notably, Ukraine's attainment of candidate status for EU membership on June 23, 2022, is poised to expedite the alignment of its food security legislation with EU standards.

The influence of globalization on food security's legal regulation and the increased activity of international bodies like the European Union, the World Trade Organization, and the FAO demand further examination. Recent events, such as the WTO Ministerial Conference in June 2022 prompting updates to the legal framework for sanitary and phytosanitary measures, and Ukraine's progression towards EU Law harmonization upon obtaining candidate status the same month, underscore the need for analysis. Given the diverse legal mechanisms for ensuring food security, selecting those that facilitate swift and effective responses to wartime challenges while aligning with Ukrainian realities and citizen interests in quality and quantity of food for a healthy lifestyle is crucial. Moreover, developing such mechanisms holds significance as Ukraine's agricultural potential can address the food needs of other nations, particularly European states abstaining from purchases from belligerent nations violating the rules of war. Consequently, safeguarding Ukraine's food security through legal avenues necessitates thorough exploration within the framework of protecting the international legal order and fostering the post-war restoration of Ukraine's agricultural sector amidst martial law conditions. This assignment is driven by the fact that the joint efforts of governments, businesses, non-governmental

organisations and local communities are needed to effectively implement these innovative solutions to address the complex challenges of food security in a rapidly changing world. Ensuring food security in Europe in the face of military conflicts, environmental disasters and climate change requires a new approach.

The basic objective is to create a new policy document, namely the Concept for a Declaration on Global Food Security. The parties to this International Treaty may become continental European countries, but at the same time it should be a framework document for development strategies for hotel non-governmental organisations, private investors, representatives of agribusiness and other entities interested in achieving the global goal of "zero hunger on the planet". The main principles of this document are as follows: 1) a complete ban on the use of food as a weapon (case study – blocking sea ports in Ukraine for agricultural exports); 2) transparency of national food security policies; 3) the regime of the greatest assistance for agricultural exporting countries in their exports to countries that have food shortages; 4) ensuring environmental safety in the process of agricultural production; 5) a regime of free movement of food and drinking water to zones of emergency; 6) a regime of free movement of food and drinking water to countries that have food shortages. This objective is the basic one at this stage and will be further developed and improved.

Given the uncertainty surrounding the extent of further destruction in Ukraine, this study focuses solely on the latest decisions made by the WTO and the EU on these matters. Looking ahead, it's prudent to monitor their implementation, with the hope that the international community swiftly responds to present realities and upholds its international obligations, which Russia has egregiously disregarded even after the International Court of Justice in The Hague granted Ukraine's request to halt Russia's military invasion on March 16, 2022 – a decision binding on Russia under international law. Additionally, it's crucial to underscore that ensuring food security in current conditions involves the active participation of the state, represented by authorized bodies, as the primary legal entity in this domain, alongside international institutions such as the UN and the EU.

Федорова А. М.
здобувач ОС «Бакалавр», НУБіП України, м. Київ

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ: ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ ПОКРАЩЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Основними цінностями об'єднаної Європи можна назвати демократію, свобода і права людини, мирне співіснування та економічне процвітання. Ці цінності є основою для співпраці між країнами-членами Європейського Союзу та спрямовують їх на шлях до спільного процвітання, безпеки та благополуччя. Всі цінності нероздільно пов'язані між собою та мають значний вплив одне на одне. Зробивши успішні реформи в одному напрямку – відбувається зміна в іншому.

У 2008 році Україна офіційно визначила євроінтеграцію як один із стратегічних цілей своєї зовнішньої політики. З 2014 року, після Революції Гідності та зміни уряду, Україна активно розпочала виконання асоціаційної угоди з ЄС, а також реформи, спрямовані на наближення до стандартів та цінностей Європейського Союзу, незважаючи на російську агресію. В таких умовах ми отримали значні перешкоди на шляху до реформ та євроінтеграції, ускладнюючи політичну, економічну та соціальну ситуацію в країні.

В умовах війни економічне процвітання стає дуже великим викликом, економіка піддається надзвичайним труднощам та нестабільності. Воєнний конфлікт вже привів до зниження доходів громадян, високій інфляції, втрати робочих місць, руйнування інфраструктури та загрози для бізнесу. Саме тому потрібно Україні потрібно посилено працювати над реформами для покращеннями всіх сфер життя людини, показувати їх швидкий результат. Особливо це стосується економічного розвитку, адже без ефективно працюючої економіки Україна може втратити все.

Одним з перспективних та важливих напрямів розвитку економіки є адаптація технологій. Для економіки України, що є економікою, яка розвивається, широкомасштабне впровадження нових технологій може принести багато користі, оскільки це дає поштовх для розвитку сектору послуг, зменшує бюрократію, зменшує витрати на інфраструктуру (послуги онлайн, відсутність відділень у банків тощо), допомагає побороти неефективність і корупцію та поліпшує доступ до освіти

(навчання онлайн) [1, с.16]. За оцінками World Economic Forum, підвищення рівня розвитку цифрових комп'ютерних технологій у країні на 10% призводить до зростання на 0,75 п.п. її ВВП на душу населення і до зниження на 1 п.п. рівня безробіття [2].

Основними напрямками для впровадження в економіку можна відмітити:

- Штучний інтелект (AI) - для аналізу даних, автоматизації процесів, прогнозування тенденцій ринку та оптимізації виробництва.
- Блокчейн технології - для створення безпечних та надійних систем управління фінансами.
- Електронна комерція - дозволяє підприємствам збільшити обсяги продажів, залучити нових клієнтів та зменшити витрати.
- Технології автоматизації виробництва - зниження витрати на працю, підвищення якості продукції, збільшення швидкості виробництва.
- Активне залучення IT-стартапів у різні економічні процеси.

Впровадження таких технологій може не тільки привезти до значного економічного розвитку, а й випередити уже розвинені економіки у перспективі.

Джерела та література

1. ШЛЯХ ДО ПРОЦВІТАННЯ: Базові принципи реформування економіки [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2015/07/ME_St_PDF_UKR_print.pdf
2. World Economic Forum, The Global Information Technology Report 2013 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GITR_Report_2013.pdf

Юрінок А. П.
здобувач третього освітньо-наукового рівня доктора філософії,
Академія праці, соціальних відносин і туризму, м. Київ

ПЕРСПЕКТИВИ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНИ ПРИ ВИКОРИСТАННІ СВІТОВОГО ДОСВІДУ ЄВРОПИ

В основі кожного вдалого рішення людства лежить усвідомлення. Удосконалення – це зміни, бути досконалим – означає змінюватися постійно.
Вінстон Черчилль [1]
Завжди обирайте найважчу дорогу – на ній ви не зустрінете конкурентів.
Шарль де Голль [1]
Найкращий метод, щоб почати щось робити – перестати говорити і почати робити.
Уолт Дісней [1]

А що насправді треба усвідомити?

Дефіцит пенсійного фонду України на 21-й рік складав 9.1 млрд грн, а обсяг підтримки держбюджетом склав приблизно 177,6 млрд грн. За даними Міністерства фінансів, бюджет Пенсійного фонду в 2022 році був у розмірі 531,2 млрд грн, у т.ч. підтримка з держбюджету - 200,6 млрд грн. [2] Результати аналізу фактів розвитку пенсійної системи, доступ до яких є вільним, також є усвідомлення, що трирівнева система пенсійного забезпечення України [3], найближчим часом не зможе вийти на 2-й рівень, бо умовою для цього виступає вимога, щоб ПФУ був беззбитковим. [4]

Оскільки є проблема, то має бути і рішення.

Європейський досвід показав, що через недержавні пенсійні фонди та страхові компанії типу life європейці змогли сформувати собі гідний капітал на період життя після закінчення трудової діяльності.

А що з цього приводу є в Україні?

Звернемось до Закону України про Страхування, а саме до ст.30, 31, 32[5]. Результати аналізу Закону України дають можливість зробити висновки, що в країні наразі є законодавчі підстави для роботи страхових компаній типу life та гарантії для населення, що третій рівень пенсійної системи працює.

То що робити? Або які дії треба зробити?

Усвідомити:

- що є проблема пенсійних накопичень, дефіцит пенсійного фонду України з кожним роком тільки збільшується, а це унеможливлює гідний рівень життя після закінчення трудової діяльності;

- що є варіанти рішень в Україні, які використовують у Європі більше 200 років.

Які рішення треба прийняти:

- розібратись з інформацією та знайти відповіді на турбуючі питання: Де гарантії? Чому це надійно? Чому не збанкрутує? Та інші важливі запитання;

- прийняти рішення, який капітал хочу собі після закінчення трудової діяльності.

Які дії треба зробити:

- почати формувати собі накопичення;

- визначити стратегію, при якій не впаде рівень життя сьогодні та формуються накопичення на період після закінчення трудової діяльності;

- підвищувати власний рівень фінансової грамотності.

Тому українцям треба пригадати свою справжню історію, що ми нащадки європейської родини. І саме через підвищення своєї фінансової грамотності формувати депозито-незалежне суспільство, а не кредито-виживаючи; що борги насправді - це можливості та відповідальність, яка буде розвивати і людей, і суспільство, коли є ясність, як віддавати; усвідомлюючи, як робити «тонкий» гаманець «товстим», використовувати ці знання та передавати нащадкам.

Витрати треба пильнувати та не витрачати більше, ніж заробляєш; завжди примножувати свій статок, де багатство - це не накопичений статок, а дохід, який постійно росте; оберігати свій статок, щоб не втратити його, коли вкладаєте гроші, основна сума не повинна бути під загрозою. Забезпечувати дохід на майбутнє, використовуючи інструменти накопичень на 10, 20, 30 років; навчайтесь заробляти більше, розвиваючі свої здібності, та опановувати нові навички.

Саме такі європейські настанови були викладені у книжці Найбагатша Людина у Вавилоні – Джорджа Клейсона. [6]

Які перспективи?

для пенсійної системи:

- зменшення дефіциту;

- перспектива переходу на другий рівень.

для населення:

- формування самостійно капіталу, який надасть гідний рівень життя на пенсії;
- підняття фінансової грамотності;
- розвиток підприємництва.

для держави:
- прямі інвестиції в економіку України;
- формування європейської свідомості та відповідального ставлення до життя.

Джерела та література

1. Найкращі цитати видатних європейців. Новини 24. URL: https://24tv.ua (дата звернення: 13.04.2024).
2. ДЕФІЦИТ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ ЗА 2021 РІК. Інтернет-портал про фінанси та економіку. URL: https://finbalance.com.ua/ (дата звернення: 13.04.2024).
3. Пенсійна система України. Корпоративний недержавний пенсійний фонд Національного банку України. URL: https://knpf.bank.gov.ua/ (дата звернення: 15.04.2024).
4. Особливості трирівневої пенсійної системи в Україні. Суспільне Медіа. URL: https://suspilne.media. (дата звернення: 15.04.2024).
5. Закон України Про страхування 07.03.1996 № 85/96-ВР . Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws (дата звернення: 16.04.2024).
6. Найбагатша людина у Вавилоні. Книжковий інтернет-магазин Наш Формат. URL: https://nashformat.ua/ (дата звернення: 17.04.2024).

Яковенко Ю. В.

викладач спеціальної кафедри № 1 Інституту підготовки юридичних кадрів для СБ України НЮУ імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ДЕМОКРАТІЯ НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОПИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ

Україна стоїть на перехресті історії, де шлях до європейської інтеграції представляє собою величезний крок у зміцненні демократичних цінностей та побудові сучасної держави. Проте, цей шлях також постає перед низкою викликів, що вимагають уважного розгляду та вирішення.

Один із головних викликів для України полягає у тому, щоб забезпечити відповідність демократичних стандартів Європейського Союзу своїй власній специфіці та потребам суспільства. Це означає, що лише впровадження прав людини та основних свобод не є достатнім для досягнення цілей демократії. Необхідно побудувати ефективну систему правосуддя, яка забезпечить рівність перед законом для всіх громадян, незалежно від їхнього соціального статусу чи політичних переконань [4, с. 15].

Прикладом такої необхідності є ситуація з боротьбою з корупцією. Україна, як країна, що претендує на вступ до Європейського Союзу, має зазначені обов'язки в рамках Європейської конвенції про боротьбу з корупцією. Це означає не лише прийняття відповідного законодавства, але й ефективне виконання його на практиці, створення механізмів контролю та запобігання корупції на всіх рівнях влади та у суспільстві загалом.

Також, важливим аспектом є зміцнення прозорості управління. Україна повинна забезпечити доступ до публічної інформації та здійснювати консультації з громадськістю при вирішенні стратегічних питань. Наприклад, впровадження електронних систем декларування майнового стану посадових осіб та публічний моніторинг витрат бюджетних коштів може підвищити рівень відкритості та відповідальності влади перед громадянами.

Отже, для успішного руху України до Європейського Союзу важливо не лише приймати демократичні принципи, але й практично реалізувати їх в життя через конкретні реформи та заходи, спрямовані на побудову справедливого та рівного суспільства на основі правової держави [1, с. 173].

Ще одним важливим аспектом на шляху до європейської демократії для України є впровадження демократичних процесів на всіх рівнях суспільства. Це включає в себе не лише формальне прийняття законів та встановлення демократичних інститутів, а й активну участь громадян у прийнятті рішень, підтримку громадянського суспільства та його постійний розвиток.

Одним з прикладів такої активної участі громадян є проведення громадських обговорень та консультацій з різних питань, що стосуються життя суспільства. Наприклад, при формуванні бюджету міста або розробці важливих стратегічних документів, влада може організовувати зустрічі з представниками громадських організацій,

експертами та звичайними громадянами для обговорення ключових аспектів та прийняття відповідних рішень.

Підтримка громадянського суспільства також відіграє важливу роль у зміцненні демократії. Наприклад, незалежні громадські організації можуть виступати як контрольні механізми, відстоювати інтереси громадян перед владою та здійснювати моніторинг дотримання прав людини та демократичних принципів [3, с. 164].

Крім того, важливо зміцнити механізми громадянського контролю за діяльністю влади. Це може бути здійснено шляхом створення прозорих механізмів звітності перед громадськістю, встановлення механізмів петицій та звернень громадян до владних структур, а також активного залучення громадян до процесу моніторингу діяльності владних органів.

Тільки шляхом відкритості, діалогу та взаємодії між владою і суспільством можна забезпечити сталість демократичних інститутів та їх ефективне функціонування. Залучення громадян до прийняття рішень, підтримка громадського суспільства та контроль за владою є невід'ємними складовими будь-якої демократичної системи, яка має на меті забезпечення добробуту та прав людини для всіх своїх громадян.

Нарешті, одним з ключових аспектів успішної демократії на шляху до Європи є розвиток культури політичної толерантності та розуміння різноманітності. Україна має забезпечити захист прав меншин, створити умови для вільного вираження політичних поглядів та переконань кожного громадянина.

Захист прав меншин є необхідною передумовою для побудови справедливого та рівноправного суспільства. Це означає, що кожен громадянин має мати можливість вільно виражати свою національну, релігійну, культурну чи мовну ідентичність без будь-якої дискримінації. Уряд України повинен активно працювати над прийняттям та реалізацією законів, які гарантують права меншин та запобігають будь-якій формі дискримінації [2, с. 92].

Створення умов для вільного вираження політичних поглядів та переконань також є надзвичайно важливим аспектом демократичного розвитку. Це включає в себе забезпечення свободи слова, незалежності ЗМІ та гарантування права на мирні збори та протести. Лише у таких умовах можна забезпечити належний рівень діалогу та взаєморозуміння між різними політичними силами та громадянами.

Крім того, розвиток культури політичної толерантності є ключовим для побудови громадянського суспільства, де кожен громадянин

поважає права та свободи інших, незалежно від їхніх політичних переконань чи поглядів. Це передбачає виховання громадян у дусі поваги до різноманітності, відмови від насильства та ненависті, та прийняття різноманітності як чинника збагачення та розвитку суспільства.

Усі ці виклики є складними, проте вони не неподоланними. Шлях до Європи може стати не лише тестом для демократії в Україні, але й можливістю для зміцнення та розвитку демократичних інститутів. Вирішальним є відданість країни принципам демократії та готовність до активного реформування суспільства на користь його громадян.

Джерела та література

1. Михальський І. Європейський шлях демократичного розвитку України // Політичний менеджмент. 2009. №. 1. С. 173-176.
2. Міхровська М. Державне управління та публічна адміністрація: шлях до демократії // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. 2011. № 88. С. 90-93.
3. Пивовар М., Кіра С. Особливості реалізації принципу верховенства права в контексті сучасних викликів демократії в умовах війни в Україні //Аналітично-порівняльне правознавство. 2023. №. 6. С. 162-167.
4. Швець В., Шайхалієва Ю. Особливості становлення демократії та впровадження демократичних цінностей в Україні й світі // Віче. 2010. №. 17. С. 13-16.

РОЗДІЛ 3.
ЦІННОСТІ ОБ'ЄДНАНОЇ ЄВРОПИ ЯК ОРІЄНТИРИ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Береда М.
курсантка ІІ курсу Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для органів Національної поліції України Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, м. Дніпро
Науковий керівник:
Резворович К.
д-р юрид. наук, доцентка, завідувачка кафедри цивільного права та процесу Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, м. Дніпро

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ: ЄВРОПЕЙСЬКІ ПІДХОДИ ТА ЇХ АДАПТАЦІЯ ДО УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЙ

У сучасному світі інтелектуальна власність стає все більш важливою складовою економічного, соціального та культурного розвитку країн. Її роль у відтворенні та стимулюванні інновацій, захисті авторських прав та інтелектуальних досягнень набуває особливого значення в контексті глобалізації та технологічного прогресу. Україна, як член світової спільноти, не залишається осторонь цих процесів, активно адаптуючи та впроваджуючи європейські стандарти у сфері інтелектуальної власності.

Серед умов поглибленої співпраці України з державами-членами Європейського Союзу (далі-ЄС) слід зауважити на потребі гармонізації та адаптації національного законодавства до вимог права ЄС. Вона створює необхідні передумови, без яких неможливий перехід до наступних етапів євроінтеграції, зокрема вступу України до ЄС. Після підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (16 вересня 2014) передували двадцять років співробітництва України та ЄС із забезпечення рівня захисту прав інтелектуальної власності (далі-ІВ), аналогічно до наявного у Союзі, що розпочалося з укладання Угоди про партнерство та співробітництво (1994) й Тимчасової угоди про торгівлю та торговельні відносини (1995). У цей час український розвиток

суспільства характеризувався активним опануванням якісно нової інформації та різноманітних методів, що широко впроваджувалися та використовувалися Європейським Союзом в царині охорони права ІВ, а також розширення кола науковців, які займаються вказаною проблематикою, та різних верств суспільства, чиї інтереси безпосередньо чи опосередковано стосуються захисту результатів своєї інтелектуальної діяльності в Європі [1, с. 9].

Для покращення показників Кабінетом Міністрів України було затверджено Концепцію реформування державної системи правової охорони ІВ в Україні. Аналізуючи її зміст, можна виокремити основні сфери проведення реформи, зокрема, зосереджено увагу на таких, як: державна система правової охорони ІВ: запровадження прозорих механізмів її діяльності, що забезпечується Міністерством економіки України. при цьому національний орган ІВ наділяється рядом повноважень та публічних функцій для впровадження політики в галузі ІВ; система колективного управління майновими авторськими та суміжними правами: визначення засад такого управління, повноважень організацій колективного управління та інше наближення до вимог, що діють в ЄС; робота із національною законодавчою базою: гармонізація та наближення до стандартів ЄС [2].

Право інтелектуальної власності в Україні та Європейському Союзі має багато спільного, наприклад: автори та власники прав промислової власності мають схожі виключні права, що дозволяють їм контролювати використання своїх творів та винаходів. Терміни дії прав ІВ подібні, хоча й можуть трохи відрізнятися залежно від типу ІВ. Обидві юрисдикції визнають та захищають комерційну таємницю.

Проте, існують й деякі відмінності. В Україні реєстрація певних прав ІВ може бути складнішою, а рівень захисту в деяких випадках може бути трохи нижчим. Санкції за порушення та доступ до правосуддя також можуть відрізнятися.

Україна активно працює над зближенням з ЄС у сфері ІВ, вносячи зміни до національного законодавства та приймаючи нові закони, що відповідають європейським директивам.

Законодавство України у сфері ІВ нині нараховує понад 10 спеціальних законодавчих актів. Чимало підзаконних актів регламентувало оформлення та реалізацію інтелектуальних прав. Правові норми, які регулюють суспільні відносини у сфері створення та використання результатів творчої діяльності, утворюють окрему підгалузь цивільного права – право інтелектуальної власності, яка

включає в себе декілька інститутів: авторське право та суміжні права, патентне право, інститут правових засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, їх товарів та послуг.

Результати творчої діяльності прийнято поділяти на дві великі групи залежно від того, до якої сфери творчості вони належать. По-перше, це результати художньої творчості – літературні, музичні, хореографічні твори, а також образотворчого мистецтва, аудіовізуальні твори, наукові та інші подібні твори. По-друге, це результати технічної творчості – технічні пристрої, машини, механізми, інструменти, транспортні засоби, обладнання, споруди, нові речовини, рішення у сфері конструювання, нові способи та технології виробництва, досягнення селекції тощо [3].

Захист прав інтелектуальної власності в Україні наділений рядом особливостей, а саме в країні існують кримінальна, адміністративна та цивільно-правова відповідальність.

Сутність цивільно-правових засобів включає в себе: можливість негайно застосовувати заходи щодо захисту ІВ, забороняти пропуск через кордон (митний) України товарів, імпорт або експорт яких порушує права інших осіб в галузі ІВ, вилучення товарів, які були виготовлені із порушенням вказаного права, а також можливість грошового стягнення із порушників, вилучення знаряддя якими були виготовлені незаконні товари (ст. 432 Цивільного кодексу України) [6].

Європейський Союз має розгалужену систему захисту інтелектуальної власності, яка охоплює широкий спектр творів та речей. Ця система ґрунтується на двох основних категоріях: авторське право та суміжні права, а також промислова власність.

Авторське право та суміжні права слугують для захисту оригінальних творів у сфері літератури, мистецтва, музики, а також виконань, записів та трансляцій. Його мета – стимулювати творчість та забезпечити захист прав авторів.

До об'єктів авторського права належать романи, оповідання, вірші, п'єси, сценарії, комп'ютерні програми, картини, скульптури, фотографії, графічні роботи, дизайни, музичні твори з текстом або без, з виконанням або без, живі виступи артистів, співаків, музикантів, акторів, записи музичних творів або виконань, радіо- та телевізійні передачі, що транслюються або записуються для трансляції, а також організовані за певною системою збірники даних (бази даних).

Зазвичай, авторське право в ЄС діє протягом життя автора та 70 років після його смерті [4].

Промислова власність захищає винаходи, корисні моделі, промислові зразки, торговельні марки, географічні зазначення, сорти рослин, топографії напівпровідникових виробів та комерційну таємницю. Правова охорона промислової власності у Європейському Союзі складається з трьох підрозділів, у яких проаналізовано особливості правової охорони об'єктів патентного права (винаходів, корисних моделей, промислових зразків), правових засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів та послуг (торговельних марок, географічних зазначень) та інших об'єктів промислової власності (топографій інтегральних мікросхем, сортів рослин) на рівні ЄС [5].

Якщо говорити про найпоширеніші способи захисту прав інтелектуальної власності в ЄС, то це зазвичай: прямі переговори з порушником, подання повідомлення про припинення порушення та ініціювання судової процедури. Найменш поширеними процедурами є: медіація/арбітраж, запит на втручання органів влади та ініціювання інших процедур до відомства ІВ [7].

Дослідження щодо інтелектуальної власності в цивільному праві України та порівняння її з європейськими підходами свідчить про необхідність ще більшої адаптації українського законодавства до міжнародних стандартів. Європейський досвід може стати цінним джерелом для удосконалення правового регулювання інтелектуальної власності в Україні, забезпечивши більшу захист інтелектуальних прав та стимулювати інноваційну діяльність. Відповідне впровадження європейських стандартів може сприяти розвитку та зміцненню ІВ в Україні, сприяючи її інтеграції в європейське правове простору.

Джерела та література

1. Капіца Ю. Право інтелектуальної власності Європейського Союзу: формування, інститути, напрями розвитку: монографія. Вид. 2-ге, без змін. Київ: Академперіодика, 2017.664 с.
2. 2. Про схвалення Концепції реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні: Розпорядж. Каб. Міністрів України від 01.06.2016 р. № 402-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/402-2016-%D1%80#Text (дата звернення: 26.04.2024).
3. Бошицький Ю. Л. Щодо пріорітетів співробітництва України з ЄС в контексті забезпечення прав людини у сфері інтелектуальної

власності. Проблеми права інтелектуальної власності. Часопис Київського університету права. 2019/1 С. 168-174.
4. Директива ЄС про авторське право і суміжні права в цифровому ринку. URL: https://library.vn.ua/news-and-events/novini/kviten-2021/direktivi-es-pro-avtorske-pravo
5. Еннан Р. Правове регулювання відносин інтелектуальної власності у Європейському Союзі. Одеська національно юридична академія. Одеса 2010.
6. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text (дата звернення: 26.04.2024).
7. 7. Аналітика від EUIPO: порушення прав інтелектуальної власності в країнах ЄС. URL: https://ukrpatent.org/uk/news/main/porushennia-prav-iv-krainy-eu-24072023

Іовчева А. М.
канд. політ. наук, доцентка кафедри історії ЧНУ імені Петра Могили

ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

Перехід до демократичної форми правління у Східній Європі розпочався лише у другій половині 1980-х років після ослаблення і, зрештою, розпаду Радянського Союзу. «Третя хвиля» демократизації, що прокотилася країнами Центральної та Східної Європи, ознаменувала початок нового етапу розвитку регіону і отримала назву "посткомуністична трансформація" (Huntington, 1991). Головною метою перехідних процесів, що відбувалися в цих країнах, була поступова трансформація тоталітарно-авторитарної системи правління з усіма її інститутами, структурами та суспільно-ціннісними взаємозв'язками. Україна не стала винятком. Після здобуття незалежності країна визначила пріоритетним завданням повну трансформацію своєї суспільно-політичної системи у бік демократії. Посткомуністичний транзит України був нерозривно пов'язаний з процесом переосмислення суспільних цінностей та орієнтирів. Однак, специфіка цього процесу визначалася певними чинниками, серед яких можна виокремити наступні:

1. Постсоціалістична ціннісна парадигма, яка нав'язувалася через агресивну пропаганду протягом майже 70 років. Незважаючи на втрату актуальності, вона залишалася єдиною прийнятною для більшості населення протягом першого десятиліття незалежної України. З посткомуністичною трансформацією поступово відбувалася ціннісна трансформація. Тим не менш, ще у 2017 році 30% населення України ностальгували за радянською епохою (Судакова, Расулова, 2018). Навіть зараз подекуди в українському суспільстві можна зустріти цінності радянських часів, які визначаються патерналізмом, конформізмом, ірраціональним споживанням тощо.

2. Відсутність комплексної системної державної політики щодо ціннісної переорієнтації населення. Трансформація ціннісних принципів і норм мала здебільшого декларативний характер, що призвело до імітації процесу ціннісної трансформації та відтворення суспільних наративів, які панували за радянських часів (Iovcheva, Reichardt, 2023).

3. Несформованість громадянського суспільства, яке не виконувало своєї функції ціннісної соціалізації. Функціональна одновекторність суспільства не дозволяла відносно великій кількості українських НУО охопити значний сегмент суспільства, що призвело до низького рівня залучення громадян до громадського сектору - близько 5%. Поступово цей показник зростав, але не перевищував 25%, що є критично низьким (Iovcheva, 2023);

4. Абсолютне переважання матеріалістичних цінностей, головною ідеологічною основою яких є прагнення до матеріальних благ. Цей тип цінностей характерний для постсоціалістичних країн з нерозвиненою економікою. Пострадянські інститути функціонували таким чином, щоб відтворювати цінності виживання (або, іншими словами, матеріалістичні цінності). Такі цінності дозволяли людям адаптуватися в умовах обмежених ресурсів і щоденних викликів (Кисельова, Українець, 2017). Водночас матеріалістичні цінності характеризуються відсутністю норм і принципів, які сповідують і регулюють соціальну взаємодію на основі права, демократії, свободи слова, прозорості, рівних можливостей для всіх громадян тощо. Слід зазначити, що навіть сьогодні в українському суспільстві цінності особистого добробуту переважають над постматеріалістичними цінностями.

5. Двовекторність зовнішньої політики України, яка опинилася на межі ціннісного протистояння між демократично-ліберальною концепцією Західної Європи та традиціоналістською ціннісною

парадигмою Російської Федерації. На думку історика Т. Снайдера, щонайменше десять років російські політики ведуть ідеологічну війну із Заходом загалом і Європою зокрема (Snyder, Plokhii, Blom,2022). Геополітичне становище України не дозволяло їй бути байдужою до цього процесу. Цей дуалізм проявився, насамперед, у суспільній свідомості українців, які, надаючи пріоритет демократичним орієнтаціям, сповідували традиційні. Саме ці традиційні цінності, які є гібридними за своєю природою, призвели до багатьох маніпуляцій в українському суспільстві під час повномасштабного вторгнення. Сьогодні, аналізуючи глибинні смисли російсько-української війни, можна з упевненістю сказати, що саме зіткнення ціннісних концепцій визначило важливу складову цього конфлікту.

Таким чином, розглядаючи чинники, які вплинули на ціннісну трансформацію українського суспільства починаючи з моменту здобуття нею незалежності, важливо зазначити, що:

- посткомуністичний ціннісний транзит незалежної України характеризувався рядом специфічних історичних, політико-економічних та геополітичних особливостей, які впливали на його динаміку, ефективність, та відрізняли його від перехідних моделей інших пострадянських країн;
- абсолютна більшість чинників, які визначали ціннісний компонент демократичної трансформації України на перших етапах її незалежності, не втратили своєї актуальності й в сучасних реаліях. Можна чітко прослідкувати вплив деяких з них на розгортання російсько-української війни, починаючи з 2014 року.

Джерела та література

1. Huntington, S. (1991). The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century. Publisher: University of Oklahoma Press [in English].
2. Iovcheva, A. (2023). Implementation of EU Values in Transitional Democracies: Experience of Ukraine and the Republic of Moldova. Acta De Historia & Politica: Saeculum XXI, (06), 96-107. https://doi.org/10.26693/ahpsxxi2023.06.096
3. Iovcheva, A., & Reichardt, D. (2023). Democratic Values in Times of War: the Case of Ukraine. Acta De Historia & Politica: Saeculum XXI, 48-60. https://doi.org/10.26693/ahpsxxi2023.si.048

4. Кисельова, В., Українець, О. (2017). Єврореформування України: цінності мають значення. Аналітичний Центр «Обсерваторія демократії». URL: https://cutt.ly/8wWEwGSa
5. Snyder, T., Plokhii, S., & Blom, Ph. (2022, March 11). The War in Ukraine and universal values. Institute for Human Sciences. URL: https://www.iwm.at/blog/the-war-in-ukraine-and-universal-values-transcript
6. Судакова, Н., Расулова, О. (2018, 19 березня). Про що мріють та чого хочуть українці. Українська правда. URL: https://cutt.ly/CwWW5TZn

Конопля А. І.
здобувач ОС «Бакалавр» Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Лисиця В. В.
канд. пед. наук Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ЦІННОСТІ ОБ'ЄДНАНОЇ ЄВРОПИ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ: АКСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

Становлення незалежності української держави тісно пов'язане з необхідністю вирішення низки нагальних геополітичних, економічних, соціокультурних проблем. Демократичний устрій значно консолідує відкритість українського суспільства, сприятиме звеличенню свободи його громадян. Історично, українці – європейська нація, яка тривалий час перебувала у борні за суверенність, в якій аксіологічні орієнтири значно змістилися від європейських, але це є виправданим, адже війна наклала свій «відбиток» на тлі глобальних перепитій, що звісно, уповільнювало хід інтеграції України до сім'ї європейських народів.

Поняття «цінність» до наукового обігу було введено німецьким філософом R. Lotze у XIX ст. У її дефініцію вкладався категоріальний зміст, який на мав на меті, підкреслити все те, що є значущим для людини, зокрема в особистісному та суспільному сенсах. Соціальні цінності ми трактуємо як такі, що мають ієрархічну складову й впорядковують для людини Всесвіт, навкілля, соціальні зносини. T. Parsons зміщує акцент на тому, що соціальний устрій та порядок у ньому залежить від існування загальних, беззаперечних й визнаних усіма цінностей, які вважаються правомірними (легітимними) та

обов'язковими, виступаючи еталоном, за допомогою якого обираються цільові дії [4].

Згідно з нормативно-правовими документами, які визначають основні вектори розвитку української суспільства, зокрема у Конституції України, зазначено, що європейський вибір – це стратегічний підхід незалежної держави.

Проблема утвердження європейських цінностей демократичної аксіології українського суспільства висвітлена в низці наукових розвідок вітчизняних та зарубіжних дослідників, таких як-от: В. Андрущенко [1], В. Кривошеїн [2], О. Полисаєв [3]; S. Priebus, L. Anders [5], K. Raik, S. Blockmans [6]. Доречно зазначити, що вищеокреслена квестія також супроводжується ментальними трансформаціями в сучасному українському суспільстві.

Зауважимо, що на етапі розвитку діджиталізованого суспільства людині складно займатися самовихованням, ціннісною безперервною самоосвітою, адже їй пропонується неосяжна кількість образів дій, етичних та естетичних варіантних шаблонів. При цьому аксіологічний вибір українців має бути здійсненим у найближчій перспективі й охоплювати риси основоположних європейських цінностей: верховенство права, демократію, свободу слова, прозорість/чесність, прагнення рівності для всіх громадян.

Успіх конкретної країни стовідсотково залежить від того, до якого геополітичного кластеру вона відноситься. Визначення пріоритетів, масове усвідомлення національних інтересів детермінує найнеобхідніші передумови стабільного розвитку сучасної держави. Ці пріоритети, як правило, виводяться з ментальності суспільства, таких як-от: виживання, економічний добробут, прогрес, свобода, культурні традиції й орієнтації, внутрішні («провідна» ідеологія, економічна система) та зовнішні (міжнародне співробітництво, в тому числі утворення союзів, блоків, історичний досвід та ін.) параметри. Однак, це складний та багатоаспектний процес.

Українці на рівні цінностей об'єднаної Європи, істотною мірою ідентифікують себе як «європейці». Можлива упередженість та війна в країні зміщують фокус взаємосуперечливих світоглядних позицій. Проблемність ситуації характеризується розділеністю між світоглядно-аксіологічним напрямом – домінуванням патерналістської та непотистської свідомості, аксіологічних орієнтирів на патерналізм, корупційність, непотизм, антидержавницькі ідеологеми, культурну денаціоналізованість тощо, з одного боку, а з іншого – європейською

аксіологічною ідентичністю, що полягає в пріоритеті цінностей свободи, відповідальності, солідарності, права, гідності, гуманності, миролюбства, толерантності, індивідуалізмі, інноваційності, конкурентоспроможності, самостійності. Європейські цінності не лише абстрактні за значенням, а й цілком конкретно виражають базисний фундамент прав, свобод, моральних переконань тощо [7, с. 29].

Отже, моніторинг аксіологічних преференцій засвідчує те, що для повноцінного самовизначення має бути завершений «життєвий проєкт» демократизації громадянського суспільства. Тож, залишається актуальна потреба в фактичному збереженні України в якості держави, нації, соціокультурного суб'єкта світових процесів. Проголошуючи власні євроінтеграційні переконання, варто прагнути до утвердження системи цінностей країн об'єднаної Європи. Реальна «європейськість» передбачає уміння поєднувати в єдине ціле те, що іноді видається взаємовиключним.

Джерела та література

1. Андрущенко В. П. Модернізація педагогічної освіти відповідно до викликів XXI століття Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Педагогічні науки. 2010. Вип. 1.28. С. 12–20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdup_2010_1 (дата звернення: 11.04.2024).
2. Кривошеїн В. В. Вплив «Революції гідності» на політичну та правову культуру українського суспільства Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія : Політологія. 2016. №2 (29). С. 37–58.
3. Полисаєв О. П. Соціальні інститути перехідних суспільств: специфіка трансформаційних процесів. Наукові записки НаУКМА. 2016. Т. 186, Політичні науки. С. 30–37.
4. Parsons, T. (1985). Talcott Parsons on institutions and social evolution: selected writings. University of Chicago Press.
5. Priebus, S., and Anders, L. H. (2024) Fundamental Change Beneath the Surface: The Supranationalisation of Rule of Law Protection in the European Union. JCMS: Journal of Common Market Studies, 62: 224–241. URL: https://doi.org/10.1111/jcms.13489 (дата звернення: 11.04.2024).
6. Raik, K., Blockmans, S., Osypchuk, A., & Suslov, A. (2024). EU Policy towards Ukraine: Entering Geopolitical Competition over European

Order. The International Spectator, 59(1), 39–58. URL:https://doi.org/10.1080/03932729.2023.2296576 (дата звернення: 11.04.2024).
7. Riabeka, Y. (2019). Problems of the european democratic axiology development in the ukrainian society. Multiversum. Philosophical Almanac, (5-6), 23-36. URL: https://doi.org/10.35423/2078-8142.2019.5-6.02 (дата звернення: 11.04.2024).

Марків Г. В.
канд. екон. наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Львівського національного університету природокористування

РОЗВИТОК ФІНАНСОВОЇ ІНКЛЮЗІЇ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

За визначенням НБУ фінансова інклюзія передбачає створення сприятливих умов для користування населенням різноманітними фінансовими послугами, які є доступними, законодавчо врегульованими та відповідають сучасним потребам домогосподарств. Саме підвищення рівня фінансової інклюзії завдяки розвитку фінансової інфраструктури, вдосконаленню діяльності фінансового ринку та розвитку системи захисту прав споживачів є одним зі стратегічних напрямів діяльності НБУ [1].

Враховуючи євроінтеграційні наміри України, актуальним є дослідження досвіду країн Європейського Союзу (ЄС) у напрямі забезпечення фінансової інклюзії населення, особливо молоді від якої в майбутньому буде залежати соціально-економічний розвиток зазначених країн.

Європейський Союз активно просуває стратегію максимізації фінансової інклюзії задля відновлення економічного зростання після спаду внаслідок COVID-19. Національний банк України разом з Міжнародною Фінансовою Корпорацією (IFC), яка входить до Групи Світового Банку, запустив ряд програм та проєктів з 2020 року по підвищенню фінансової інклюзії задля економічного зростання в Україні [2]. Метою даної ініціативи була оптимізації стратегії сталого зростання економіки України через зменшення прогалин, які пов’язані з фінансовою інклюзією. Проте військова агресія сповільнила та

зупинила деякі проєкти, а тому перед українськими регуляторами стоїть надважке завдання – не тільки наздогнати заплановані показники, а й перевершити їх.

Наслідками початку повномасштабного вторгнення є збільшення різних вразливих груп населення, таких як: внутрішньо переміщені особи, сім'ї без годувальника, сироти, інваліди, ветерани війни, для яких доступ до певних фінансових послуг часто є ускладненим (рис.1). Виходячи з цього, одним із пріоритетних напрямків, в рамках підвищення фінансової інклюзії, є створення спеціальних державних програм з актуальними продуктами для кожної окремої групи. До того ж, варто проводити інформаційні кампанії по підвищенню обізнаності прав цих споживачів.

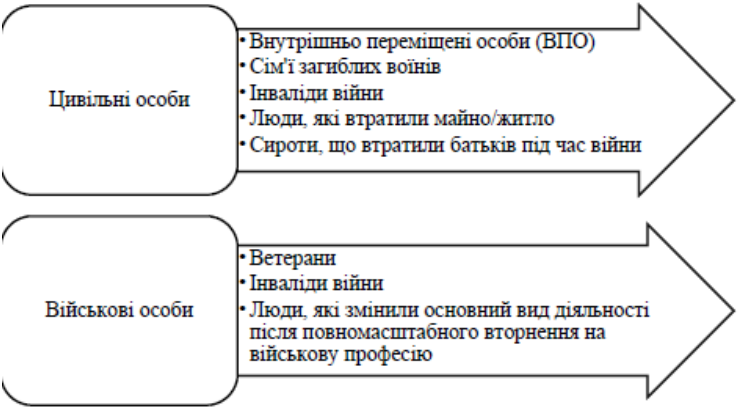

Рисунок 1. Вразливі групи населення, які виникли під час російсько-української війни

Курс європейської економіки на цифровізацію та діджиталізацію виводить на перший план питання доступності фінансових послуг для їх безпосередніх споживачів, що стає можливим завдяки використанню інноваційних фінансових технологій у фінансовому секторі країн ЄС.

На сьогодні одним із пріоритетних напрямів розвитку макроекономічної політики країн ЄС є впровадження фінансової інклюзії, що включає доступність, своєчасність та повноцінний доступ до широкого діапазону фінансових послуг, розповсюдження їхнього використання серед домогосподарств шляхом впровадження інноваційних технологій та підходів, включаючи фінансову грамотність та освіту. Фінансова інклюзія стоїть в один ряд із фінансовою

стабільністю і створює можливості для інклюзивного економічного зростання та підвищення загального добробуту населення країн ЄС.

В рамках інноваційного підходу забезпечення високого рівня фінансової інклюзії в Україні має включати поетапний розвиток не тільки фінансової системи з вдосконаленням фінансових послуг і продуктів, а й підвищення фінансової грамотності усього населення. Зі стратегічної точки зору розвиток майбутнього залежить від освіченості населення, оскільки сучасні інноваційні інструменти не будуть корисними для населення без відповідної освіти. Тому застосування інновацій для підвищення фінансової інклюзії українців має бути реалізовано з урахуванням рівня фінансової грамотності населення в Україні (рис. 2).

Рисунок 2. Етапи впровадження фінансових інновацій для розвитку фінансової інклюзії в Україні

Таким чином, інноваційні підходи є важливим інструментом для покращення рівня фінансової інклюзії в Україні. Вони мають стати основою для сприяння забезпечення рівного доступу до фінансових послуг для широкого кола населення, включаючи віддалені регіони та вразливі групи. Розвиток мобільних фінансових послуг є одним з ключових інноваційних підходів, оскільки використання мобільних технологій дозволяє зробити фінансові послуги більш доступними та

зручними для населення. Впровадження технологій блокчейн може забезпечити більшу безпеку та прозорість фінансових операцій, а також сприяти розвитку нових фінансових інструментів. Загальною метою застосування інноваційних підходів є забезпечення доступу до фінансових послуг для всіх верств населення в Україні, що сприятиме зростанню економіки, зменшенню нерівності та покращенню добробуту громадян.

Отож, українська економіка має потужний потенціал для відновлення та розвитку після закінчення війни при підтримці міжнародних партнерів, але одночасно з цим має проводитись відповідна внутрішня фінансова політика, основана на підвищенні фінансової освіченості українців.

Джерела та література

1. Фінансова інклюзія. Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=3961976
2. Проєкти/програми із залучення досвіду та спеціалізованих знань міжнародних партнерів із розвитку. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/ua/events/finansova-inklyuziya-zadlya-ekonomichnogo-zrostannya-v-ukraini

Мукомела К. О.
магістр права, магістр менеджменту. м. Хмельницький

ПРИЧИНИ ЛАТЕНТНОСТІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ ТА ДАНІЇ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Актуальність вивчення проблематики латентної злочинності у сфері інтелектуальної власності в Україні визначається необхідністю реалізації принципів кримінально-правової політики. Насамперед, мова повинна йти про послідовну реалізацію принципу невідворотності кримінальної відповідальності особи, яка вчинила кримінальне правопорушення у сфері інтелектуальної власності, про забезпечення повноти та всебічності розслідування та вирішення кримінальних справ, про адекватність та пропорційність засобів правового впливу скоєному,

що, по суті, є необхідною умовою винесення справедливого покарання та його індивідуалізації. У цьому аспекті важливого значення набуває зарубіжний досвід щодо зниження рівня латентності кримінальних правопорушень у сфері інтелектуальної власності, зокрема Данії – країни, яка характеризується одним із найнижчих рівнів латентності, зокрема і у сфері інтелектуальної власності. Зважаючи на це, вважаємо за доцільне провести порівняльно-правове дослідження причин латентності до кримінальних правопорушень проти інтелектуальної власності в Україні та Данії.

Рівень наукової розробки теми. Дослідженням тематики латентності злочинності в Україні та світі займалось досить багато науковців, серед яких: Р. Веприцький, О. Гумін, І. Зубач, Ю. Рень, О. Саско, С. Якимова та ряд інших. Однак питання латентності злочинів проти інтелектуальної власності в Україні висвітлювались лише частково в межах окремих наукових досліджень. Більше того, досі у науковій літературі немає жодного порівняльного дослідження, у якому б висвітлювались причини латентності кримінальних правопорушень проти інтелектуальної власності в Україні та Данії.

Мета даного дослідження – провести порівняльно-правове дослідження причин латентності кримінальних правопорушень проти інтелектуальної власності в Україні та Данії, на основі чого розробити рекомендації стосовно скорочення рівня латентності кримінальних правопорушень проти інтелектуальної власності в Україні на основі досвіду Данії.

Під латентними кримінальними правопорушеннями прийнято розуміти такі кримінальні правопорушення, які були вчинені насправді, проте не отримали відображення у державній статистичній звітності стосовно злочинності, не розслідувалися взагалі і відповідно відомості про них не були внесені до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР) [1, с. 25].

У відповідності до даних Єдиного державного реєстру судових рішень України за останні 10 років суди винесли більш як 700 вироків у справах щодо злочинів проти інтелектуальної власності: за статтею 176 – 290; за статтею 177 – 2; за статтею 229 – 409; за статтею 231 – 32 вироки [2]. Зазначена статистика є негативним сигналом для науковців, з огляду на що вони все більше уваги приділяють дослідженню досвіду зарубіжних країн у сфері як охорони та захисту прав інтелектуальної власності в цілому, так і скорочення рівня латентності злочинів проти інтелектуальної власності, зокрема. До того ж О.В. Новіков відзначає

надзвичайно високий рівень латентності злочинів проти інтелектуальної власності в Україні, а також акцентує увагу на тому, що «з позиції опитаних ним експертів (80 %), в нашій державі реєструється лише один із десяти вчинених злочинів у сфері інтелектуальної власності» [3, с. 237]. На високій латентності злочинів проти інтелектуальної власності акцентують увагу й інші науковці, з огляду на що, можна зробити висновок про високу латентність злочинів проти інтелектуальної власності в Україні.

З позиції В.В. Костюка, причинами латентності злочинів проти інтелектуальної власності в Україні є:

1. Низький рівень розкриття кримінальних правопорушень у сфері інтелектуальної власності правоохоронними органами України;

2. Відсутність комплексної державної програми профілактики злочинності у сфері інтелектуальної власності [4, с. 77].

Однак, на нашу думку, спектр причин такої високої латентності злочинів проти інтелектуальної власності в Україні є значно ширшим, внаслідок чого всі причини латентності злочинів проти інтелектуальної власності можна згрупувати у дві групи:

1. Причини, за якими громадяни не повідомляють про відомі їм злочини проти інтелектуальної власності (зацікавленість громадян у приховуванні незаконного використання об'єктів інтелектуальної власності, відсутність у потерпілих осіб віри в можливість захисту їх порушених інтелектуальних прав та покарання злочинця тощо);

2. Причини, за якими правоохоронні органи приховують злочини проти інтелектуальної власності, що стали їм відомими (відсутність чітких норм, які б встановлювали кримінальну відповідальність у сфері інтелектуальної власності; кожен новий виявлений і зареєстрований злочин проти інтелектуальної власності тягне додаткове навантаження в роботі правоохоронних органів, відсутність ефективної відомчої системи заходів, спрямованих на своєчасне виявлення та усунення фактів укриття злочинів від реєстрації, безвідповідальність працівників правоохоронних органів тощо).

Ні для кого не секрет, що протидія цій групі злочинів та зниження їх латентності потребує серйозних зусиль держави і суспільства і може бути успішною тільки на основі використання широкого комплексу загально-соціальних та спеціальних запобіжних заходів, зокрема й тих, що вже мають позитивний досвід застосування у зарубіжних країнах.

Вважаємо за доцільне розглянути досвід Данії, як однієї з країн ЄС, де найнижчі показники латентності до злочинів проти інтелектуальної

власності. Адже, як свідчать дані, розміщені на сайті «Статистика Данії», у 2022 році кількість злочинів проти інтелектуальної власності, які були зареєстровані правоохоронними органами, становить 751 випадок [5]. Одночасно з цим, проведене спільне дослідження Дослідницького управління Національної поліції Міністерства юстиції Данії, Копенгагенського університету та Ради із запобігання злочинності свідчить про те, що більш як 50% злочинів у сфері інтелектуальної власності у 2022 році, зокрема й тих, що були вчинені в мережі Інтернет, були виявлені та зареєстровані як за зверненням самих жертв, так і правоохоронних органів [6]. Ці показники є доволі високими, якщо враховувати високу латентність кримінальних правопорушень у сфері інтелектуальної власності в Україні (за різними дослідженнями від 80% до 90%). Це зумовлено насамперед тим, що в цій країні одне з найбільш ефективних законодавств у сфері інтелектуальної власності та надзвичайно ефективна система виявлення та протидії злочинності проти інтелектуальної власності. У Данії вважають, що важливо не тільки боротися з існуючими формами злочинності проти інтелектуальної власності, а й своєчасно виявляти їх. У боротьбі з латентністю злочинів проти інтелектуальної власності правоохоронні структури Данії покладаються на постійне навчання, модернізацію та створення максимально ефективної мережі виявлення та протидії злочинності проти інтелектуальної власності з найрізноманітнішими зацікавленими сторонами як у правоохоронній, так і в превентивній сфері. Відповідно до передумови «Найкращий злочин – це той, якому можна було запобігти заздалегідь» [7], Данія наголошує на важливості тісного контакту та освітньої роботи з постраждалими від кримінальних правопорушень у сфері інтелектуальної власності групами населення, що має на меті вироблення кращих практик своєчасного виявлення та попередження кримінальних правопорушень у цій сфері.

Таким чином, досвід Данії може бути корисним для України в цілях скорочення рівня латентної злочинності у сфері інтелектуальної власності. Зокрема, слід переглянути чинне законодавство та більш чітко сформулювати положення стосовно кримінальної відповідальності за злочини проти інтелектуальної власності. Також доцільно сформувати ефективну систему попередження та протидії злочинності у цій сфері, сприяти залученню населення у цей процес. Крім цього, варто тісно співпрацювати із потерпілими від кримінальних правопорушень у сфері інтелектуальної власності з метою виявлення

важливих характеристик злочинності у цій сфері та вироблення ефективних заходів та засобів попередження та протидії їй. Однозначно, доцільно впроваджувати освітньо-виховні заходи серед населення з метою поширення інформації про кримінальні правопорушення у сфері інтелектуальної власності, формування у населення чіткої орієнтації на те, що кожне правопорушення у цій сфері має бути караним, а тому як саме населення, так і правоохоронні органи мають діяти спільно для досягнення єдиної мети – своєчасного виявлення та попередження кримінальних правопорушень у цій сфері, а у разі їх вчинення – притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності.

Джерела та література

1. Голіков В. А. Поняття латентної злочинності та її характеристика. Кримінологічний вимір сучасності: зб. тез доп. наук.-практ. конф.(м. Харків, 14 квіт. 2022 р.). Харків: ХНУВС, 2022. С. 25-26.
2. Єдиний державний реєстр судових рішень України. URL: https://reyestr.court.gov.ua/ (дата звернення 26.10.2024).
3. Новіков О. В. Злочини проти інтелектуальної власності: поняття, види, сучасний стан та тенденції розвитку. Часопис Київського університету права. 2019. № 3. С. 234-239.
4. Костюк В.В. Кримінологічна характеристика злочинності у сфері інтелектуальної власності. Дис. на здоб. наук. ст. канд. юр. наук за спеціальністю 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право». Харківський національний університет внутрішніх справ; Університет державної фіскальної служби України, Ірпінь, 2019. 229 с.
5. Anmeldte forbrydelser, sæsonkorrigeret efter overtrædelsens art og tid. Danmarks Statistik. 2023. URL: https://m.statbank.dk/Data?lang=da. (дата звернення: 28.01.2024).
6. Udsathed for vold og andre former for kriminalitet. Offerundersøgelserne 2005-2022. URL: https://www.justitsministeriet.dk/wp-content/uploads/2023/12/08-12-2023-Offerrapport-2005 2022_webtilgaengelig-revideret.pdf. (дата звернення: 28.01.2024).
7. Thiel A.S. Rekordlav bekymring for kriminalitet skal fastholdes med forebyggelse. 2023. URL: https://dkr.dk/nyheder/2023/jun/rekordlav-bekymring-for-kriminalitet-skal-fastholdes-med-forebyggelse/. (дата звернення: 28.01.2024).

Новосад М. В.
студентка 4 курсу першого (бакалаврського) рівня освіти
спеціальності 281 публічне управління та адміністрування,
Львівського національного університету ім. І. Франка
Науковий керівник:
Сновидович І. Г.
PhD, доцент кафедри економіки та публічного управління
ЛНУ ім. І. Франка

СТРАТЕГІЧНЕ ЛІДЕРСТВО В УПРАВЛІННІ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ: АНАЛІЗ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ, ВИКЛИКІВ ТА МОЖЛИВОСТЕЙ

Сучасний світ динамічно змінюється, ставлячи перед організаціями нові виклики та відкриваючи безліч можливостей. У цьому мінливому середовищі ключову роль відіграє стратегічне лідерство в управлінні людськими ресурсами (УЛР). [1, с. 2]

Управління людськими ресурсами не може залишатися незмінним у динамічному світі. Трансформаційні процеси стають невід'ємною частиною цієї сфери, змушуючи лідерів адаптуватися до нових реалій. Розглянемо їх

Впровадження нових технологій: Штучний інтелект, автоматизація, роботизація – ці інновації змінюють характер роботи, потребуючи від співробітників нових навичок та знань. Лідерам управління людськими ресурсами необхідно ефективно впроваджувати ці технології, забезпечуючи підтримку та навчання персоналу.

Зміна культури організації: Щоб відповідати сучасним викликам, організації прагнуть до інновацій, орієнтованості на клієнта, екологічної відповідальності. Лідери УЛР повинні стати рушійною силою цієї трансформації, формуючи нову культуру та цінності.

Розвиток нових навичок у співробітників: У міру того, як змінюються вимоги до роботи, співробітникам стає все більш важливо постійно розвивати свої навички та знання. Лідери управління людськими ресурсами повинні створювати умови для цього, пропонуючи програми навчання та розвитку, сприяючи самоосвіті та самовдосконаленню. [2, с. 2]

Лідерам управління людськими ресурсами доводиться стикатися з низкою викликів, які потребують нестандартних рішень та гнучкого підходу.

Глобалізація: Організації, що працюють на міжнародному ринку, стикаються з культурними відмінностями, мовними бар'єрами та різними системами трудового законодавства. Лідерам управління людськими ресурсами необхідно знайти ефективні способи управління персоналом у глобальному масштабі, забезпечуючи єдність та продуктивність.

Старіння робочої сили: У багатьох країнах спостерігається старіння робочої сили, що може призвести до дефіциту кваліфікованих кадрів та досвіду. Лідерам УЛР необхідно розробити стратегії залучення та утримання молодих талантів, а також сприяти передачі знань та досвіду від старшого покоління молодшому.

Зростаюча потреба в різноманітності та інклюзивності: Сучасні організації прагнуть до створення робочого середовища, де комфортно працювати та розвиватися людям з різним досвідом, походженням, поглядами. Лідерам управління людськими ресурсами необхідно впроваджувати політики та практики, що сприяють інклюзивності та поважають різноманіття. [3, с. 73]

Незважаючи на виклики, лідери управління людськими ресурсами володіють широкими можливостями для розвитку та процвітання своїх організацій.

Використання аналітики даних: Аналітика даних стає потужним інструментом для прийняття обґрунтованих рішень у сфері УЛР. Лідери, які вміють використовувати цю інформацію, можуть краще розуміти потреби та поведінку своїх співробітників, оптимізувати процеси найму, навчання та розвитку, а також підвищувати продуктивність.

Створення гнучких робочих місць: Не лише покращує моральний стан та залученість співробітників, але й розширює кадровий резерв, роблячи організацію більш привабливою для кращих спеціалістів.

Розвиток лідерів на всіх рівнях організації: Лідери не народжуються, а стають. Лідерам УЛР необхідно створювати систему розвитку лідерських якостей на всіх рівнях організації, щоб кожен співробітник мав можливість розкрити свій потенціал та стати лідером у своїй сфері.

У сучасному світі стратегічне лідерство в УЛР стає не просто важливим фактором, а й ключем до успіху організацій.

Допомога в досягненні стратегічних цілей: Лідери управління людськими ресурсами, розуміючи стратегію організації та потреби її бізнесу, можуть ефективно управляти людським капіталом, роблячи його ключовим фактором досягнення стратегічних цілей.

Створення справедливого та інклюзивного робочого місця: Лідери УЛР повинні прагнути до створення такого робочого середовища, де кожен співробітник відчуває себе цінним, поважаним та має можливості для розвитку. Це не лише покращує моральний стан та залученість персоналу, але й сприяє інноваціям та кращій продуктивності.

Підвищення конкурентоспроможності: В умовах жорсткої конкуренції за талановитих співробітників організації з ефективним стратегічним лідерством в УЛР мають значну перевагу. Вони здатні залучати та утримувати кращих спеціалістів, створюючи умови для їхнього розвитку та самореалізації. [4, с. 328]

Отже, стратегічне лідерство в управлінні людськими ресурсами – це не просто набір навичок чи інструментів, а й стратегічне мислення, що дозволяє бачити перспективи та вести організацію до процвітання в мінливому світі. Лідери УЛР, які володіють цим мисленням та знаннями, здатні не лише вирішувати виклики, але й використовувати можливості, що відкриваються перед ними, роблячи людський капітал ключовим фактором успіху своїх організацій. [5, с. 10]

Важливо пам'ятати, що стратегічне лідерство в УЛР – це постійний процес, який потребує постійного вдосконалення та адаптації до нових умов.

Лідери УЛР, які прагнуть до успіху, повинні бути готовими до постійного навчання, розвитку та впровадження інноваційних підходів до управління людськими ресурсами.

Джерела та література

1. Якобчук В. П., Войтенко А .Б., Мороз Д. П. Ефективне лідерство як кадровий ресурс публічного управління. Ефективне лідерство як кадровий ресурс публічного управління: навч. посіб. 2-ге вид. Житомир, 2019. С. 6. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/2_2021/15.pdf (дата звернення: 17.04.2024).
2. Колесник Л. Л. Сучасні підходи до розвитку лідерства на державній службі. 2019. Т. 3, № 89. С. 4. URL: https://doi.org/file:///C:/Users/Volodymyr/Downloads/185128-Текст%20статті-411772-1-10-20191127.pdf (дата звернення: 17.04.2024).
3. Мартинова Л. Б., Корж Н. В. Стратегічна гнучкість –основа парадигми управління людським капіталом та лідерства. Наукові записки Національного університету «Острозька академія», серія

«Економіка». 2021. Т. 48, № 20. С. 9. URL: https://journals.oa.edu.ua/Economy/article/view/3134/2862 (дата звернення: 17.04.2024).
4. Калашнікова С. а. теоретико-методологічні засади професійної підготовки управлінців-лідерів в умовах сучасних суспільних трансформацій: дис. … д-ра. Київ, 2011. 462 с. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/32308152.pdf (дата звернення: 17.04.2024).
5. Сновидович І. Г. Ефективність коучингу у системі формування навичок та компетенцій в контексті управління персоналом: роль HR менеджера. Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління. 2024. № 3. С. 13. URL: https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/3239/3275 (дата звернення: 17.04.2024).

Осійський Ю. О.
ст. викладач кафедри гуманітарних дисциплін
ПВНЗ Вінницький інститут конструювання одягу і підприємництва

ПРАВОСЛАВНИЙ ФАШИЗМ «РОСІЙСЬКОГО СВІТУ» ЯК АНТАГОНІЗМ ЦІННОСТЯМ ОБ'ЄДНАННОЇ ЄВРОПИ

Зроблено спробу розкрити сутність ідеології православного фашизму, його модифікації у програмних документах російського фашизму через аналіз провідних виявів організаційної та аґітаційно-пропаґандистської діяльності в реваншистсько-мілітаристських світоглядних настановах радикальних форм концепту «російського світу». Виокремлено загальні принципи, на основі яких побудовано програми сучасного російського православного фашизму.

Інтерес до філософського осмислення історії різко зростає у кризові періоди розвитку суспільства. У такі часи руйнується звичний світ та уклад життя, сумніву піддаються фундаментальні підвалини.

Проблеми зародження, розвитку та функціонування російських фашистських організацій в першій половині XX ст. досліджено у працях Н.Аблової, В.Бобреньова, Д.Жданова, О.Окорокова, В.Шамбарова.

В умовах повномасштабної війни між Україною та Російською Федерацією нового змісту набуває доктрина православного фашизму, що використовується російською стороною як важіль інформаційного, збройного й ідеологічного протистояння, як вагомий аргумент у побудові власної світоглядної політики психологічного впливу на населення. Тотальне зловживання ідеологічними штампами, що вже на ментальному рівні неґативно сприймаються суспільством, подеколи виконує функцію маніпулятивної підміни національно - релігійного коду нації. Отже розкриття сутності російського православного фашизму як специфічної ідеології, котру відверто пропагують представники країни окупанта на наш погляд, надзвичайно актуальне.

27 березня 2024 року Всесвітній російський народний собор під головуванням очільника РПЦ Кирила Гундяєва затвердив відверто неправдиві, фашистські й антихристиянські заяви, які фактично є закликом до геноциду українського народу. [1] Війна Росії проти України була названа «священною», а Захід названо послідовником сатанізму. Цей «наказ» є фактично рекомендацією церковної влади, адресованої світській владі, про те, що до війни слід відноситися як не до окупації чужої країни, а до аншлюсу руських земель в яких мешкають «малороси» та «білоруси». Закріпленням цієї ідеології серед православного населення країни агресорки став наказ патріарха РПЦ про обов'язкове читання всіма священниками молитви за перемогу над Україною під назвою «Про святую Русь». Такі дії направлені на підкреслення ідеї про відсутність України як держави та українського народу загалом, натомість пропонується розуміння «Великої Русі» кордони якої є навіть ширшими ніж це можливо окреслити територією, що належить Росії, Україна та Білорусі. [2] При цьому умовою для майбутнього Росії названо знищення України та окупації цієї території.

Цей документ є прямим доказом того, що РПЦ у своїй фашистський ідеології відходить не тільки від православ'я, але і від християнства загалом. [4] В цій доктрині ми бачимо «зникнення» як Ісуса Христа так і його вчення, що викликано необхідністю впливу на тих хто не є християнами та воює на боці окупанта. Також в цій доктрині, яку розробляла РПЦ, відсутні згадки про базові християнські цінності, щоб мусульмани, буддисти та представники інших релігій, що воюють на боці Росії відчували себе комфортно в умовах ідеології окупації інших держав за ради вищої форми політичної творчості росіян як нації, а саме «тисячолітньої російської державності».

Така відверто фашистська доктрина повинна бути засуджені світовим православ'ям, що буде логічним продовженням декларації оприлюдненої на сайті Центру дослідження православного християнства університету Фордам в якій група православних богословів Європи та усього світу засудила концепцію «русского міра» як єретичну й антихристиянську.

РПЦ як «ідеологічна машина» вже довгий час перестала виконувати тільки релігійні функції, адже на сьогодні вона впроваджує ідеологію «кремля» співпрацюючи з усіма силовими структурами Росії та виправдовує будь-які види їхньої діяльності. Однак питання виникнення й подальшої реалізації концепції «російського світу», а отже православного фашизму досі не отримали належної уваги як серед вітчизняних, так і зарубіжних фахівців.

Отже радикальний «російський» («русский») моноетнічний націоналізм розглядає українську, білоруську та російську націю суто як «російський» («русский») етнос, що сформований або на принципах мовної, історичної та релігійної уніфікації, або на основі стратегії сепаратного етноізоляціонізму. Радикалізація зовнішньої політики й суспільно-політичного життя сучасної Росії об'єктивно створює передумови для розвитку та функціонування як ідеології новітнього фашизму, так і політичного православного фашизму.

Джерела та література

1. Патриарх Кирилл. Наказ XXV Всемирного русского народного собора «Настоящее и будущее Русского мира». 27.03.2024. [Електронний ресурс]: http://www.patriarchia.ru/db/text/6116189.html
2. Путин В.В. Национальный успех России должен стать нашим общим успехом (Выступление на конгрессе соотечественников в Москве, 2001) [Електронний ресурс]: http://www.russkymir.ru/out.php?cat=15&did=384
3. Гула Р.В. Патриотизм и национализм: Опыт историософского анализа. Днепропетровск, 2014. С. 79–81.
4. Гула Р.В. «Русский мир» – фантом чи реальність? Аспекти політологічного аналізу // Наукові праці МАУП. Вип.50. К., 2016. С. 7–14.
5. Дорожкин Ю.Н. Русский национализм как социально-политический феномен постсоветского периода [Електронний ресурс]: www/.bagsurd.ru/tmpoee/detail.phpID=1293

Скутельник О. Л.
аспірант ПВНЗ «Європейський Університет», м. Київ

ВПЛИВ ЗАКОНОДАВСТВА ЄС НА ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ЖУРНАЛІСТІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Війна завжди є складним випробуванням для журналістів, які прагнуть забезпечити громадськість достовірною інформацією про конфлікт та його наслідки. У таких умовах важливо, щоб журналісти мали ефективний правовий захист, який гарантує їх безпеку та свободу висловлювання. Законодавство Європейського Союзу (ЄС) відіграє значну роль у цьому процесі, встановлюючи норми та стандарти, спрямовані на захист прав і свобод журналістів, особливо під час воєнних конфліктів.

Однією з ключових складових законодавства ЄС, яка впливає на правовий захист журналістів, є Директива про аудіовізуальні послуги та Директива про захист фізичних осіб у зв'язку з обробкою персональних даних та їх вільним обігом. Ці документи встановлюють стандарти щодо свободи слова та захисту персональних даних у медіа та забезпечують, що країни-члени ЄС реалізують ці принципи в своєму національному законодавстві.

Одним із прикладів впливу цих директив є обов'язок країн-членів ЄС забезпечити безпеку журналістів та їх право на конфіденційність джерел інформації. Це особливо важливо під час війни, коли журналісти можуть опинитися під загрозою фізичної та юридичної агресії через свою роботу. Згідно з цими директивами, держави-члени ЄС зобов'язані приймати заходи для запобігання будь-яким формам насильства, переслідування чи інших форм тиску на журналістів у зв'язку з їхньою професійною діяльністю.

Крім того, законодавство ЄС також спрямоване на захист журналістів у військових конфліктах шляхом надання їм доступу до інформації та захисту від цензури чи обмежень на їхню діяльність. Наприклад, Директива про аудіовізуальні послуги надає право журналістам на доступ до подій, які можуть бути важливими для громадськості, і обмежує можливість владних структур обмежувати чи перешкоджати їхній роботі.

Законодавство ЄС також активно сприяє захисту журналістів шляхом надання їм правових інструментів для звернення за захистом у випадку порушення їхніх прав. Наприклад, Європейський суд з прав

людини може розглядати скарги журналістів щодо порушень їхніх прав на свободу слова та інших прав, гарантованих Європейською Конвенцією з прав людини.

Отже, законодавство ЄС грає важливу роль у забезпеченні правового захисту журналістів під час війни, створюючи норми та стандарти, які сприяють безпеці та свободі преси. Проте, важливо не лише приймати відповідне законодавство, але й активно його виконувати та застосовувати, щоб забезпечити ефективний захист журналістів та зберегти основні принципи демократії та прав людини.

Безумовно, варто продовжити обговорення важливості законодавства ЄС для захисту журналістів під час війни, звернувшись до конкретних прикладів і ініціатив, спрямованих на підтримку свободи преси в умовах конфлікту.

Однією зі значущих ініціатив є програма "Журналісти для Європи", яка надає фінансову підтримку журналістам, які працюють у країнах-членах ЄС та країнах-кандидатах, а також у сусідніх країнах. Ця програма допомагає забезпечити фінансову стабільність та захист журналістів, які опиняються під тиском у зв'язку зі своєю діяльністю, включаючи тих, хто працює під час війни.

Крім того, Європейська Комісія активно співпрацює з міжнародними та регіональними організаціями з метою підтримки журналістів, які працюють у військових конфліктах. Це може включати надання фінансової допомоги для захисту журналістів, навчання їх у сфері безпеки та роботи в небезпечних умовах, а також забезпечення доступу до інформації та ресурсів, необхідних для виконання їхньої професійної діяльності.

Крім того, важливим аспектом є підтримка міжнародних стандартів, таких як Кодекс поведінки для журналістів у військових конфліктах та Загальний коментар № 34 до Міжнародного пакту з громадянських і політичних прав, які гарантують свободу виразу та безпеку журналістів у військових зонах.

Важливо зазначити, що необхідно постійно оновлювати та удосконалювати законодавство та ініціативи, спрямовані на захист журналістів, оскільки військові конфлікти та прийоми цензури можуть змінюватися з часом. Також потрібно активно працювати на підвищення освіченості суспільства щодо важливості свободи преси та ролі журналістів у відображенні подій під час воєнних конфліктів.

Отже, законодавство ЄС та міжнародні стандарти грають важливу роль у забезпеченні правового захисту журналістів під час війни, але

потребують постійного вдосконалення та підтримки для забезпечення свободи слова та безпеки праці журналістів у найбільш важких умовах.

Джерела та література

1. European Union Agency for Fundamental Rights. (2015). Journalists: targeted by hate speech, cyber-attacks and even murder. Retrieved from https://fra.europa.eu/en/publication/2015/journalists-targeted-hate-speech-cyber-attacks-and-even-murder.
2. European Union Agency for Fundamental Rights. (2018). Challenges facing civil society organisations working on human rights in the EU. Retrieved from https://fra.europa.eu/en/publication/2018/challenges-facing-civil-society-organisations-working-human-rights-eu.
3. European Union Agency for Fundamental Rights. (2020). Media pluralism and democracy: Legal challenges in the EU. Retrieved from https://fra.europa.eu/en/publication/2020/media-pluralism-and-democracy-legal-challenges-eu.
4. European Union. (2010). Directive 2010/13/EU of the European Parliament and of the Council of 10 March 2010 on the coordination of certain provisions laid down by law, regulation or administrative action in Member States concerning the provision of audiovisual media services (Audiovisual Media Services Directive). Retrieved from https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32010L0013.
5. European Union. (2018). Directive (EU) 2018/1808 of the European Parliament and of the Council of 14 November 2018 amending Directive 2010/13/EU on the coordination of certain provisions laid down by law, regulation or administrative action in Member States concerning the provision of audiovisual media services (Audiovisual Media Services Directive) in view of changing market realities. Retrieved from https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/-?uri=CELEX%3A32018L1808.

Соловйова А. С.
канд. політ. наук, т.в.о. зав. кафедри журналістики
ЧНУ імені Петра Могили

ТЕМИ ТА МОТИВИ РОСІЙСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ В КОНТЕКСТІ УТВЕРДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ ЯК БАЗИСУ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ

Військова агресія Росії проти України зайвий раз підкреслила актуальність вивчення пропаганди як форми комунікації. Сьогодні реальність може бути, як ніколи раніше, правдоподібно сконструйована в медійному просторі за допомогою сучасних технологій та вміло використаних методів.

В контексті дослідження нашої теми особливо важливим є виокремити основні теми та мотиви, що прослідковуються в російських медійних матеріалах. Аналізуючи матеріали російської пропаганди можна виділити наступні ключові наративи:

1. Дискредитація європейських цінностей.

Основним мотивом тут виступає зображення європейських цінностей як аморальних, ворожих та несумісних з традиційними цінностями. Цей наратив використовується в таких темах як критика розширення прав представників ЛБГТ-спільноти, гендерної рівності, сексуальної свободи тощо.

2. Подання України як потенційно крихкої та нестабільної держави.

В цьому контексті робляться спроби створення іміджу України як країни, де панує хаос, безлад, корупція та постійні політичні конфлікти. Цей мотив експлуатується в темах, де робиться акцент на внутрішніх проблемах, неефективності управління, підтримці сепаратистських рухів тощо.

3. Зображення Росії як захисника прав та традицій.

Ключовим мотивом тут є створення образу Росії як чи не єдиного захисника прав, особливо в сфері національної та релігійної ідентичності. Цей наратив використовується в темах, де події висвітлюються з позиції «захисту православ'я» й захисту традиційних цінностей.

4. Дискредитація діяльності Європейського Союзу та так званого колективного Заходу.

Основний мотив тут полягає у зміцненні переконання в негативному впливі активності ЄС та країн Заходу на внутрішні справи інших країн.

Такі питання експлуатуються в матеріалах присвячених засудженню санкцій, а також в тих, де акцент робиться на неефективності та політичній нестабільності в країнах ЄС.

5. Розпалювання міжетнічних та релігійних конфліктів.

В цьому контексті відбувається підтримка вже існуючих міжетнічних та релігійних конфліктів різних регіонах, а також провокування до виникнення нових. Такий наратив добре працює в матеріалах на теми висвітлення культурних розбіжностей і підкреслення релігійних суперечностей.

6. Формування образу Росії як світового лідера.

Основним мотивом тут є підвищення престижу Росії на міжнародній арені та визнання її важливої ролі в глобальних подіях. Цей мотив експлуатується в темах, де робиться акцент на міжнародних досягненнях, участі у розв'язанні глобальних проблем, зображені Росії як альтернативного центру влади.

Таким чином, ці теми та мотиви є ключовими створені наративу російської пропаганди, спрямованого на вплив на уявлення громадян та формування їхніх поглядів на події в Україні та світі.

Окремої уваги заслуговує той факт, що в медійному просторі деяких держав наративи російської пропаганди транслюються у повній мірі та викликають певну довіру з боку громадськості. Зокрема, це стосується т. зв. держав Глобального Півдня (до нього належать держави з низьким або середнім доходом в Африці, Азії, Латинській Америці та Карибському басейні, наприклад: Індія, Індонезія, Казахстан, Туреччина; Гана, Єгипет, Кенія, Нігерія, ПАР; Бразилія, Аргентина тощо). У медіа Глобального Півдня часто спостерігаються дискусії про російське вторгнення, в яких парадоксально майже не йдеться про Україну. В центрі уваги часто перебувають торговельні війни, західний колоніалізм, глобалізація, санкції та інші широкі геополітичні питання. Росії залишається лише адаптувати ці загальні теми під цілі своєї пропаганди й додати до них наративи про протистояння Росії та НАТО. В результаті є високий ризик того, що значущість України та її роль як суб'єкта геополітики й міжнародних відносин знижується або ж нівелюється [2].

Варто також відмітити, що абсурдність російських пропагандистських наративів не означає їхньої неефективності, особливо, коли ми говоримо про цільову аудиторію, яка знаходиться у відповідному інформаційному полі та не має навички або ж потреби критично осмислювати отриману інформацію.

Як зазначає С. Биков, щоб перемогти у війні за українську ідентичність, держава має визначати стратегічний наратив та підтримувати створення українських міфів. Це пов'язано з тим, що сьогодні наратив є складовою сектору національної безпеки навіть у більшому ступені, аніж складовою культури. Стратегічний наратив захищає народ від впливу ворожої пропаганди, бо ідентифікує та відсікає ворожі ідеї подібно до того, як організм відторгає чужорідне тіло [1].

Можливість протистояти ворожій пропаганді напряму пов'язана із утвердженням європейських цінностей нашому суспільстві.

Перш за все, це відображається в ключовому аспекті свободи слова та інформаційної відкритості. Європейські цінності наголошують на принципах свободи слова та вільного доступу до інформації, а протистояння ворожій пропаганді включає розкриття дезінформації та забезпечення доступу до різноманітної та об'єктивної інформації.

До того ж, європейські цінності сприяють розвитку громадянського суспільства та активній участі громадян у прийнятті рішень. Протистояння пропаганді передбачає залучення громадськості до аналізу медійних повідомлень, розкриття маніпуляцій та сприяння критичному мисленню.

Невід'ємним елементом системи європейських цінностей є підтримка та захист прав людини та громадянина. Протидія пропаганді включає в себе відстоювання принципів рівності та відмову від дискримінації, що можуть бути пропагандистською стратегією.

Однією з базових європейських цінностей є підтримка демократії та правової держави. Протистояння пропаганді передбачає підтримку демократичних інститутів, викриття антидемократичних наративів та захист правових принципів.

Європейські цінності також відзначаються повагою до культурної різноманітності та підтримкою діалогу між різними групами суспільства. Заходи з протидії пропаганді передбачають вироблення конструктивного діалогу та розуміння різних культурних контекстів.

Отже, протистояння ворожій пропаганді в Україні та підтримка європейських цінностей взаємопов'язані через спільні цілі в забезпеченні свободи, прав людини, демократії та культурної різноманітності. Захист цих цінностей сприяє не лише внутрішньому розвитку країни, але й стримуванню впливу ворожої пропаганди та зміцненню інформаційної стійкості.

Міжнародна співпраця з партнерами з Європи та інших країн

важлива для обміну досвідом у боротьбі з пропагандою та підтримки медійної стійкості. Залучення міжнародних ресурсів та підтримка від зовнішніх партнерів може зміцнити внутрішні заходи з протидії російській пропаганді.

Джерела та література

1. Биков С. Як Україна переможе у війні наративів // Інформаційне агентство «Інтерфакс-Україна». https://interfax.com.ua/news/blog/870738.html (дата звернення 08.04.2024).
2. Бідочко Л., Півторак О., Худіш П. Війна і битва наративів: Як російська пропаганда діє в медійному просторі Глобального Півдня. Спецпроєкт // Детектор медіа. https://detector.media/infospace/article/210274/2023-04-19-viyna-i-bytva-narativiv-yak-rosiyska-propaganda-diie-v-mediynomu-prostori-globalnogo-pivdnya/ (дата звернення 08.04.2024).

Суворова С. Г.
канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки та соціальних дисциплін, Пенітенціарна академія України, м. Чернігів
Назарко С. О.
канд. екон. наук, доцент, учений секретар, Пенітенціарна академія України, м. Чернігів

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Поширення тіньової економіки негативно впли¬ває на ефективність механізмів та інструментів управління національною економікою. Тіньова зайнятість і тіньові фінансові потоки вважаються найбільшими поточними проблемами тіньових економічних відносин на глобальному та націо¬нальному рівнях. Основними інструментами при¬ховування фінансових потоків є мінімізація подат¬кових зобов'язань, ухилення від сплати податків, виведення коштів за межі України, легалізація доходів, отриманих злочинним шляхом тощо.

Тіньова економіка негативно впливає на всі соціально-економічні процеси в суспільстві. Без урахування тіньової економіки неможливо проводити економічний аналіз і приймати ефективні адміністративні та законодавчі рішення на макро-, мезо- та мікрорівнях. Поширення

тіньової економіки суттєво знижує ефективність і склад¬ність державної політики, а в окремих випадках унеможливлює ринкове регулювання економіки за допомогою інструментів грошово-кредитної та податкової політики.

На сьогодні в Україні розроблено Методичні рекомендації розрахунку рівня тіньової економіки [5], згідно з якими виділяють такі методи оцінки рівня тіньової економіки: «витрати населення – роздрібний товарооборот», фінансовий, монетар¬ний та електричний. Для оцінки мінімального та максимального коефіцієнтів рівня тіньової еконо¬міки використовується метод збитковості підпри¬ємств. Відповідно до затверджених рекомендацій, за останні роки тіньовий рівень української еконо¬міки дещо знизився і коливається в межах 30–35% офіційного ВВП. Водночас результати оцінки під¬тверджують зміни розміру ВВП та динаміку еконо¬мічної тіні.

У 2010 році частка тіньової економіки становила 36% офіційного ВВП. У 2011 році він впав до 30% і залишався на рівні 30% з 2012 по 2013 роки. Частка тіньової економіки зросла до 36% у 2014 році, 35% у 2015 році, 33% у 2016 році, 32% у 2017 році, 29% у 2018 році та 30% у 2019 році. Масштаби тіньової економіки зросли у 2021 році порівняно з 2020 роком на 2 відсоткові пункти та досягли 32% ВВП. На фоні зростання світових ринко¬вих цін на сировину (енергоносії та сільськогос¬подарську продукцію) рівень тіньової економіки у 2021 році дещо зріс, що дозволило бізнесу зни¬зити ризики втрати обмежених ресурсів за умов підвищення витрат виробництва [6].

Під час війни в Україні частка тіньової еконо¬міки не зменшилася. За різними оцінками вона залишається на рівні 20–30% ВВП.

За підрахунками «Економічної експертної плат¬форми», за перші три квартали 2023 року 6–12% автомобільного палива, 13–23% тютюнових виро¬бів і 30 47% алкоголю продавалося без податків та без оплати акцизу. Несплата акцизу та ухилення від сплати податку на доходи фізичних осіб через зарплати в конвертах формує дефіцит в бюджеті в розмірі 200 млрд грн на рік. Масштаби маніпуляцій з податковими накладними у 2022 році становили 18 млрд грн, фіктивним податковим кредитом – 16 млрд грн, «сірим» імпортом та контрабандою – майже 100 млрд грн [7].

Для стримування розвитку тіньової економіки в Україні необхідно вжити низку заходів, у тому числі сприяти розвитку бізнес-середовищу, посилити боротьбу з незаконною діяльністю та корупцією та подальше відродження економічних секторів кра¬їни. Зі зростанням тіньових

економічних відносин у суспільстві грубо порушується принцип верховен¬ства права та виникають макроекономічні диспро¬порції та структурні зміни соціально-економічного розвитку, які створюють загрозу національним інтересам України. Важливим напрямком детініза¬ції національної економіки має бути переведення господарської діяльності в правову сферу шляхом створення сприятливих умов для її здійснення, причому інтереси суб'єктів господарювання мають бути максимально враховані.

Так, детінізація національної економіки перед¬бачатиме зменшення розмірів тіньового сектору шляхом формування єдиної системи заходів, спрямованих на усунення та запобігання осно¬вним причинам і передумовам виникнення тіньо¬вої діяльності або перешкоджання передачі коштів, одержаних незаконним шляхом на легаль¬ний рівень.

Проведені дослідження дають підстави відзначити, що боротьба з тіньовою економікою сприятиме економічному зростанню, більш активному використанню внутрішнього та зовнішнього інвестиційного потенціалу, забезпеченню стабільності, розвитку та безпеки національ¬ної економіки, що є дуже важливими засадами у воєнний період та у періоді післявоєнної відбудови України та ключовою умовою членства у ЄС.

Джерела та література

1. Івашова Л.М., Шевченко Н.І., Виноградова Н.Л. Особливості реалізації антикорупційної політики та протидії тіньовому сектору економіки у світлі євроін-теграційних прагнень України. Механізми публічного управління. 2022. № 3(34). С. 40–49.
2. Подмазко О.М. Макроекономічна результатив¬ність процесу зменшення тіньового сектора еконо¬міки України. Інвестиції: практика та досвід. 2023. № 12. С. 95–100.
3. Перерва П., Романчик Т., Ткачов М., Гришко Н. Двоїстий характер впливу тіньової економіки на рівень економічної безпеки. Вісник Національ¬ного технічного університету «Харківський полі¬технічний інститут». Економічні науки. 2022. № 1. С. 63–69.
4. Тютюник І.В., Золковер А.О., Люльов О.В., Лєо¬нов С.В. Сучасний стан та тенденції розвитку тіньо¬вого сектору економіки. Economics: time realities. 2020. № 3(49). С. 47–54.
5. Наказ Мінекономіки від 20.01.2021 № 104 «Про внесення змін до Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня тіньової економіки». URL:

https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=dce6fa7f-5a76-4112-8740-8e24533a24f&¬title=NakazMinekonomikiVid20-01-2021-104-proVnesenniaZminDoMetodichnikhRekomendatsiiSchodo-RozrakhunkuRivniaTinovoiEkonomiki
6. Загальні тенденції тіньової економіки в Україні у 2021 році. URL: https://www.me.gov.ua/ocuments/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiE¬konomiki
7. Оцінка рівня тіні по галузях. Економічна експертна платформа. 2023. URL: https://economics.org.ua/ index.php/nasha-robota/dashbord
8. Інформаційний бриф: Протидія тінізації еконо¬міки. Червень, 2022. № 19. URL: https://pdf.usaid.gov/ pdf_docs/PA00ZKWX.pdf
9. Назарко С.О., Суворова С.Г. Дослідження людського капіталу в умовах євроінтеграції України. Ефективна економіка. 2024. № 3. URL: https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/3337/3373

Тютюник В. В.
д-р. техн. наук, професор, начальник кафедри управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України
Яценко О. А.
канд. екон. наук, заступник начальника кафедри управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України
Тютюник О. О.
канд. техн. наук, доцент, доцент кафедри інформатики та комп'ютерної техніки Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця

РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕРЕЖІ СИТУАЦІЙНИХ ЦЕНТРІВ В УМОВАХ УВЕДЕННЯ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО ЧИ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ

Національна безпека України як інтегральне явище, охоплює політичну, економічну, державну, соціальну, інформаційну, економічну, гуманітарну, військову, цивільну, пожежну, екологічну та інші види безпеки [1].

Нормативно-правова основа функціонування системи національної безпеки України та її підсистем побудована на підставі Конституції України, законів України «Про основи національної безпеки України», «Про оборону України», «Про правовий режим воєнного стану», «Про правовий режим над звичайного стану», «Про демократичний і цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави», затверджена Указом Президента України відповідно до положень Закону України «Про основи національної безпеки України» Стратегія національної безпеки 2015 року, інших законів і нормативно-правових актів, а також на підставі визнаних Україною договорів та угод.

У разі виникнення в Україні чи на окремих її місцевостях надзвичайної ситуації (НС) техногенного або природного характеру не нижче загальнодержавного рівня, що призвели чи можуть призвести до людських і матеріальних втрат, а також створюють загрозу життю і здоров'ю громадян, або при спробі захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства Указом Президента України (який підлягає затвердженню Верховною Радою України) може тимчасово вводитися правовий режим надзвичайного стану. Надзвичайний стан в Україні або в окремих її місцевостях передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування відповідно до цього Закону повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення безпеки і здоров'я громадян, нормального функціонування національної економіки, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, захисту конституційного ладу, а також допускає тимчасове, обумовлене загрозою, обмеження у здійсненні конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [2].

У разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України та її територіальній цілісності Указом Президента України (який підлягає затвердженню Верховною Радою України) може тимчасово вводитися правовий режим воєнного стану. Воєнний стан в Україні або в окремих її місцевостях передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки

державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [3].

Із введенням в Україні воєнного стану Державна служба України з надзвичайних ситуацій (ДСНС) невідкладно разом з обласними, Київською міською державними адміністраціями, іншими державними органами, установами, підприємствами, організаціями всіх форм власності привела єдину державну систему цивільного захисту (ЄДСЦЗ), її функціональні та територіальні підсистеми у готовність до виконання завдань за призначенням в особливий період.

Заходи з ліквідації наслідків НС, пожеж та небезпечних подій на території України здійснюються силами цивільного захисту, у тому числі підрозділами Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту, із залученням органів Національної поліції України та підрозділів Національної гвардії України відповідно до покладених на них завдань.

Безпосередня організація та координація робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, пожеж та небезпечних подій здійснюються шляхом: обмін інформацією про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій, пожеж та небезпечних подій у різних регіонах країни; проведення спільних оперативних нарад Голови ДСНС або його заступників з Головою (заступниками) Національної поліції України та Командувачем (заступниками) Національної гвардії України, керівників територіальних органів ДСНС з керівниками територіальних (у тому числі міжрегіональних) органів Національної поліції України та оперативно-територіальних об'єднань Національної гвардії України; здійснення спільних заходів за планами взаємодії органів управління та сил цивільного захисту в разі виникнення надзвичайної ситуації, що розробляються на регіональних і місцевих рівнях; проведення спільних навчань та тренувань; здійснення інших заходів [4].

Одним з перспективних напрямків розвитку інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень, взаємодії, координації і контролю за діяльністю органів виконавчої влади, правоохоронних органів та військових формувань у сферах національної безпеки і оборони у мирний час, а також в особливий період, у тому числі в умовах воєнного стану, в умовах надзвичайного стану та під час виникнення кризових ситуацій, що загрожують

національній безпеці України, є створення та розширення єдиної мережі ситуаційних центрів, до складу якої мають входити Головний ситуаційний центр України, Урядовий ситуаційний центр, ситуаційні центри органів сектору безпеки і оборони, ситуаційні центри центральних органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, а також резервні та рухомі ситуаційні центри.

Авторами з метою розвитку науково-технічних основ створення системи підтримки прийняття антикризових рішень в системі ситуаційних центрів ЄДСЦЗ в роботах [6–10] представлена методика обґрунтування оптимальних антикризових рішень щодо забезпечення відповідного рівня безпеки життєдіяльності держави при НС різного характеру в умовах невизначеності вхідної інформації для експертів системи ситуаційних центрів. Ситуаційний центр при функціонуванні в ЄДСЦЗ повинен, у відповідності до даних рис. 1, забезпечити: 1) аналіз отриманої від підсистеми моніторингу інформації; 2) моделювання розвитку НС на території міста, регіону, держави; 3) розробку та ухвалення управлінських рішень щодо попередження та ліквідації НС, а також мінімізації їх наслідків.

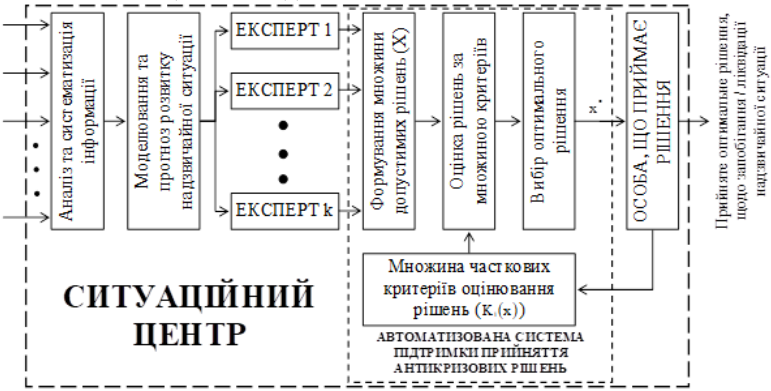

Рисунок 1 – Функціональна схема обґрунтування оптимальних антикризових рішень щодо забезпечення відповідного рівня безпеки життєдіяльності держави при надзвичайних ситуацій різного характеру, в умовах невизначеності вхідної інформації для експертів системи ситуаційних центрів єдиної державної системи цивільного захисту

Функціонування, представленої на рис. 1, схеми в умовах повноти вхідної інформації та наявності одного часткового критерію оцінювання множини допустимих рішень не представляє труднощів при обґрунтування оптимальних антикризових рішень. З іншого боку, сучасні проблемні ситуації характеризуються неповнотою знань (невизначеністю) вихідних даних та множиною часткових критеріїв оцінювання. Таким чином, традиційний підхід, заснований на декомпозиції проблеми на дві умовно незалежні задачі – багатокритеріальної оптимізації в детермінованій, тобто без урахування невизначеності, постановці і прийняття рішення в умовах невизначеності для скалярної цільової функції в сучасних умовах, не задовольняє вимогам практики за точністю й ефективністю.

Таким чином, створення в Україні ситуаційних центрів, як елементів ЄДСЦЗ, відбувається в умовах імовірнісного територіально-часового розподілу джерел виникнення небезпек. Це обумовлюється невизначеністю параметрів, які впливають на умови нормального функціонування території України. У зв'язку з цим виникає проблема прийняття оптимальних антикризових рішень в умовах невизначеності щодо забезпечення відповідного рівня безпеки життєдіяльності держави.

Джерела та література

1. Постанова Верховної Ради України від 16 січня 1997 р. № 569-р «Про Концепцію (основи державної політики) національної безпеки України».
2. Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» від 16 березня 2000 року № 1550-III.
3. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року № 389-VIII.
4. Тютюник В.В., Ященко О.А., Рубан І.В., Тютюник О.О. Особливості функціонування системи ситуаційних центрів на різних стадіях розвитку надзвичайних ситуацій. Науковий журнал "Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони". Київ: Національний університет оборони України імені Івана Черняховського. 2022. Вип. 1(43). С. 41–52.
5. Тютюник В.В., Тютюник О.О., Усачов Д.В. Особливості створення системи акустичного моніторингу джерел надзвичайних ситуацій у контексті розвитку концепції «Smart City». Науковий вісник: Цивільний захист та пожежна безпека. Київ: Інститут державного управління та наукових досліджень з цивільного захисту. 2023. № 2(16). С. 58–76.

Хорішко Л. С.
д-р політ. наук, професор, професор кафедри політології Запорізького національного університету

СПІВРОБІТНИЦТВО ЄС ТА УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ ДЕМОКРАТІЇ

ЄС надає особливої значущості розвитку демократії в умовах глобальних викликів сьогодення. Голова європейської дипломатії Ж. Боррель зазначив, що світова спільнота перебуває у перманентній боротьбі за свої права та свободи, незалежність ЗМІ та функціонування демократичних інституцій, а тому ЄС всебічно сприятиме упровадженню демократичних принципів на глобальному рівні [1]. У Плані дій щодо прав людини та демократії (2020-2024) акцентовано увагу на посиленні лідерства ЄС у розвитку демократичних інституцій та громадянського суспільства, формуванні глобальної системи захисту прав людини, а також залученні ініціативи та координації зусиль стейкхолдерів у сприянні демократичному розвитку [2]. У цьому контексті ЄС активізує політичний діалог і співробітництво з Україною, розглядаючи демократичні перетворення як складову євроінтеграційного процесу.

У межах офіційного скринінгу відповідності українського законодавства вимогам ЄС була проведена 7 пояснювальна сесія, присвячена функціонуванню демократичних інституцій. Учасники заходу, серед яких представники ЄС та органів влади України, акцентували увагу на: 1) загальних принципах функціонування демократії в ЄС; 2) вимогах щодо проведення демократичних виборів; 3) особливостях діяльності парламенту як представницького органу влади; 4) ролі громадянського суспільства в процесах прийняття політичних рішень [3]. Двостороння комунікація спрямована на уточнення ключових завдань і дій української влади щодо сприяння розвитку демократичних інституцій у контексті євроінтеграції.

Україна була залучена до проєкту EU4DigitalUA, на реалізацію якого ЄС виділив 20.5 млн євро. На думку посла ЄС в Україні К. Матернової, співпраця у межах проєкту сприяла синхронізації двосторонніх зусиль у підвищенні якості життя українських громадян [4]. Серед основних здобутків – утворення системи е-урядування, здатної реагувати на виклики війни, розширення можливостей громадянського суспільства у доступі до отримання е-послуг,

організація навчальних сесій, спрямованих на формування цифрових компетенцій у сфері кіберзахисту та протидії дезінформації.

За ініціативи ЄС Україна є учасником Діалогу з прав людини, що відбувається щорічно з моменту підписання Угоди про Асоціацію. У ході цьогорічної зустрічі учасники обговорили широке коло питань, серед яких − стан дотримання прав людини в Україні в умовах російської агресії, ситуація з дотриманням прав людини на тимчасово окупованих територіях, пошук механізмів відповідальності рф за воєнні злочини та злочини проти людяності, забезпечення гендерної рівності, масштаби руйнувань інфраструктури, пов'язаної з наданням послуг щодо реалізації прав людини [5]. Представники ЄС акцентували увагу на здобутках України та сформували ряд рекомендацій щодо вдосконалення національного законодавства у сфері дотримання прав і свобод людини та функціонування незалежних ЗМІ.

У межах залученості до ініціативи Східного партнерства Україна отримує підтримку ЄС у контексті сприяння розвитку активності громадянського суспільства та залучення його ресурсного потенціалу до процесів державотворення. Наприклад, у Чернівцях за сприяння ЄС, ПРООН в Україні, УВКБ ООН відбувся форум, присвячений обговоренню ключових потреб ВПО, які проживають на території Чернівецької області. Серед основних питань, обговорених у ході панельних дискусій, слід виокремити: 1) особливості комунікації ВПО з представниками органів місцевого самоврядування; 2) формування навичок проведення адвокаційних кампаній з метою привернення уваги влади до основних потреб ВПО; 3) розширення співпраці з національними та міжнародними стейкхолдерами [6]. За фінансової підтримки ЄС функціонує мережа Робочих груп із громадської безпеки та соціальної згуртованості, членами якої є громадські активісти та представники влади громад, які постраждали від наслідків війни. Основна мета діяльності робочих груп – формування стратегій розвитку прифронтових громад, організація швидкого реагування на надзвичайні ситуації, евакуація з зони активних бойових дій, облаштування укриттів та надання допомоги громадянам, які постраждали унаслідок війни [7]. Очільники ЄС розглядають громадянське суспільство ключовим суб'єктом сприяння демократичному розвитку сучасних держав, а тому надають фінансування різним громадським ініціативами та організовують тематичні заходи.

Отже, сприяння розвитку демократії є ключовим аспектом порядку денного ЄС. Відтак приділяється значна увага поглибленню

політичного діалогу та співпраці у цій сфері. Україна залучена до низки ініціатив ЄС, реалізація яких поглиблює стійкість функціонування демократичних інституцій, сприяє розвитку активності громадянського суспільства та динамічності євроінтеграційних процесів.

Джерела та література

1. Strengthening human rights and democracy in the world: EU launches a €1.5 billion plan to promote universal values. URL: https://ec.europa.eu /commission/presscorner/detail/uk/IP_21_6695 (last accessed: 17.04.2024).
2. Human rights and democracy in the EU – 2020-24 action plan. URL: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12122-Human-rights-and-democracy-in-the-EU-2020-24-action-plan_en (last accessed: 11.04.2024).
3. В межах офіційного скринінгу ЄС відбулась 7-ма пояснювальна сесія щодо функціонування демократичних інституцій. URL: https://eu-ua.kmu. gov.ua/en/news/v-mezhah-ofitsijnogo-skryningu-yes-vidbulas-7-ta-poyasnyuvalna-sesiya-shhodo-funktsionuvannya-demokratychnyh-instytutsij/ (дата звернення: 26.04.2024).
4. Підтримка цифрової трансформації України: ЄС представляє результати роботи EU4DigitalUA. URL:
https://euneighbourseast.eu/uk/news /latest-news/pidtrymka-czyfrovoyi-transformacziyi-ukrayiny-yes-predstavlyaye-rezultaty-roboty-eu4digitalua/ (дата звернення: 26.04.2024).
5. Україна та ЄС провели щорічний Діалог з прав людини: підсумки. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-ta-ies-provely-shchorichnyi-dialoh-z-prav-liudyny-pidsumky (дата звернення: 26.04.2024).
6. EU4Recovery: Форум з інтеграції внутрішньо переміщених осіб пройшов у Чернівецькій області. URL:
https://euneighbourseast.eu/uk/news /latest-news/eu4recovery-forum-z-integracziyi-vnutrishno-peremishhenyh-osib-projshov-u-cherniveczkij-oblasti/ (дата звернення: 26.04.2024).
7. ЄС і ПРООН допомагають громадським активістам адаптуватися до війни. URL:
https://euneighbourseast.eu/uk/news/latest-news/yes-i-proon-dopomagayutgromadskym-aktyvistam-adaptuvatysya-do-vijny/ (дата звернення: 26.04.2024).

Чернишова Л. О.
канд. екон. наук, доцент кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

ОСОБЛИВОСТІ ЦИФРОВОЇ ДИПЛОМАТІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Протягом останнього десятиліття на геополітику та стратегічну конкуренцію активно здійснює вплинув розвиток технологій. Держави відстоюють свій цифровий суверенітет, роблять інновації та участь у глобальному цифровому та технологічному управлінні частиною своєї дипломатії. За останні роки ЄС просунувся з низкою технологій, заснованих на демократичному та орієнтованому на людину підході. Такі норми сприяли зв'язку між демократією та технологіями, тобто розвитку технологій, які захищають права людини та приносять користь громадянам у різних аспектах від економіки до секторів охорони здоров'я та освіти. Цей підхід був застосований ЄС і в розвитку цифрової дипломатії як однієї із основних складових зовнішньополітичної діяльності [2].

ЄС велике значення надає стратегічному напрямку політичного пріоритету «Європа, придатна для цифрової ери», яким опікується віце-президент Маргрете Вестагер. У практичній діяльності Європейська служба зовнішніх справ (EEAS) зі своїми представництвами лідирує в охопленні цифрової політики та підтримується досвідом Генерального директорату Європейської Комісії з комунікаційних мереж, контенту і технологій (DG CNECT). Деякі експерти DG CNECT з метою отримання зарубіжного досвіду мають постійні делегацій у Китаї, Бразилії та США. У вересні 2022 року ЄС відкрив офіс у Сан-Франциско. Це сприятиме покращенню стандартів і технологій ЄС, цифрової політики та нормативних актів і моделей управління, а також зміцнить співпрацю із зацікавленими сторонами США, зокрема шляхом просування роботи Рада ЄС-США з торгівлі та технологій [3].

Основними завданнями EEAS, Комісії ЄС та держав-членів щодо цифрової дипломатії сьогодні є:

сприяння новим та інноваційним цифровим інструментам, розробленим Європейським Союзом, таким як технологіям, стандартам або наборам даних;

дослідження додаткових ініціатив для підвищення впливу ЄС у всьому світі, вивчаючи передовий досвід держав-членів;

забезпечення взаємодоповнення та узгодженості між ініціативами та ефективними діями внутрішньої та зовнішньої цифрової політики ЄС та держав-членів.

З огляду на визначені завдання, перед Європейським Союзом постає необхідність реалізації підходів до розвитку цифрової дипломатії із врахування геополітичного впливу на процес розвитку технологій, а саме:

– індивідуальних підходів до створення коаліцій та посилення співпраці на багатосторонніх форумах;

– систематичного та скоординованого використання делегацій ЄС та представництв держав-членів для роботи з третіми країнами, міжнародними організаціями, а також спільнотою багатьох зацікавлених сторін, передаючи позицію ЄС;

– дослідження та посилення звітності з питань технологічної політики;

– посилення регіональних центрів цифрової дипломатії в ключових представництвах ЄС;

– навчання цифрової дипломатії дипломатів ЄС та держав-членів, щоб покращити навички та сформувати загальне розуміння впливу технологій на геополітику [3].

Розвиваючи цифрову дипломатію, ЄС застосовує власні унікальні інструменти в зовнішньополітичній діяльності на основі цифрових технологій. Зовнішній вплив його нормативних актів, на відміну від Китаю та США, проявляє себе як регуляторна влада – добре відомий «Брюссельський ефект», щоб здійснювати свій вплив у глобальному масштабі та змусити іноземних акторів грати за правилами ЄС на його власному ринку. Зважаючи на дію Загального регламенту про захист даних (DGPR), ЄС очікує такого ж глобального та новаторського ефекту від Закону про цифрові послуги та Законів про цифрові ринки [2].

Щодо штучного інтелекту, то ЄС має першість в розробці ризик-орієнтованого підходу до регулювання технологіями, який зараз широко обговорюється в глобальному масштабі. Його головна мета полягає в тому, щоб виключити із ринку ЄС застосування неприйнятних технологій, включаючи біометричні технології та технології масового спостереження, що використовуються в громадських місцях, які суперечать принципам конфіденційності та становлять явну загрозу безпеці, існуванню та правам людей в ЄС.

Основою для подальшого розвитку цифрової дипломатії в ЄС є його партнерство на багатосторонньому, двосторонньому та регіональному рівнях для залучення до глобального управління технологіями.

Враховуючи зростаючу роль цифрової дипломатії в зовнішній політиці ЄС, для України важливо переймати найкращі практики ЄС. Україна є передовою цифровою країною, але вона не приділила достатньо уваги тому, щоб її цифрова політика відповідала пріоритетам зовнішньої політики. Під час повномасштабного вторгнення питання збільшення її потужності за допомогою технологій і побудови тіснішої співпраці як з міжнародними акторами, так і з великими технологічними компаніями набуло нового виміру в контексті України. Нашій державі слід оновити підхід до цифрової дипломатії від принципу «навчання на практиці» до стратегічного та комплексного, особливо враховуючи глобальний мінливий контекст геополітики технологій і війни.

З метою розвитку цифрової дипломатії Україні необхідно активно співпрацювати з ЄС на рівні Комітету Асоціації та експертної мережі щодо необхідності стеження за імплементацією нещодавно прийнятих нормативних актів ЄС у сфері цифрових та кібернетичних технологій та узгодженні питань щодо взаємодії в цій сфері. ЄС також має залучати політиків з країн Східного партнерства та низку експертів до обговорень геополітичного цифрового та технологічного порядку денного. Взаємодія ЄС та України має також проявлятися у цифровій трансформації та зміцненні кіберстійкості, оскільки кібербезпека ЄС також залежить від кібербезпеки в Україні та в регіоні [1].

Незважаючи на те, що російське вторгнення в Україну перетворило цифрову дипломатію на надзвичайний інструмент, Україні необхідно розробити послідовний підхід до цього, в основі якого лежить принцип зв'язку між демократією та технологіями ЄС.

Міністерство закордонних справ України має розпочати комплексний діалог із Міністерством цифрової трансформації, щоб зрозуміти ситуацію щодо залучення України до глобального технологічного управління та партнерства, які Україна побудувала з приватними компаніями. Результатом діалогу стане чіткий розподіл функцій між двома інституціями цифрової дипломатії. Україна має можливість побудувати стійку та стратегічну інституційну модель, подібну до тієї, що існує в ЄС: віце-прем'єр-міністр керуватиме розробкою цифрової політики та пріоритетів України, а МЗС щоденно

допомагатиме у її екстерналізація відповідно до зовнішньополітичних пріоритетів за підтримки Міністерства цифрової трансформації.

Джерела та література

1. Літра Л., Кононенко Ю. Твіттер-дипломатія. Як новітні технології можуть посилити міжнародні позиції України? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://glavcom.ua/publications/119759-%C2%ABtviter-diplomatija.-jak- novitni- tehnologijimozhut-posiliti-mizhnarodni-pozitsiji-ukrajini-%C2%BB- doslidzhennja.html (дата звернення: 21.04.2024). — Назва з екрана.
2. Степанов В. Ю. Цифрова дипломатія в інформаційному просторі // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2020. – No 3. – С. 5-10.
3. Omelianenko V. EU's and Ukraine's approaches to digital diplomacy in the geopolitics of technologies [Electronic resource]. – Mode of access: http://prismua.org/en/english-eus-and-ukraines-approaches-to-digital-diplomacy-in-the-geopolitics-of-technologies/ (date of access: 21.04.2024). – Title from screen.

Шипуліна Ю.
д-р. екон. наук, професор, професор кафедри маркетингу
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»
Семенютін А.
аспірант кафедри маркетингу Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут

КЛЮЧОВІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ

Тема дистанційної освіти на сьогоднішній день є надзвичайно актуальною і значущою. Вона стає особливо важливою у контексті сучасних викликів, таких як війна з Росією, пандемія COVID-19, швидкі технологічні зміни, зростання глобалізації та зміни на ринку праці. Обмеження, введені для боротьби з пандемією, призвели до перегляду традиційних методів навчання та поширення дистанційної освіти як ефективного способу забезпечення безпеки здобувачів та педагогічного персоналу. Швидкі технологічні зміни створюють нові можливості для

дистанційного навчання, такі як віддалені лекції в реальному часі, інтерактивні платформи для навчання та використання віртуальної та доповненої реальності. Дистанційна освіта дозволяє здобувачам з різних куточків світу мати доступ до вищої освіти без необхідності фізичного перебування в університеті. Це особливо важливо для людей з тимчасово окупованих територій та територій, де ведуться військові дії. Дистанційне навчання надає здобувачам більшу гнучкість у плануванні свого навчання, дозволяючи їм працювати на роботі або здійснювати інші зобов'язання, не відмовляючись від отримання освіти.

Загалом, дистанційна освіта стає не лише альтернативою до традиційного навчання, але й потужним інструментом для забезпечення доступності, гнучкості та якості освіти в умовах сучасного світу.

Тематиці дистанційної освіти присвячено багато наукових публікацій, в яких аналізувалися різні методичні підходи, інструменти, особливості впровадження тощо, але разом з тим, питання розвитку дистанційного навчання у повоєнній Україні залишилися практично недослідженими. Це стримує розроблення стратегічних підходів до вирішення актуальних проблем кадрового забезпечення повоєнного відновлення і переходу до інноваційного розвитку економіки України [1-14].

За результатами аналізу світової і вітчизняної практики щодо цифровізації системи вищої освіти, авторами було запропоновано напрями удосконалення дистанційного навчання у повоєнній Україні в контексті четвертої промислової революції і формування цифрової економіки.

1. Для покращення режиму навчання здобувачів пропонується поєднання двох режимів одночасно: синхронного та асинхронного.

Синхронний режим передбачає проведення занять та інших видів робіт згідно розкладу.

Асинхронний режим можна використовувати для отримання консультацій за потреби, спілкування здобувачів з викладачами, обміну файлами, доступу до навчально-методичних матеріалів курсу. Також його можна застосовується для навчання і контролю рівня знань осіб, що не можуть працювати в синхронному режимі, наприклад, через проблеми зі зв’язком або повітряну тривогу.

2. Забезпечення вільного доступу до електронних версій НМКД, розміщених у хмарному середовищі, а також до матеріалів розміщених на електронних ресурсах університету, що дозволить підвищити рівень навчально-методичного забезпечення курсів дисциплін.

3. Інформаційно-аналітичне забезпечення можна покращити шляхом забезпечення вільного доступу за посиланнями до інформаційно-аналітичних матеріалів розміщених на електронних ресурсах університету, а також на електронних ресурсах відкритого доступу інших організацій.

4. Підвищення рівня технологічного забезпечення. Використання технологій віртуальної і доповненої реальності, інтерактивних технологій, створення і використання симуляторів лабораторного обладнання та практичних ситуацій типових для спеціальності, забезпечення віддаленого доступу до навчального/лабораторного обладнання.

5. Розширення можливостей для здобувачів вищої освіти завдяки самостійному регулюванню режиму навчання, його часових і географічних параметрів, можливості формування власного освітнього середовища, зокрема повторних переглядів відеозаписів занять тощо.

6. Збільшення кількості інструментів, що використовуються в навчальному процесі, наприклад використання програмного забезпечення Microsoft 365, до складу якого входить комплекс програмних продуктів, що дозволяють спілкуватися викладачам та здобувачам, проводити он-лайн зустрічі, створювати віртуальні класи, розробляти та проводити заходи контролю, зберігати навчальні матеріали тощо.

Запропоновані напрями удосконалення дистанційного навчання можуть бути доповненими, зокрема, в частині організаційного і нормативного забезпечення, звичайно, з урахуванням особливостей і досвіду роботи конкретних ЗВО.

Джерела та література

1. Кириленко В.І., Чалюк Ю.О. Оцінка готовності країн до дистанційного навчання. Приазовський економічний вісник. 2022. № 1(30). С. 24-33.
2. Мала І.Б. Дистанційне навчання як дієвий інструмент управлінської освіти. Вчені записки Університету «КРОК». 2022. № 2(66). С. 132–151.
3. Пізінцалі Л.В., Шумило О.М., Александровська Н.І., Россомаха О.І., Рабоча Т.В., Пізінцалі В В., Россомаха О.А. Досвід проведення лабораторних занять з дисципліни «Метрологія, стандартизація, системи якості» в умовах воєнного стану та пандемії COVID-19 з

використанням дистанційних форм навчання. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2022. № 204. С. 298-306.
4. Ржечицька С.А. Проблеми та переваги дистанційного навчання в мистецьких закладах вищої освіти. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2022. № 3. С. 100-105.
5. Теренда О.А., Горішний М.І., Панчишин Н.Я. Особливості дистанційного навчання студентів в умовах пандемії COVID-19 (за результатами анкетування). Медична освіта. 2020. № 4. С. 57-60.
6. Ткаченко Л.В., Хмельницька О.С. Особливості впровадження дистанційного навчання в освітній процес закладу вищої освіти. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2021. № 75. Т.3. С. 91-96.
7. Ярошенко Т.О. Дистанційне навчання в системі вищої освіти: сучасні тенденції. Інженерні та освітні технології. 2019. Т. 7. № 4. С. 8-21.
8. Garlinska M., Osial M., Proniewska K., Pregowska A. The influence of emerging technologies on distance education. Electronics. 2023. № 12(7). P. 1550.
9. Gueye M., Exposito E. University 4.0: The Industry 4.0 paradigm applied to Education. IX Congreso Nacional de Tecnologías en la Educación. Oct. 2020. Puebla (Mexico). France. ffhal02957371f. URL: https://hal-univ-pau.archives-ouvertes.fr/hal-02957371/document
10. Haleem A., Javaid M., Qadri M. A., Suman R. Understanding the role of digital technologies in education: A review. Sustainable Operations and Computers. 2022. № 3. P. 275-285.
11. Illiashenko S., Shypulina Yu., Illiashenko N., Golysheva Ie. Digitalization as a direction of innovative development of Ukrainian universities in the conditions of technological transformations. Economic Herald of State Higher Educational Institution «Ukrainian State University of Chemical Technology». 2023. № 1. P. 128-138.
12. Illiashenko S., Shypulina Yu., Illiashenko N., Golysheva Ie. Prospects for the Development of the Digital Labour Market in Ukraine: The National and Regional Aspects. Studia Regionalne i Lokalne. 2023. № 2(92). P. 50-66.
13. Li K. C., Wong B., Chan H. T. Teaching and learning innovations for distance learning in the digital era: a literature review. In Frontiers in Education. 2023. Vol. 8.

14. Neykova M. Application of digital technologies for distance learning in higher education–problems & prospects. KNOWLEDGE-International Journal. 2021. № 47(3). P. 485-489.

Школьнік С. О.
аспірант ПВНЗ «Європейський Університет», м. Київ

АДАПТАЦІЯ СІМЕЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ПРАВА ЄС

Поняття сімейного права Європейського Союзу (ЄС) охоплює різні правові норми та принципи, які регулюють сімейні відносини між громадянами ЄС. Основними джерелами сімейного права ЄС є:

– директиви та регламенти: ці нормативні акти приймаються Європейським парламентом та Радою ЄС. Директиви встановлюють загальні цілі, яких держави-члени повинні досягти у своєму національному законодавстві. Регламенти мають пряму дію і є обов'язковими для всіх держав-членів;

– судова практика Європейського Суду з прав людини (ЄСПЛ): рішення ЄСПЛ визначають стандарти захисту прав людини в сімейних справах;

– міжнародні договори та конвенції: ЄС може брати участь у міжнародних договорах та конвенціях, які стосуються сімейного права;

– законодавство держав-членів ЄС: норми сімейного права в кожній державі-члені ЄС також враховуються при формуванні європейських стандартів.

Ці джерела сприяють розвитку європейського сімейного права та забезпечують захист прав сімей у межах Європейського Союзу.

Сьогодні в Україні активно відбувається адаптація законодавства України до права Європейського Союзу. Поняття адаптації законодавства України до права Європейського Союзу визначено в Законі України «Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 15 квітня 2004 року № 228-XV [1]. Адаптація законодавства України до права Європейського Союзу – це поетапне прийняття та впровадження нормативно-правових актів України, розроблених з урахуванням законодавства Європейського Союзу.

Адаптація законодавства України до права Європейського Союзу розпочалася у 1998 році, коли набула чинності Угода про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС, підписана у 1994 році [2]. Загальнодержавна програма адаптації законодавства була прийнята Законом України від 15 квітня 2004 року № 1629-XV [3].

Україна активно працює над приведенням свого сімейного законодавства у відповідність до норм та стандартів Європейського Союзу. Значний прогрес було досягнуто завдяки прийняттю Сімейного кодексу України у 2002 році, який базується на європейських принципах.

Крім того, Україна ратифікувала ряд міжнародних конвенцій, що стосуються сімейного права, зокрема:

– Європейську конвенцію про здійснення прав дітей, Рада Європи (Страсбург 1996). Дата ратифікації Україною: 3 серпня 2006 року [4];

– Конвенцію про контакт з дітьми, Рада Європи (Страсбург 2003), ратифікована Україною 20 вересня 2006 року [5].

Україна також може застосовувати такі інструменти ЄС у сфері сімейного права:

– Рекомендацію CM/REC(2015)4 Комітету міністрів державам-членам щодо запобігання та вирішення спорів, пов'язаних зі зміною місця проживання дитини (Прийнята Комітетом міністрів 11 лютого 2015 року на 1219-му засіданні заступників міністрів) [6]. Рекомендації CM/REC(2015)4 є політичними заявами, які містять рекомендації для держав-членів щодо прийняття певних заходів або політики. Багато країн вважають рекомендації Ради Європи цінним джерелом орієнтирів і використовують їх при розробці власного законодавства та політики. 31 жовтня 1995 р. Верховна Рада України ухвалила Закон України про приєднання до Статуту Ради Європи [7]. Україна може вільно використовувати рекомендації CM/REC(2015)4 при розробці власного законодавства та політики щодо питань запобігання та вирішення спорів, пов'язаних зі зміною місця проживання дитини.

– Стратегію Ради Європи з прав дитини (2022-2027) «Права дитини в дії: від стабільного впровадження до спільних інновацій» [8]. Стратегія ґрунтується на принципах Конвенції про права дитини та інших міжнародних договорів з прав людини. Стратегія не підлягає ратифікації або підписанню державами-членами Ради Європи. Це політичний документ, який визначає пріоритети та напрямки діяльності Ради Європи щодо захисту прав дитини на наступні шість років.

Україна може вільно використовувати цю Стратегію як орієнтир при розробці власного законодавства та політики щодо прав дитини.

– Принципи Європейського сімейного права щодо батьківської відповідальності (CEFL Principles of European family law regarding parental responsibilities) Комітету з європейського сімейного права (Committee on European Family Law (CEFL)) [9]. Станом на 15 квітня 2024 року Принципи Європейського сімейного права щодо батьківської відповідальності (CEFL Principles of European family law regarding parental responsibilities), розроблені Комітетом з європейського сімейного права (CEFL). Принципи CEFL мають значну вагу як інструмент м'якого права. Вони широко використовуються судами, законодавцями та фахівцями з сімейного права в Європі як орієнтир для визначення та застосування принципів батьківської відповідальності.

Кроки адаптації законодавства України до права ЄС свідчать про серйозність намірів України щодо інтеграції з європейськими правовими стандартами та підтверджують зобов'язання країни перед міжнародною спільнотою.

Адаптація сімейного законодавства до стандартів ЄС є ключовим аспектом європейської інтеграції України. Україна демонструє політичну волю до адаптації законодавства, і вже досягнуто значного прогресу. ЄС висловлює готовність підтримати Україну в цьому процесі. Свої корективи вносять і культурно-історичні особливості. Адаптація сімейного законодавства України до права ЄС – це тривалий та складний процес, який потребує політичної волі, значних фінансових та людських ресурсів та активної участі громадянського суспільства.

Важливо, щоб усі зацікавлені сторони – органи влади, громадські організації, експерти та громадяни – об'єднали свої зусилля для досягнення поставленої мети. Це допоможе Україні привести сімейне законодавство у відповідність до європейських стандартів, а також покращити життя сімей в Україні, сприяючи їх благополуччю та розвитку.

Джерела та література

1. Закон України «Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 15 квітня 2004 року № 228-XV https://zakon.rada.gov.ua/go/228-15
2. Закон України «Про ратифікацію Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами

та їх державами-членами» від 16 листопада 1994 року № 237/94-ВР https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/237/94-вр#Text
3. Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 15 квітня 2004 року № 1629-XV https://zakon.rada.gov.ua/go/1629-15
4. Європейська конвенція про здійснення прав дітей, Рада Європи (Страсбург 1996). Дата ратифікації Україною: 3 серпня 2006 року https://zakon.rada.gov.ua/go/69-16
5. Конвенція про контакт з дітьми, Рада Європи (Страсбург 2003). Дата ратифікації Україною: 2006 рік https://zakon.rada.gov.ua/go/994_659
6. Рекомендація CM/REC(2015)4 Комітету міністрів державам-членам щодо запобігання та вирішення спорів, пов'язаних зі зміною місця проживання дитини (Прийнята Комітетом міністрів 11 лютого 2015 року на 1219-му засіданні заступників міністрів) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://rm.coe.int/cmrec-2015-4e-and-explanatory-memorandum-child-relocation-uk-/1680a31a85 (дата звернення: 15.04.2024).
7. Закон України «Про приєднання України до Статуту Ради Європи» від 31 жовтня 1995 року № 228-XV https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/398/95-вр#Text
8. Стратегія Ради Європи з прав дитини (2022-2027) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://search.coe.int/cm/pages/-result_details.aspx?objectid=0900001680a5a064 (дата звернення: 09.04.2024).
9. Принципи Європейського сімейного права щодо батьківської відповідальності (CEFL Principles of European family law regarding parental responsibilities) Комітету з європейського сімейного права (Committee on European Family Law (CEFL)) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ceflonline.net/wp-content/uploads/Principles-PR-English.pdf (дата звернення: 15.04.2024).

РОЗДІЛ 4.
ІСТОРИЧНІ СТУДІЇ

Бурдейний В.
студент 234 групи ЧНУ ім. Петра Могили

ПОХІД ЦАРЯ ДАРІЯ НА СКІФІЮ (510 Р. ДО Н. Е.)

Великий полководець, повелитель величезного перського царства, що розкинулося від Євфрату до Балкан, великий і могутній Дарій I в 510 році до нашої ери вирішив здійснити похід у степи Північного Причорномор'я, щоб покарати зухвалих скіфів, котрі живуть там. Незліченні полчища персів, зібрані з підкорених народів Азії, перейшли Дунай спеціально зведеним мостом і вторглися у володіння скіфських царів. Дарій ще не зустрічав супротивника, який зміг би вистояти перед натиском його війська; крім того, знаючи про усобиці скіфських вождів, він розраховував зустріти тут лише розрізнені осередки опору. Солдати найсильнішої армії у світі спочатку не дивувалися, побачивши на горизонті хмари пилу, яка віддалялася. Вони знали, що це скіфська кіннота поспішно тікає від них у глиб своєї країни. Перси звикли бачити спини ворогів і просто терпляче наступали, очікуючи вирішальної битви. Так вони перейшли Дніпро, наблизилися до Дону, жодного разу не зійшовшись із супротивником у відкритому бою. Цей марш важко було назвати звитяжним, тому що скіфи, які відступали забирали худоби, засипали колодязі тощо.

Дарій і його полководці скоро зрозуміли тактику скіфів, але нічого не могли протиставити. Тоді перський цар написав одному зі скіфських вождів послання такого змісту: «Навіщо ти все тікаєш, що маєш силу протистояти моєму війську, зупинися, припини блукати і бийся; якщо ж ти відчуваєш себе слабкішим, то також припини свою втечу і йди для переговорів до мене, твого владики, із землею і водою в руках, на знак підданства і покірності». На що незабаром одержав таку відповідь: «Ось я який, Персе. Ніколи раніше не тікав зі страху ні від кого, не тікаю від тебе, і тепер не зробив нічого нового порівняно з тим, що зазвичай роблю в мирний час. Чому я не маю поспішати битися з тобою, поясню тобі це. У нас немає міст, немає засаджених деревами полів; ми не боїмося, що вони будуть підкорені або спустошені, тому немає потреби

поспішати і вступати з вами у бій. Якщо вам украй необхідно прискорити битву, то ось: є у нас гробниці предків, розшукайте їх і спробуйте зруйнувати – тоді взнаєте, чи станемо ми битися з вами через ці гробниці, чи ні. Раніше ж ми не битимемося, оскільки це для нас невигідно. Замість землі й води я надішлю тобі такі дари, які гідні тебе, а за те, що ти називаєш себе моїм владикою, я розплачуся з тобою».

Після обміну посланнями скіфи запровадили деякі нововведення у свою тактику «випаленої землі». Тепер із дивовижною постійністю кіннота кочівників атакували багатокілометрову перську колону по всій її довжині. Секрет полягав у тому, що, як тільки піхота супротивника шикувалася в бойові порядки, скіфські вершники різко розвертали коней і зникали. Подібні напади не припинялися ні вдень, ні вночі. Військо Дарія було виснажене: давно відчувався брак води і продовольства; загони, що посилалися в степ у пошуках харчів, безслідно зникали.

Незабаром перси виявили, що женучись за скіфами, їхня армія вже повернула на північ, а потім на захід і тепер рухається у зворотному напрямку. Одного разу Дарію привезли обіцяні дари від скіфського царя, щоправда, дещо оригінальні: птаха, мишу, жабу і п’ять стріл. Дарій спочатку зрадів, вважаючи подарунки визнанням довгоочікуваної капітуляції. Проте один із його радників інакше розтлумачив зашифроване послання: «Якщо ви, Перси, не відлетите, як птахи, в небеса, або, подібно мишам, не сховаєтеся в землю, або, подібно жабам, не поскачете в озера, то не повернетеся назад і ляжете під ударами цих стріл». Ще недавно великий Дарій лише посміявся б, почувши такі слова, однак тепер він серйозно замислився.

Остаточна рішучість перського владики похитнулася після такого випадку. За легендою скіфи вкотре удали, що готові до вирішальної сутички. Їхнє військо, розгорнувшись у фронт, у всій красі вишикувалося навпроти перського. Дарій розставив свої полки за всіма правилами військового мистецтва, збираючись нарешті таки розгромити обридлих степняків. Раптом скіфи побачили зайця, що біг полем, і, не змовляючись, усе військо кинулося його наздоганяти. Розгублені перси довго дивилися вслід скіфам, а цар Дарій вимовив: «Люди ці дивляться на нас із великою зневагою, а тому слід добряче обдумати, яким чином забезпечити наш відступ».

Відходити від Дунаю перси вирішили вночі, залишивши в таборі безліч запалених багать і майже весь обоз. Скіфи спочатку навіть не здогадалися, що загарбники йдуть, і лише потім почали їх

переслідувати. Відступ пошарпаної армії був важким, ворог знаходився і попереду, і ззаду, і ліворуч, і праворуч. Бойовий дух перських воїнів дуже впав. Колись наймогутнішій армії світу насилу вдалося перейти залишеним мостом через Дунай: до останнього моменту існувала реальна небезпека його підпалення скіфськими вивідувачами. Так було зруйновано міф про непереможність персів. Скіфська ж тактика виснажування великих сил супротивника згодом багато разів застосовувалася як регулярними арміями, так і партизанськими формуваннями.

Джерела та література

1. Історія українського війська (від княжих часів до 20-х років XX ст.) / Колект. Автор : І. Крип'якевич, З. Стефанів, О. Думін, С. Шрамченко, Б. Гнатевич, М. Парцей, Я. Дашкевич. Львів: Світ, 1992. 702 с.
2. Котляр Ю.В. Історична географія. Спецкурс з історії: навчальний посібник. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. 216 с.
3. Потоцький В. П. Битви за українські землі / В. П. Потоцький. – Х. : ВД «ШКОЛА», 2010. 160 с. (Історичний архів: Маленькі таємниці великої історії).

Денисюк І. В.
студентка 534 групи ЧНУ ім. Петра Могили
Науковий керівник:
Міронова І. С.
д-р. іст. наук, професорка, завідувачка кафедри історії
ЧНУ ім. Петра Могили

ДЕПОРТАЦІЯ КРИМСЬКИХ ТАТАР ПІД ЧАС ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ: ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН У КОНТЕКСТІ РАДЯНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ

Підготовка до примусової міграції кримських татар відбувалася за тим же сценарієм, що вже мав місце на Північному Кавказі та в Калмикії. Готуючись до примусової міграції, радянські каральні органи заарештували активних представників кримськотатарської інтелігенції та духовенства. Заарештовували священнослужителів, які могли б

очолити рух опору. Відразу після повернення комунізму до Криму, 13 квітня 1944 р. НКВС і НКДБ СРСР прийняли спільну постанову «Про заходи з ліквідації антирадянських елементів з території Автономної Радянської Соціалістичної Республіки Крим». Крим було поділено на сім секторів, а для проведення арештів і підтримання порядку було виділено 20 тис. солдатів. На першому етапі операції з 10 до 27 квітня 1944 р. було заарештовано 49 членів Мусульманського комітету; до 7 травня цього року – 5381 особу [5].

Офіційна пропозиція Л. Берії про виселення кримських татар була озвучена 10 травня 1944 р. У ній, зокрема, зазначено: «Слідчою роботою і показаннями співробітників спецслужб і місцевих жителів установлено, що значна частина татарського населення Криму активно співпрацювала з німецько-фашистськими окупаційними військами і вела боротьбу проти радянської влади. До 1944 р. понад 20 тис. татар дезертирували з Червоної армії, зрадили Батьківщину, вступили до німецької армії і зі зброєю в руках воювали проти Червоної армії. Така подальша зрада кримських татар проти Радянського Союзу є небажаною, враховуючи зраду кримських татар проти Радянського Союзу. НКВС СРСР подає проект постанови РНК СРСР, враховуючи поведінку кримських татар на кордонах СРСР і небажаність підтримки будь-якої подальшої поведінки кримських татар на кордонах СРСР. Вносимо на розгляд проект постанови НКВС про виселення всіх татар з території Криму. Вважаємо за доцільне переселити кримських татар як спецпоселенців на територію Узбецької РСР і використовувати їх на роботах і в сільському господарстві. Мається на увазі залучення їх до роботи в сільському господарстві, колгоспах, радгоспах, промисловості та будівництві» [2].

11 травня 1944 р. Державний комітет оборони прийняв постанову № 5859сс «Про кримських татар», в якій йшлося про їхнє виселення з Криму до Середньої Азії. Депортація кримських татар розпочалася 18 травня 1944 р. і мала завершитися до 1 червня 1944 р. Хоча вона мала завершитися до зазначеної дати, насправді це зайняло три дні замість двох тижнів. На збір татарам мали дати півтори години, але цей час часто скорочувався до 20–40 хвилин за наказом безпосередніх виконавців. Таке обмеження часу було частиною плану, який мав на меті залякати людей і паралізувати їхню волю до опору. Людей, яким не давали часу зібрати речі і постійно підганяли, вивозили на залізничний вокзал і замикали у вагонах [7].

Деякі населені пункти, де жителі намагалися чинити пасивний опір, були спалені червоноармійцями дотла. Зокрема, був спалений Озенбаш біля озера Буїк.

20 травня 1944 р. І. Сєров і Б. Ковров доповіли Й. Сталіну, що операція з депортації завершилася за перші два дні (20 травня 1944 р., 16:00); депортовано 180 014 осіб (завантажено в 67 ешелонів, з яких 63 ешелони вже відправили 173 287 осіб; останні чотири ешелони мали бути відправлені в той же день). Ще 6 тис. кримських татар, мобілізованих через районні військові комісаріати, мали бути відправлені до Гур'єва, Рибінська та Куйбишева. Ще 8 тис. (у тому числі 5 тис. татар) мали бути відправлені до тресту «Москвгор». Загалом було депортовано 191 044 особи кримськотатарського походження [6].

21 травня 1944 р. Комітет оборони СРСР прийняв постанову № 5937 «Про додаткову депортацію кримських татар з Криму». Під час цієї другої хвилі депортації було вивезено 10 тис. осіб до Молотовської (нині – Пелумської) області, 5500 – до Горьківської (нині – Нижегородської) області, 3800 – до Свердловської області, 3700 – до Іванівської області і понад 1 тис. – в Ярославську область. Російський письменник Олександр Солженіцин стверджував, що одну групу депортованих кримських татар конвой змусив пливти вгору по річці Унзі на плоту. Ця подорож розтягнулася більш ніж на 150 км (вгору по річці, вище міста Корогліф).

Сім'ї ветеранів, особливо офіцерів, як виняток, були звільнені від депортації. Однак такі сім'ї були виселені з Криму, але їм було дозволено оселитися на Півдні України. Загалом від депортації було звільнено 589 осіб. Однією з таких сімей, звільнених від депортації, була сім'я Чалбашів, двоє синів якої були командирами в Червоній Армії. Один з них, капітан Є. Чалбаш, був заступником командира 2-ї авіаційної роти 1-го винищувального авіаційного полку Вищої школи повітряного бою, а інший – майор Х. Чалбаш, був командиром Червоної Армії [3].

До 1 грудня 1944 р. на місце виселених кримських татар було переселено 17 040 етнічних російських сімей зі Ставропольського та Краснодарського країв, Ростовської, Курської та Тамбовської областей російської федерації. Тільки в рамках першої хвилі загальна кількість переселенців досягла 65 тис. осіб. Переселенцям пропонувалися особливі пільгові умови. Ще до закінчення війни колгоспи Криму отримали 200 нових тракторів (у воєнний час, коли більшість артилерії

Червоної армії була кінною), 18 800 голів великої рогатої худоби, 34 тис. овець і 2 900 коней.

Статус виселених з Криму визначався як «спецпоселенці», і вони повинні були залишатися в районі нового поселення до кінця життя. За даними дослідника В. Земскова, до 1 жовтня 1948 р. померло 44 887 виселених з Криму (татар, болгар, греків, вірмен та ін.), або майже 20 % усіх репатріантів [1].

11 травня 2015 р. Верховна Рада ухвалила постанову про звернення до світових організацій щодо вшанування пам'яті жертв геноциду кримськотатарського народу та порушення росією його прав. Документ передбачає звернення до Організації Об'єднаних Націй, Європейського парламенту, Парламентської Асамблеї Ради Європи, Парламентської Асамблеї ОБСЄ, світових лідерів та всіх членів міжнародного співтовариства. Звернення до світової спільноти містить заклик визнати депортацію кримських татар у 1944 р. геноцидом і долучитися 18 травня, у День пам'яті жертв геноциду кримськотатарського народу, до вшанування пам'яті невинних жертв злочину, скоєного комуністичним тоталітарним режимом, а також жертв протиправних дій російської окупаційної влади [4].

Джерела та література

1. Бекирова Г. Выселение из Крыма татар есть негласное их убийство (Эпизод 1944 года) // Голос Крыма. 2003. № 19 (495).
2. Бекирова Г. Крымскотатарская проблема в СССР (1944–1991). Симферополь: Оджакъ, 2004. 332 с.
3. Бекірова Г. Півстоліття опору: кримські татари від вигнання до повернення (1941–1991 роки). Нарис політичної історії. Київ: Критика, 2017. 480 с.
4. Бугай М. Ф. Депортації населення України в 30–50-ті роки // Український історичний журнал. 1990. № 11. С. 20–26.
5. Галенко О. Проблеми дослідження депортацій народів Криму у роки Другої світової війни // Наукові записки ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України. Вип. 23. Київ, 2003. С. 97–110.
6. Мы видели ад на земле... : к 70-летию депортации крымскотатарского народа: историческая литература / Сост., ред., авт. предисл. Г. Бекирова. Киев: Стилос, 2014. 144 с.
7. Хаяли Р. И. Крымскотатарский народ: без права на Родину (первая половина 1940-х – начало 1990-х гг.) / Гл. ред. Б. Мамутов, ред. Э. Абдуллаев. Симферополь: Доля, 2006. 252 с.

Костюк Є. М.
студент 534 групи ЧНУ ім. Петра Могили
Науковий керівник:
Підберезних І. Є.
д-р. юрид. наук, професор кафедри історії ЧНУ ім. Петра Могили

"SPLENDID ISOLATION"

Great isolation characterized British diplomacy in the 19th century, especially under Lord Salisbury's governments from 1885 to 1902, when Britain avoided permanent alliances. This strategy emerged after Britain withdrew from the Concert of Europe in 1815, and continued into alliances such as the Anglo-Japanese Alliance of 1902 and the 1904 Pact of the Heart with France. Although this approach was not always deliberate, historians debate its impact and whether it went beyond rhetorical phrases.

Nineteenth-century British foreign policy, influenced by figures such as George Canning, emphasized non-intervention, the balance of power, and the observance of treaties. Lord Derby in 1866 formulated a policy of friendly relations without making alliances. However, exceptions such as the 1839 Treaty of London, which guaranteed Belgian independence, dragged Britain into the First World War. The rise of the German in 1871 and alliances such as the Triple Alliance changed European dynamics.

After Bismarck, British fears of German power increased, especially with the policies of William II. Challenges in Africa, Asia and Europe strained British diplomacy. Efforts to join Germany failed, leading to the Anglo-Japanese Alliance of 1902 and later to agreements with France and Russia, culminating in the Triple Entente in 1914. Historians differ on whether British isolation was intentional or the result of circumstances, with some seeing "perfect isolation" more as a concept than a specific policy [1, p. 43].

After 1871, British concerns about Germany's industrial and military power were somewhat assuaged by Bismarck's efforts at stability, exemplified by the Heligoland-Zanzibar Treaty of 1890. However, the release of Bismarck by Wilhelm II in 1890 introduced greater uncertainty into world politics, coinciding with various foreign policy problems for Britain.

The decline of the Ottoman Empire destabilized the Middle East and the Balkans, while the expansionist ambitions of European powers increased tensions. Cases such as the Fashoda incident of 1898 in East Africa and riots in the Boer republics in South Africa added to the complexity. In addition, issues such as the border dispute between Venezuela and British Guiana,

Russian expansion in Central Asia, and competition in Persia created problems.

In East Asia, British economic interests faced threats from Japan, Russia, and the United States. Germany's main concern, however, was William II's challenges to the Royal Navy, which set off a naval arms race. William's assertive statements, erratic foreign policy, support for the Boers and expanding influence in Africa, China and the Pacific led to strained relations and were aimed at weakening Britain's position in the Triple Alliance [2].

In 1898, Joseph Chamberlain, the Colonial Secretary, attempted an alliance with Germany to solve Britain's diplomatic isolation during the Second Boer War. Despite Chamberlain's efforts, which reflected concerns about Britain's vulnerability, an alliance with Germany did not materialize.

G.V. Monger's summary of the Cabinet debates from 1900 to 1902 shows Chamberlain's efforts to end Britain's isolation through an alliance with Germany, which was initially resisted by Prime Minister Salisbury. However, with crises such as the Boxer Rebellion and the appointment of Lord Lansdowne as Foreign Secretary in 1900, advocates of policy change gained support. Lansdowne tried to conclude agreements with Germany and Russia, but without success. Instead, in 1902, Great Britain formed an Anglo-Japanese alliance aimed at mutual defense in Asia against potential adversaries such as Russia, France, or Germany.

The Hay-Pauncefoot Agreement of 1901 with the United States indicated Great Britain's recognition of US supremacy in America. The Anglo-Japanese alliance allowed the Royal Navy to reduce its presence in the Far East, similar to the reduction in the Caribbean after the treaty [3].

The 1904 Cordial Agreement with France and the 1907 Anglo-Russian Convention were not formal alliances, but focused on colonial borders and laid the foundation for cooperation. These agreements, along with the Anglo-Japanese alliance, laid the foundation for the Triple Entente, strengthening Britain's position in potential conflicts involving France or Russia.

During the Agadir Crisis of 1911, Britain sided with France against Germany, further strengthening its commitment to Europe. By 1914, British military support for France in the war with Germany was established, although the full extent of these commitments was not widely known within the government.

Historians such as Margaret Macmillan argue that until 1897 Britain was indeed isolated, which was more of a flaw than something “wonderful”. The lack of real allies and ongoing disputes with major powers highlighted Britain's diplomatic challenges.

Debates among historians revolve around whether British isolation was intentional or a result of contemporary events. A.J.P. Taylor suggested that Britain shifted its priorities away from European power balances but maintained connections with continental powers for affairs outside Europe, especially in the Near East. John Charmley viewed "splendid isolation" as more of a myth before the Franco-Russian Alliance of 1894, indicating Britain's reluctant pursuit of alliances thereafter.

E. David Steele suggested that Salisbury's mention of "splendid isolation" was likely ironic, as he believed in the importance of European connections. Another biographer noted that Salisbury discouraged using the term, considering complete disengagement from European affairs risky.

Sources and Literature

1. Bourne Kenneth. The Foreign Policy of Victorian England, 1830-1902. Oxford, 1970. 544 p.
2. Martin Roberts. Britain 1846-1964: The Challenge of Change. Oxford: Oxford University Press, 2001. 288 p.
3. Thomas Otte. The China Question: Great Power Rivalry and British Isolation, 1894–1905. Oxford : Oxford University Press, 2007. 352 p.

Кочетков В. В.
аспірант кафедри історії ЧНУ ім. Петра Могили

ПІВДЕННО-СХІДНА АЗІЯ В СИСТЕМІ РЕГІОНАЛЬНОЇ ТА СВІТОВОЇ ПІСЛЯВОЄННОЇ ІСТОРІЇ

Сьогодні у світі налічується близько 20 міжнародних економічних об'єднань інтеграційного типу в основних регіонах земної кулі. В останні роки набирають сили інтеграційні процеси саме у Східній Азії.

На азійському просторі існує, для прикладу, така регіональна політико-економічна організація, як Асоціація держав Південно-Східної Азії – АСЕАН, створена у складі Індонезії, Малайзії, Сингапуру, Таїланду, Філіппін. В 1984 р. – Бруней; в 1995 р. – В'єтнам; 1997 р. – Лаос і М'янма; 1999 р. – Камбоджа. Успіх взаємного співробітництва в рамках цього угруповання тісно пов'язаний з бурхливим економічним зростанням більшості з країн - учасниць АСЕАН, співвідношенням рівнів їх розвитку, добре налагодженими і

мають давні історичні традиції, а також відрегульованою формою співпраці [1].

АСЕАН була утворена 7-8 серпня 1967 р. в Бангкокі разом з підписанням «Декларації АСЕАН», більш відомої як «Бангкокська декларація». Перший документ закріпив принципи, якими п'ять держав-засновників Асоціації зобов'язалися керуватися у розвитку взаємних відносин, а також у врегулюванні виникаючих суперечок і конфліктів. Договір, зокрема, передбачав, що партнери по АСЕАН будуть вживати зусилля для мирного вирішення виникаючих взаємних протиріч в інтересах зміцнення миру в регіоні, відмовлятися від загрози застосування сили і всі спірні питання будуть вирішувати за допомогою дружніх переговорів. У тексті Договору знайшла відображення ідея перетворення Південно-Східної Азії в зону миру, свободи і нейтралітету. У Декларації АСЕАН про згоду проголошувалося, що «п'ятірка» заснували її країн спільно і індивідуально буде прагнути до створення сприятливих умов для встановлення і розвитку співробітництва між державами ПСА.

Договірне оформлення АСЕАН відбулося лише в 1976 році в підписаних на острові Балі «Договору про дружбу і співробітництво в Південно-Східній Азії» і «Декларації згоди АСЕАН». Вищим органом АСЕАН є саміт лідерів (глав держав і урядів) країн-членів, який, починаючи з 2001 р., проходить щорічно. Метою створення нової асоціації було оголошено співробітництво в економічній, соціальній, культурній та інших галузях країн-учасниць, а також зміцнення миру і стабільності в Південно-Східній Азії.

Важливим кроком у політичному становленні АСЕАН стало прийняття в листопаді 1971 р. Куала-Лумпурської Декларації про зону миру, свободи і нейтралітету в Південно-Східній Азії. У ній зазначалося, що нейтралізація регіону являє собою «бажану ціль», що всі країни-учасниці прикладуть необхідні зусилля щодо забезпечення визнання і поваги ПСА в якості зони, яка відкидає втручання ззовні. План нейтралізації припускав врегулювання протиріч на двох рівнях: серед самих членів АСЕАН і між АСЕАН і поза регіональними державами, готовими прийняти зобов'язання визнати нейтральний статус Асеанівського субрегіону і гарантувати невтручання в його внутрішні справи.

В організаційному плані на Балійському саміті було прийнято рішення про створення постійного Секретаріату АСЕАН і призначення

генерального секретаря за принципом ротації. Першим генеральним секретарем став індонезійська дипломат Хартоно Ректохарсоно.

Проблеми нейтралізації та забезпечення безпеки тодішні керівники АСЕАН в тісній ув'язці з доданням регіону без'ядерного статусу. У силу особливої складності проблеми лише в 1995 р. держави-учасники зуміли підійти до підписання Договору про створення в Південно-Східній Азії зони, вільної від ядерної зброї (South-East Asia Nuclear Free Zone). Однак для його практичного набуття чинності необхідне підписання окремого протоколу до Договору усіма ядерними державами. Його підписання гальмують розбіжності з питання про те, чи вважати Індію та Пакистан ядерними державами. Від визнання чи невизнання ядерного статусу цих країн з боку АСЕАН та інших ядерних держав залежить доля Договору.

У 1994 році, в рамках превентивної дипломатії, з ініціативи АСЕАН був запущений механізм Асеанівського регіонального форуму (АРФ), завданням якого є забезпечення шляхом діалогу і консультацій безконфліктного розвитку обстановки як у Південно-Східній Азії, так і в АТР. Учасники АРФ ставлять завдання просуватися від здійснення заходів довіри через превентивну дипломатію до створення надійної системи безпеки в АТР. У рамках АРФ є два ділових напрямки. За першим йде діалог на офіційному міжурядовому рівні, за другим - між неурядовими організаціями та академічними колами.

У 1996 р. за ініціативою Сингапуру почали проводитися регулярні зустрічі в рамках Азійсько-європейського діалогу (АСЕМ – The Asia Europe Meeting, ASEM) як форми міжрегіональної взаємодії. З 1997 року регулярний характер отримали зустрічі керівників «десятки» з лідерами Китаю, Японії і Південної Кореї. Вони були ініційовані Малайзією, яка прагне до створення свого роду торгово-економічного блоку в регіоні тихоокеанської Азії. За задумом Куала-Лумпура, його створення вирівняло б позиції східно-азіатських країн в діалозі з такими регіональними об'єднаннями, як ЄС і Північноамериканська зона вільної торгівлі (НАФТА).

Лідери країн АСЕАН протягом всієї історії Асоціації категорично відкидали можливість і бажаність її трансформації у військово-політичний блок. Оцінюючи військово-політичну обстановку в ПСА в цілому, як стабільну, члени АСЕАН прагнуть до збереження балансу сил найбільших держав в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні (АТР). Під цим розуміється збереження військової присутності США. Таїланд і Філіппіни зберігають в силі колишні військово-політичні угоди з

Вашингтоном - про спільну оборону і надання військової допомоги. Територія цих країн використовується для підтримки американської присутності в регіоні, транзиту ВПС і ВМС США для операцій у «гарячих точках», включаючи Перську затоку. У рамках глобальної антитерористичної кампанії США, на Філіппінах була розміщена група американських військовослужбовців для боротьби з місцевою терористичною організацією «Абу-Сайяф». Малайзія і Сингапур є учасниками «п'ятибічної оборонної угоди» спільно з Великобританією, Австралією і Новою Зеландією [2].

У 2004 році з метою зміцнення організаційно-правової бази діяльності асоціації було прийнято рішення про розробку Статуту АСЕАН. 20 листопада 2007 року в ході 13-го саміту АСЕАН в Сингапурі Статут АСЕАН був підписаний лідерами «десятки». Цей документ фіксує загальні принципи діяльності асоціації.

Тим не менш, його прийняття стало відправною точкою нового етапу розвитку АСЕАН, її трансформації з напівформального об'єднання в повноцінну регіональну організацію, що володіє міжнародною правосуб'єктністю. 15 грудня 2008 року Статут АСЕАН набув чинності.

У АСЕАН склалася структура керівних механізмів, що включає саміти, міністерські зустрічі та наради старших посадових осіб з окремих напрямків співпраці, які очолюють представники країни, що головує в асоціації. Вони щорічно змінюються в алфавітному порядку.

Найбільшого успіху в плані економічного розвитку АСЕАН змогла досягти в період, коли була створена зона вільної торгівлі для країн-членів Асоціації. Зона вільної торгівлі АСЕАН (АФТА) являє собою найбільш консолідоване економічне угруповання країн Азії. Про її створення було оголошено на 4-й зустрічі глав держав і урядів АСЕАН у Сингапурі у 1992 р. Спочатку до неї увійшли шість країн ПСА (Індонезія, Малайзія, Сингапур, Таїланд, Філіппіни і Бруней). У 1996 р. до АФТА підключився В'єтнам, у 1998 р. - Лаос і М'янма, у 1999 р. – Камбоджа [3].

Створюючи зону вільної торгівлі, члени Асоціації ставили мету активізувати внутрішньо-асеанівську торгівлю товарами і послугами, розширити і диверсифікувати субрегіональний товарообіг і в умовах зростання взаємної торгівлі підвищити конкурентоспроможність економік своїх країн. АФТА покликана також сприяти політичній консолідації країн регіону, підключенню до економічного співробітництва менш розвинених країн ПСА. Головний інструмент

реалізації ідеї створення ЗВТ – Угода про загальний ефективний преференційний тариф, підписану країнами АСЕАН на саміті в Сингапурі в 1992 р. [4].

Сьогоднішня, в цілому успішна інтеграція настільки різних країн, зростання ваги і впливу в світі – це результат політики, яку вони спільно розробляли і проводили в 60-80-ті роки XX століття, коли власне і був закладений фундамент їх сучасного процвітання.

Джерела та література

1. Юрківський В. Південно-Східна Азія. Регіональна економічна і соціальна географія (2-ге вид.). К.: 2001. С. 219-229.
2. Podbereznykh, Inna E. et al. 2018. Normalization of Bilateral Relations between the USA and Myanmar (2008-2009). Journal of Advanced Research in Law and Economics, [S.l.], v. 9, n. 8, p. 2740-2745, dec. 2019. URL: https://journals.aserspublishing.eu/jarle/article/view/4137
3. Pidbereznykh, I. (2023). US-Brunei cooperation in the 2000s: an analysis. Amazonia Investiga, 12 (71), 214-222. URL: https://doi.org/10.34069/AI/2023.71.11.18
4. Hugh White Choosing between the US and China. East Asia Forum. 2016. October 5. URL: http://www.eastasiaforum.org/2016/10/05/choosing-between-the-us-and-china/#more-52587

Макарішин С. В.
студент 434 групи ЧНУ ім. Петра Могили
Науковий керівник:
Міронова І. С.
д-р. іст. наук, професорка, завідувачка кафедри історії
ЧНУ ім. Петра Могили

КОЗАЦТВО ТА ПОЛІТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ XVII СТОЛІТТЯ: ВІД БОРОТЬБИ ЗА ВОЛЮ ДО ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

У контексті сучасних дискусій щодо історичного минулого України, важливо розглянути період XVII століття, коли суспільство переживало значні напруження та конфлікти. Актуальність цієї теми полягає в тому, що події цього періоду визначили подальший шлях формування

української ідентичності, політичного ландшафту та взаємин з міжнародним співтовариством. Становлення козацького руху, боротьба за права та вільності народу, а також боротьба за визнання політичної суб'єктності українського народу відображають важливі аспекти формування сучасної української державності та її національної самосвідомості. Тому ретельний аналіз цього періоду допоможе краще зрозуміти сучасні політичні, культурні та соціальні процеси в Україні.

У середині XVI століття спостерігалося наростання напруги в суспільстві, яке лише поглиблювалося з часом. У другій половині XVII століття відбулося загострення існуючих проблем і поява нових конфліктів у соціально-економічній сфері як у Речі Посполитій, так і безпосередньо на території України. Від 50-х до 80-х років XVII століття було проведено законодавчі зміни, спрямовані на закріпачення селян. Це було пов'язано з розширенням земельних володінь магнатів і поширенням фільваркового типу виробництва, що призвело до фактичного позбавлення селян землі.

Також серед українського суспільства викликало обурення церковне об'єднання 1596 року. Поширення католицизму на українських землях призвело до зменшення престижу православної церкви та освіти. Наприклад, у 1633 і 1634 роках польський король відхилив прохання митрополита Петра Могили щодо присвоєння Київській братській школі статусу академії, а також було введено заборону на вивчення і викладання низки предметів [2, с. 72].

Узагальнено, ця ситуація була спричинена стратегічним бажанням управлінських еліт Речі Посполитої асимілювати український народ. Проте це викликало низку неочікуваних наслідків. У такому контексті українське населення акцентувало увагу на відстоюванні прав і вольностей руського народу та православної віри. З'явилися нові стандарти політичної поведінки, де ключовим аспектом була готовність індивідуумів або груп взяти зброю проти системи політичного утискання.

З поступовим віддаленням української шляхти місія репрезентації інтересів українського суспільства перейшла до козацтва. Водночас, козацьке суспільство набувало все більшого впливу в міжнародних справах [4, с. 45]. Активна участь у міжнародних конфліктах, таких як Тридцятирічна війна, протистояння Кримському ханству та Османській імперії, експедиції до Молдавії та Московії, сприяла його трансформації у впливовий військово-політичний фактор у міжнародних відносинах.

Козацьке військо Запорізьке вело активну зовнішню політику,

утримуючи зв'язки з різними державами світу. Воно приймало послів та представників іноземних країн, проводило переговори з дипломатами та укладало міжнародні угоди.

Важливим моментом у визнанні політичної суб'єктності козацтва стало підписання у 1594 році договору з представниками християнської спілки держав – «Священної ліги», який передбачав спільну боротьбу проти Османської імперії. Також виникли перші проєкти створення власних козацьких державних утворень, зокрема концепція Лівобережного козацтва від Йосипа Верещинського [1], який, серед іншого, пропонував впровадження полково-сотенного устрою, а також проєкт Бузько-Дніпровського гетьманства від Северина Наливайка.

Нове загострення політичної ситуації на українських територіях було вже не пов'язане із загальними настроями суспільства, але конкретно з козацтвом, яке до того часу вже було значною силою в міжнародних відносинах, мало потужну військову силу, виступало як репрезентація волі суспільства та захисник православної віри. Проте, приводом для цього загострення стало безпосереднє посягання на саму природу козацтва.

У квітні 1638 року була ухвалена «Ординація Війська Запорізького», яка фактично передбачала припинення існування козацтва як окремого соціального стану, а разом з тим – усіх його традиційних свобод, перетворюючи його на один з компонентів польського регулярного війська з обов'язковим місцем проживання. Поява і ухвалення цього документа польською верхівкою не лише ігнорувало наявне напруження у суспільно-політичних умовах, але й поглибило кризу. Це спровокувало повстання козацьких полків, зокрема у 1643, 1645 та 1646 роках.

На відміну від польської влади, яка не виявила достатньої уваги цим подіям, свою реакцію проявив чигиринський сотник Богдан Хмельницький. Ймовірно, приблизно у 1630-х роках він став переконаним у тому, що військовий опір польському гнобленню в Україні є недостатнім. З цього часу він почав активніше брати участь у політичних процесах, активно спостерігаючи і долучаючись до переговорних процесів [3, с. 73]. Аналізуючи причини поразок козацьких повстань, Б. Хмельницький зрозумів, що роздробленість сил і нескоординованість дій були їх головною причиною. Це відігравало значущу роль у майбутньому, коли він став лідером спочатку повстання, потім національно-визвольної війни, і разом з тим – головою новоствореної держави.

Період XVII століття в Україні відзначався значними соціально-політичними напруженнями, що посилювались з часом. Загострення конфліктів у суспільстві, зумовлені розширенням магнатського землеволодіння та зменшенням престижу православної церкви, призвели до формування нових стандартів політичної поведінки, з акцентом на відстоюванні прав та вольностей українського народу та православної віри. Козацтво в цей час стало ключовим фактором у відстоюванні цих цінностей, активно залучаючись до міжнародних справ і ведучи активну зовнішню політику. Відмова польської влади від уважного ставлення до проблем козацтва та прийняття «Ординації Війська Запорізького» спричинили серію повстань козацьких полків. У цьому контексті варто відзначити роль Богдана Хмельницького, який став лідером національно-визвольної боротьби та керівником новоствореної держави, відігравши ключову роль у формуванні української державності та підтримці національної ідентичності.

Джерела та література

1. Сас П. М. Верещинський Йосип // Енциклопедія історії України: Т. 1: А–В / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: Вид-во «Наукова думка», 2003. 688 с. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Vereschynskyj_J
2. Смолій В. А., Степанков В. С. Українська національна революція XVII ст. (1648–1676 рр.). Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009. 72 с.
3. Смолій В. А., Степанков В. С. Українська національна революція XVII ст. (1648–1676 рр.). Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009. 73 с.
4. Смолій В., Степанков В., Горобець В., Чухліб Т. Дипломатія на «межі світу»: міжнародні відносини та зовнішня політика Української держави (XVII ст. – 1750-ті рр.). Посібник для університетів. Київ: «АМЕННОТЕР» 2016. 45 с.

Ніколенко В. С.
студент 534 групи ЧНУ ім. Петра Могили
Науковий керівник:
Підберезних І. Є.
д-р. юрид. наук, доцент кафедри історії ЧНУ ім. Петра Могили

BRITISH BOMBERS OVER GERMANY DURING THE FIRST WORLD WAR

During the First World War (July 28, 1914 – November 11, 1918), strategic bombardments were among the main actions carried out by the aviation units of the United Kingdom and France in favor of the Allied powers, as well as by Germany in favor of the Central Powers.

All sides of the conflict sought to employ this tactic, with the exception of Rome and Washington, the capitals of each major participating state being subjected to bombardment. The aim was to deliver a deadly blow to the German Empire, but these plans were never definitively realized. The use of aerial bombardment on cities to undermine the morale of the enemy was first proposed by the Germans early in the war.

The initial raids for strategic bombing led to the development of specialized bomber aircraft, which subsequently played an active role in the First World War. In the early stages, aircraft crews dropped bombs manually and attempted to aim somewhat "by eye", but by the end of the war, bomb sights had been designed, significantly increasing the accuracy of bomb drops. Early warnings of impending air attacks and the establishment of bomb shelters originated during the First World War, along with the development of anti-aircraft artillery and methods of coordinating air defenses [1].

Many military and political leaders of the interwar period, such as Italian Giulio Douhet, American Billy Mitchell, and Briton Hugh Trenchard, were military pilots during the First World War. Technological advancements in aviation after the war convinced many that «the bomber will always get through», influencing the strategy of bomber use in the Second World War.

The first strategic bombings in favor of the Allies were carried out by the Royal Naval Air Service of Great Britain (RNAS) on September 22 and October 8, 1914, when bases of Zeppelins in Cologne and Düsseldorf were attacked. Aircraft were loaded with twenty-pound bombs, and as a result of the strikes, at least one airship was completely destroyed. On November 21 of the same year, the royal aviation attacked Zeppelin manufacturing plants in Friedrichshafen and Ludwigshafen on Lake Constance. December 25

became known in history as the Cuxhaven Raid – the first bombing raid by seaborne aircraft launched from ships for strategic bombing [3].

In 1918, when President of the Air Board William Weir remarked to Hugh Trenchard that accuracy during strategic bombings wasn't the main aspect, the general replied, "Basically, all pilots drop their bombs in the center of the city".

After the formation of the Royal Air Force on April 1, 1918, British Prime Minister David Lloyd George promised Germany severe retaliation for its frequent devastating air attacks, with "compound interest". On July 19, bombers from the deck of the first aircraft carrier HMS Ark Royal conducted a historic raid on Tondern aimed at the German Zeppelin base in Tondern [1].

On June 6, 1918, Britain approved the formation of the Independent Air Force under the command of Major General Hugh Trenchard, which actively participated in bombing industrial targets deep in German territory. Flights were conducted using new bombers like the De Havilland DH9 and Handley Page O/400s, but the war ended before the British four-engine bomber Handley Page V/1500, designed to drop 7,500 pounds of bombs on German cities, entered service [2, p. 231].

Ultimately, to retaliate against German city bombings, the German air force decided to strike not British cities but French ones, which were much closer. This led to disagreements between British and French military leadership regarding the strategy of such bombings and the allocation of resources on other fronts. Nevertheless, it's worth noting that British aircraft dropped 660 tons of bombs on Germany, twice as much as German bombers managed to drop on English territory [2, p. 246].

Therefore, analyzing the history of strategic bombings during the First World War, several key conclusions can be drawn.

Firstly, bombing cities and industrial targets became an important component of strategic bombing military tactics aimed at weakening the enemy's morale and destroying its economic potential.

Secondly, the development of aviation technology and increased accuracy of bombing raids opened up new opportunities for warfare.

Thirdly, the impact of strategic bombings transitioned into the next generation of strategic plans in the Second World War, where these raids became even more effective and destructive.

In conclusion, while strategic bombings in the First World War may not have played a pivotal role on the battlefield, they laid the groundwork for the development of military technologies and strategies in the aviation sphere, leaving a mark on future conflicts and changing the face of warfare.

Sources and Literature

1. Did the Allies try bombing Germany in WW1? URL: https://www.quora.com/Did-the-Allies-try-bombing-Germany-in-WW1
2. George K. Williams. Biplanes arid Boabsights. British Bombing in World War I. Air University Press, 1999. 324 p.
3. The Original Long Distance Bombers of the First World War. URL: https://www.westernfrontassociation.com/world-war-i-articles/the-original-long-distance-bombers-of-the-first-world-war/

Пирогов О. С.
студент 534 групи ЧНУ ім. Петра Могили
Науковий керівник:
Міронова І. С.
д-р. іст. наук, професорка, завідувачка кафедри історії
ЧНУ ім. Петра Могили

РАДЯНСЬКЕ ТАНКОБУДУВАННЯ ПІД ЧАС НІМЕЦЬКО-РАДЯНСЬКОЇ ВІЙНИ

Переломним моментом у розвитку броньованих машин стала німецько-радянська війна. Незважаючи на відносно невелику тривалість цього періоду, вона має величезне науково-технічне значення, оскільки на багато років визначила подальші напрямки розвитку танкобудування не тільки в СРСР, а й у всьому світі.

Танки стали найважливішим засобом ведення бойових дій, а бронетанкові та механізовані війська – головною ударною силою сухопутних військ під час війни. За чотири роки відбулися значні зміни в підвищенні вогневої потужності та захищеності танків, їхньому бойовому застосуванні, технології виробництва та вдосконаленні конструкції агрегатів і систем.

Цей період увійшов в історію світового танкобудування під знаком переваги радянських танків над однотипними танками фашистської Німеччини і колишніх союзників по антигітлерівській коаліції під час Другої світової війни. Радянські танкобудівники за чотири воєнні роки зуміли пройти шлях, на подолання якого в мирний час знадобилися б десятиліття [1].

Розвиток радянських броньованих машин у період німецько-радянської війни можна розділити на два основні етапи. Перший етап охоплює проміжок часу з початку війни 22 червня 1941 року до кінця 1943 року, другий етап – з початку 1944 року до капітуляції Німеччини 9 травня 1945 року.

На першому етапі основним типом танка радянської армії був легкий танк. Проте до кінця 1943 року легкі танки перестали відповідати підвищеним вимогам щодо вогневої потужності та захищеності, що ставилися до танка безпосередньої підтримки піхоти. З 1944 року випуск легких танків у Радянському Союзі було припинено, а основним типом танка радянської армії став середній танк Т-34.

У цей період також було припинено випуск малих плаваючих танків і танкеток, які показали низьку ефективність на полі бою, і завершилося виробництво середніх бронеавтомобілів. Замість них було організовано серійний випуск самохідно-артилерійських установок (САУ) на базі танків, що перебували у виробництві [3].

Складна обстановка воєнного часу не давала можливості у великому обсязі здійснювати науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи зі створення принципово нових конструкцій бойових броньованих машин. Тому основним напрямком у розвитку радянського танкобудування була модернізація конструкцій танків, що перебували на озброєнні РККА, з урахуванням результатів їхнього бойового застосування.

Умови вимушеного відступу Червоної Армії спричинили евакуацію заводів, пов'язаних із виробництвом бронетанкового озброєння, із західної частини країни до східних районів, де практично заново було організовано випуск танків. Заводи, евакуйовані на Урал і в Сибір, опинилися поза зоною досяжності німецької бомбардувальної авіації, а конкретні місця їхньої нової дислокації здебільшого не були відомі противнику. Крім того, до виробництва танків було залучено неспеціалізовані підприємства.

На другому етапі розвитку броньованих машин основним типом танка радянської армії залишався середній танк Т-34, який визнано найкращим у світі серед однотипних зразків періоду Другої світової війни. Масове виробництво середніх танків Т-34-76 і Т-34-85 було організовано на заводах у Нижньому Тагілі, Сталінграді, Горькому, Омську, Челябінську і Свердловську [3].

Наприкінці війни, поряд з удосконаленням конструкції серійних танків, проводили дослідно-конструкторські роботи зі створення нових

танків, які були прийняті на озброєння в перші повоєнні роки під марками Т-54 і ІС-4. Тривав серійний випуск середніх і важких самохідно-артилерійських установок, створених відповідно на базі танків Т-34-85 і ІС-2, які були потужним протитанковим засобом радянської армії [2].

Загалом, німецько-радянська війна стала періодом справжнього прориву в розвитку танкобудування. Радянські танкобудівники зуміли створити найкращі танки у світі, які зіграли вирішальну роль у перемозі над фашистською Німеччиною. Досвід, набутий у роки війни, дав змогу СРСР на багато років посісти провідні позиції у світовому танкобудуванні.

Джерела та література

1. Отечественные бронированные машины. XX век. Т. 2: Отечественные бронированные машины. 1941–1945. Т. 2. К., 2005.
2. Военно-промышленный комплекс СССР в 1920–1950-е годы: темпы экономического роста, структура, организация производства и управление. М., 1996. 191 с.
3. Ермолов А. Ю. Танковая промышленность СССР в годы Великой Отечественной войны. М., 2009. 282 с.

Підберезних І. Є.
д-р. юрид. наук, професорка кафедри історії ЧНУ ім. Петра Могили

«ДІАЛОГ ШАНГРІ-ЛА»: СТРАТЕГІЧНА СИЛА ПАРТНЕРСЬКИХ ВІДНОСИН

Теорія і практика досліджень в області безпеки зосереджені на національній безпеці. Використовувані концепції і приклади показують, як національна держава забезпечує фізичну та емоційну безпеку своїх географічних кордонів, щоб захистити своїх громадян. Головне завдання системи забезпечення національної безпеки полягає у тому, щоб забезпечити безпечне та надійне середовище для громадян цієї країни з точки зору національних інтересів та національного порядку денного.

10-12 червня 2022 року в Сінгапурі пройшов головний Азійський саміт з безпеки «Діалог Шангрі-Ла» (IISS Shangri-La Dialogue). Це унікальна зустріч, організована Міжнародним інститутом стратегічних

досліджень, в якій взяли участь майже 600 делегатів з 59 країн, включаючи керівників оборонних відомств США, КНР, Австралії, Японії, Південної Кореї, Франції, Фіджі, Асоціації держав Південно-Східної Азії, у тому числі і України, на якій обговорювали насущні проблеми забезпечення безпеки населення і територій в Азії. Велика частина уваги засобів масової інформації була зосереджена на повідомленнях, зроблених Сполученими Штатами та Китаєм.

Держсекретар США, міністр оборони Ллойд Дж. Остін III зосередив увагу на тому, що прихильність Сполучених Штатів вільному і відкритому Індо-Тихоокеанському регіону лежить в основі американської стратегії національної безпеки, а сила партнерських відносин, які країни регіону побудували із Сполученими Штатами, формує основу для мирного та процвітаючого світу для усіх. Остін відмітив, що Індо-Тихоокеанський регіон є «пріоритетним театром воєнних дій» Міністерства оборони США, де більше 300 тис. американських військовослужбовців працюють з союзниками і партнерами для підтримки забезпечення міжнародного порядку. Відповідно договору адміністрація Вашингтону також тісно співпрацює з Японією, Австралією, Новою Зеландією, Південною Кореєю і Філіппінами, з членами Асоціації держав Південно-Східної Азії та групою Чотиристоронього діалогу з питань безпеки разом з Індією, Японією і Австралією. Індо-Тихоокеанський регіон знаходиться в центрі взаємопозв'язаного світу, і події на іншому кінці світу знаходять відгук в усьому регіоні. Остін чітко вказав на неспровоковане вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року. Безрозсудна війна по вибору президента РФ нагадала усім про небезпеки підривання міжнародного правопорядку. Відгомін російсько-української війни доходить до Індо-Тихоокеанського регіону. Міжнародний порядок, має таке ж значення в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, як і в Європі. Тихоокеанські країни, такі як Корея, Японія, Австралія, Нова Зеландія надають українському народу допомогу у сфері безпеки. Російсько-українська війна є наочною демонстрацією того, що відбувається, коли нація порушує загальновизнані норми та принципи міжнародного права: територіальну цілісність і непорушність кордонів суверенної держави, незастосування сили чи погрози силою проти територіальної цілісності чи політичної незалежності держави [1].

США докладають усіх зусиль для розробки нових можливостей, які дозволять ще впевненіше стримувати агресію, включаючи літаків-невидимок, безпілотні платформи, високоточні далекобійні стрільби,

прототипи високоенергетичних лазерів, які можуть протистояти ракетам. Також розробляють інтегровані датчики, які працюють на стику кібербезпеки, радіоелектронної боротьби та зв'язку радіолокації. Ці нові можливості у поєднанні з присутністю та партнерськими відносинами США означають комплексне стримування для Індо-Тихоокеанського регіону, що вигідно союзникам та партнерам за договором.

Для покращення партнерства регіон потребує гнучких мереж безпеки, які підвищуватимуть стабільність в регіоні. Прикладом цього є нове Індо-Тихоокеанське партнерство по інформуванню про морські володіння, про яке президент Джо Байден оголосив в Токіо в травні 2022 року. Ця ініціатива спрямована на забезпечення кращого доступу до інформації про космічну та морську сферу для країн регіону, у тому числі в Південно-Східній Азії. Це нове партнерство об'єднує регіональні інформаційні центри, створює загальний механізм боротьби з незаконним рибальством та іншими видами діяльності в сірій зоні.

Сполучені Штати також продовжують виконувати зобов'язання відповідно до Закону про відносини з Тайванем, включаючи допомогу Тайваню в підтримці достатнього потенціалу самооборони, що означає збереження американської здатності протистояти будь-якому застосуванню сили або іншим формам примуси, які можуть поставити під загрозу безпеку або соціальну, економічну систему народу Тайваню. Вашингтон як і раніше зосереджені на підтримці світу, стабільності та статус-кво по усій Тайванській протоці. Але дії КНР погрожують підірвати безпеку, стабільність та процвітання в Індо-Тихоокеанського регіоні. Це має вирішальне значення для цього регіону та для всього світу. Підтримка світу та стабільності через Тайванську протоку - це не лише інтерес США. Це питання заклопотаності всього міжнародного співтовариства, однієї з цілей якого є розширення безпеки, а не зростаючого розділення.

Учасники саміту також детально обговорили риски конфліктів в Індо-Тихоокеанському регіоні. Участь президента України Володимира Зеленського в конференції переконливо показала, що питання суті життя і смерті прямо стоять перед питанням безпеки. Глава країни подякував учасникам за те, що вони підтримують Україну. Саме на полі бою в Україні вирішується, за якими правилами житиме світ і що все ж таки буде можливим, а що – неможливим і призвав країни об'єднатися для захисту принципів народного суверенітету та протидіяти нормалізації ситуації, коли великі країни нав'язують свою волю меншим

сусідам. «Російське керівництво хоче відкинути всі здобутки історичного розвитку людства, зокрема систему міжнародного права, яка в нас є сьогодні, і повернутись до життя як у XIX столітті і навіть раніше[…] Якби не було міжнародного права, а велика риба їла малу, мала їла б креветок, нас би не було», - заявив Володимир Зеленський, цитуючи першого сінгапурського прем'єра Лі Куан Ю [3].

Саме на цьому фоні американські і китайські лідери запропонували своє бачення майбутнього Індо-Тихоокеанського регіону. Держсекретар США Ллойд Дж. Остін III сформулював позитивне бачення Америки відносно регіону, а міністр оборони Китаю генерал Вэй Фэнхэ зосередився на тому, наскільки Китай буде важливий для майбутнього Азії. Сполучені Штати мають намір бути надійним партнером в області оборони, але при цьому прагнуть управляти конкуренцією з Китаєм та зберігати її від переростання в конфлікт.

Джерела та література

1. IISS Shangri-La Dialogue. 10th - 12th June 2022. Singapore. / IISS. Facts. Analysis. Influence. URL: https://www.iiss.org/events/shangri-la-dialogue/shangri-la-dialogue-2022
2. Austin Emphasizes Partnership as Path for Peace in Indo-Pacific. June 10, 2022. U.S. Department of Defense. URL: https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article-/3059207/austin-emphasizes-partnership-as-path-for-peace-in-indo-pacific/
3. На полі бою в Україні вирішується, за якими правилами житиме світ – виступ Президента Володимира Зеленського на Азійському саміті з безпеки «Діалог Шангрі-Ла». 11 червня 2022 р. / Офіс Президента України. URL: https://www.president.gov.ua/

Скидан О. М.
студент 534 групи ЧНУ ім. Петра Могили
Науковий керівник:
Підберезних І. Є.
д-р. юрид. наук, доцент кафедри історії ЧНУ ім. Петра Могили

THE BRITISH FACTOR IN THE CAMPAIGN ON THE SOLOMON ISLANDS 1942–1943

Great Britain, with numerous colonies in the Pacific Ocean, naturally could not avoid involvement in the Pacific War during World War II. Thanks to its colonies, especially in the South Pacific, which included territories like Malaysia, Singapore, Hong Kong, the Solomon Islands, and others, Great Britain became a significant player in the regional strategy against Japanese expansion.

One of the key aspects of Britain's participation was its dominions, especially Australia and New Zealand. By mid-1942, at least temporarily, Britain was effectively knocked out of the Pacific War, but part of the «British Empire», notably Australia, remained actively engaged [1].

The British Solomon Islands Protectorate was first declared over the southern Solomon Islands in June 1893 when Captain Herbert Gibson of HMS Curacoa proclaimed the southern islands a British protectorate.

In 1940, Donald Gilbert Kennedy, an Australian teacher and colonial administrator, joined the administration of the British Solomon Islands Protectorate. The defense force of the British Solomon Islands Protectorate (BSIPDF) was led by British officers such as Sir David Clive Crosby Trench and Martin Clemens. Though the force was small in numbers, it played a significant role in the Solomon Islands campaign during World War II, notably in the Battle of Guadalcanal [2, p. 143].

After Japan's attack on Pearl Harbor on December 7, 1941, Kennedy organized a network to gather intelligence from local informants and allies to function as coastwatchers, observing Japanese activities. They monitored Japanese ships and aircraft (using radio), as well as rescued allies in distress due to Japanese occupation. Kennedy also reported on Japanese ships in the New Georgia Sound (known as "The Slot"), which supported Japanese forces on Guadalcanal.

On August 7, 1942, during the landing on Guadalcanal, British Rear Admiral Sir Victor Crutchley commanded Operational Group 62.2 under the flag of the Royal Australian Navy. The group included three Australian

cruisers HMAS Australia, HMAS Canberra, HMAS Hobart. During the night of August 8-9, 1942, in the battle near Savo Island, Japanese cruiser forces launched a surprise attack, resulting in the sinking of four allied cruisers, including the Australian cruiser HMAS Canberra. After this, the Royal Australian Navy no longer participated in operations on Guadalcanal. Australian aviation provided support for the U.S. Army landings and marine operations throughout 1943 and 1944 [1].

On November 23, 1942, New Zealand Squadron No. 3 RNZAF was deployed to Guadalcanal at Henderson Field. Since the start of World War II, the squadron had been tasked with using Vickers Vincent and Vickers Vildebeest torpedo bombers for ship defense, later receiving more advanced Lockheed Hudsons. At that time, Henderson Field was overcrowded with aircraft, as the second runway had not yet been completed. New Zealand aircraft became part of the Cactus Air Force and were under the command of Guadalcanal's senior naval aviator, General L. E. Woods [3].

From mid-1943 on Guadalcanal, New Zealand fighter squadrons No. 15 and No. 14 were deployed to the advanced base at Kukum Field, flying P-40 Kittyhawks. Several New Zealand pilots became aces, including Jeff Fisken, a leading Commonwealth ace in the Pacific War. Starting on October 12, 1943, as part of Operation «Cartwheel», RNZAF aircraft joined the allies' air campaign against Japanese airfields and the port of Rabaul. During their first encounter with the enemy, the 14th Squadron destroyed six Japanese aircraft. In total, New Zealand P-40s claimed 99 Japanese aircraft. In October 1943, the 15th Squadron joined the New Zealand fighter wing along with Squadron No. 18 RNZAF. In November 1943, the group conducted over 1000 sorties in support of operations on Bougainville Island, starting with the landing at Torokina.

Thus, during the campaign on the Solomon Islands, Great Britain, along with its dominions Australia and New Zealand, played a key role in the strategic operations in the Pacific during World War II. Military efforts and cooperation between British officers, the Australian Navy, and New Zealand aviation contributed to halting Japanese expansion and shaped the course of the war in the region. The British factor significantly impacted the Allies' victory on Guadalcanal, and the Solomon Islands gained independence from Britain in 1978.

Sources and Literature

1. David Horner. The British Empire in the Pacific War. URL: https://www.nids.mod.go.jp/english/event/forum/pdf/2011/14.pdf

2. Martin Clemens. Alone on Guadalcanal: A Coastwatcher's Story. Naval Institute Press, 2004. 343 p.
3. MOVE OF NO. 3 SQUADRON TO GUADALCANAL | NZETC. New Zealand Electronic Text Collection. URL: https://nzetc.victoria.ac.nz/tm/scholarly/tei-WH2AirF-c11-1.html.

Стоянова І. В.
аспірантка кафедри історії ЧНУ імені Петра Могили

ПОБУТ СІЛЬСЬКОГО ЖІНОЦТВА УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЖІНОК У ПЕРІОД МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСТАННЬОЇ ЧВЕРТІ XIX – ПОЧАТКУ XX СТ.

В історії України доволі мало фундаментальних праць, які присвячені долі жінок, особливо, якщо мова йде про сільську жінку. Так вже склалося історично, що український та європейський соціум у XIX – на початку XX століття залишався патріархальним. Це закріпилося ще з часів аграрного суспільства, коли чоловіки виконували фізично важку працю. Звісно, це мало відображення і на статусі чоловіка, він мав вплив у родині, у сільській громаді. Жінки розглядалися скоріше як помічниці чоловіка. Вони виконували роботу по господарству, готували їжу, доглядали за дітьми – ця робота традиційно вважалася легшою, ніж чоловіча [2].

Яким чином сільські жінки могли реалізувати себе, якщо до сфери їх впливу належав дім і діти? Із самого дитинства дівчат «програмували» на їх подальше подружнє життя. Їх залучали до хатньої роботи, вчили шити, прати, куховарити, доглядати за молодшими сестрами та братами. Тобто, головним призначенням у житті дівчини повинна була стати роль матері, дружини, домашньої господині. У селянських традиційних родинах чоловік і дружина намагалися побудувати «партнерські» відносини, досить часто чоловік радився із дружиною з приводу господарських питань, але визначальні рішення ухвалював саме чоловік. Сферою впливу жінки довгий час залишалося виховання дітей, господарство та домашні ресурси. Коли дівчина виходила заміж, вона ставала господинею, але коло її інтересів оберталося навколо родини, а коло інтересів чоловіка, зокрема громадська діяльність – навпаки, зосереджувалося поза межами родини [3].

Сільські жінки мали багато обов'язків, до них, зокрема, належали: приготування їжі, прання, пошиття одягу, догляд за дітьми, утримання оселі у чистоті, праця на присадибній ділянці, лікування членів родини, догляд за тваринами та багато іншого. До того ж, треба наголосити, що жінка періодично перебувала у стані вагітності та пологів, але так, як і раніше повинна була виконувати свої обов'язки. Треба зазначити, що у тогочасному суспільстві був чіткий гендерний розподіл праці. Загалом, навантаження на жінку, як на території українських земель, так і в Європі було величезним, але навіть за таких умов, жінки намагалися реалізувати себе: шили, пряли, вишивали, займалися плетінням, розписом, намагалися додавати елементи затишку та естетики у сільське помешкання [4].

Така ситуація тривала до початку XX століття. Із початком модернізаційних процесів та індустріальної революції розпочалися зміни і в усіх галузях суспільного життя. Жінки почали відігравати активну роль у комунікаційних процесах, саме від них залежало економічне та моральне благополуччя сільської родини. Ми можемо чітко прослідкувати проникнення на територію українських земель західноєвропейських тенденцій, з новою системою цінностей, новим поглядом на гендерні ролі чоловіка та жінки. Так, українські жінки, як і раніше, залишалися відданими своїй родині, але вони прагнули змін, прагнули розвиватися, навчатися, займати гідне місце у суспільстві. На жаль, ці процеси меншою мірою торкнулися сільського жіноцтва. Епоха модерності надала можливість жінкам відійти від традиційної ролі дружини та матері, поступово почали нівелюватися гендерні стереотипи. Жінки почали претендувати на нові ролі у суспільному житті, шукали роботу за межами села, йшли працювати на підприємства, прагнули навчатися. Образ «нової жінки», поширений у Європі на початку XX століття, сприймається неоднозначно. Наприклад, в європейських країнах цей образ був більш агресивним, зухвалим, на території ж українських земель образ «нової жінки» сприймався більш спокійно, тому що вона завжди відігравала певне місце у суспільстві та не була безправною [1].

Отже, українські та європейські жінки у своєму становленні та звільненні від гендерних стереотипів проходили однаковий шлях. Проникнення європейських традицій рівноправності, поєднання в Україні традиційного та модерного суспільства породили ідеал нової жінки – вільної, здатної розвиватися, жінки, яка вийшла за межі традиційного патріархального суспільства та прагнула змін.

Джерела та література

1. Буряк Л. Жінка в українському історичному наративі: автори, ідеї, образи: (друга половина XIX – перша половина XX ст.). Київ, 2010.
2. Кісь О. Жінка в українській традиційній культурі (друга половина XIX – початок XX ст.): монографія. Львів: НАН України, Інститут народознавства, 2012.
3. Овсіюк О. Жіночий світ патріархального села. URL: https://honchar.org.ua/blog/zhinochyj-svit-patriarhalnogo-sela-i169 (дата звернення: 21.04.24).
4. Смоляр Л. Жіночі студії в Україні: жінка в історії та сьогодні. Одеса, 1999. URL: https://uamoderna.com/images/biblioteka/Smoliar_books/Smoliar_Zhin_rukh.pdf (дата звернення: 21.04.24).
5. Турченко Г. Ф. Південноукраїнський регіон в контексті формування модерної української нації (XIX – перша чверть XX ст.): навчальний посібник. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2008. 342 с. URL: https://uamoderna.com/images/biblioteka/Smoliar_books/Smoliar_Zhin_rukh.pdf (дата звернення: 21.04.24).

Сябро І. Г.
аспірант кафедри історії ЧНУ імені Петра Могили

АРХІВ І БІБЛІОТЕКА КАНАДИ

Архів і Бібліотека Канади (Library and Archives of Canada) є інституцією федерального рівня у країні-члені Британської співдружності. Ця інституція була реорганізовна з Національного Архіву Канади на Бібліотеку та Архів Канади у 2004 р. Архів розташовано на Веллінгтон Стріт, 395 у місті Оттава, провінція Онтаріо.

Історія архіву починається з 1872 р., із відкриття архівного відділу при Департаменті Сільського господарства Домініону Канада. Архів підпорядковувався цьому департаментові до квітня 1912 р., коли він став Громадським архівом Канади. Громадський архів проіснував до 1987 р., за якого відбулася його реорганізація на Національний Архів Канади. Громадський архів з 1912 по 1954 рр. перебував під управлінням Державного Секретаря, з 1954 по 1964 рр. – під управлінням Департаменту Громадянства та Імміграції, з 1964 по 1981

рр. – знову під управлінням Державного Секретаря, і, нарешті, з 1981 по 1987 рр. – Громадський архів функціонував у складі Департаменту Комунікацій.

Як національний Архів Канади проіснував з 1987 по 2004 рр. За цей час архів також змінював підпорядкування: з 1987 по 1993 рр. перебував під управлінням департаменту Комунікацій, з 1993 по 2004 рр. – Департаменту Канадської Спадщини. Бібліотека і Архів Канади також підпорядковується Департаменту Канадської Спадщини.

Очільники архіву Канади: Дуглас Брімнер (1872-1902 рр.); Сер Артур Джордж Дауті (1902-1935 рр.); Гюстав Ланкто (1937-1948 рр.); Вільям Кей Лемб (1948-1969 рр); Вілфред Сміт (1970-1984 рр.); Жан-Пьєр Валло (1985-1997 рр.) [2]; Ян Вілсон (1999-2009 рр.) [5]; Деніел Керон (2009-2013 рр.) [6]; Ґай Бертіом (2014-2019 рр.) [7]; з 2019 р. Бібліотекарем і Архівістом Канади (офіційна назва посади) є Леслі Вейєр [8].

В Архіві і Бібліотеці Канади зберігається: близько 20 млн книг різними мовами; більше ніж 250 лінійних кілометрів урядових та приватних документів; близько 3 млн архітектурних креслень, планів і мап; приблизно 5 млрд гігабайт інформації в електронному форматі; 30 млн фото документів; більш ніж 90 000 фільмів; майже 500 000 годин аудіо та відеозаписів; близько 425 000 робіт мистецтва; приблизно 550 000 примірників композиційних нот [1].

Згідно “Акта про Бібліотеку та Архів Канади 2004 р.” (Library and Archives Canada Act, 2004) ця організація під керівництвом Таємної Ради Короля для Канади (державна інституція виконавчої гілки влади, заснована відповідно до Конституційного акта 1867 р., має швидше символічну, ніж реальну владу, складається із колишніх та дійсних міністрів (Кабінет Міністрів); реальна влада в Таємній Раді належить міністрам, які перебувають на посадах). Бібліотекар і Архівіст Канади призначається Кабінетом Міністрів (стаття 5, пункт 1), який також має право на заснування консультативної ради, що в справах менеджменту документів може консультувати очільника Бібліотеки і Архіву Канади (стаття 6). Бібліотека та Архів Канади звітує Міністру Канадської спадщини [4] та має таку організаційну структуру:

1. Офіс Бібліотекаря і Архівіста Канади, у складі якого функціонує кадрова служба та підрозділ з міжнародної діяльності та зв’язків із стекхолдерами;
2. Сектор колекцій очолює один із помічників заступника міністра. Сектор поділяється на чотири генеральних директорати: 1) урядових

документів (включає три підрозділи: управління архівами; удосконалення управління урядовими документами; відновлення архівної інформації); 2) управління зберіганням та оцифруванням документів (два підрозділи: управління колекціями; служба оцифрування); 3) приватних архівів та опублікованої спадщини (чотири підрозділи: комплектування; описування; приватних архівів у сфері соціального життя та культури; приватних архівів у сфері науки, управління та політики); 4) доступу до інформації та захисту конфіденційних даних (три підрозділи: запитів до персональних документів та документів тубільців; доступу до інформації та запитів до документів у сфері безпеки та розвідки; операційної підтримки);

3. Сектор взаємодії з користувачами, очолюваний іншим помічником заступника міністра, має у своєму складі три генеральних директорати: 1) забезпечення доступу та обслуговування користувачів (три підрозділи обслуговування користувачів; онлайн-обслуговування; підтримки досліджень і регіональних служб); 2) комунікації та політики (три підрозділи: комунікації; вироблення стратегій; Центр вивчення передового досвіду, забезпечення рівноправ'я, різноманітності та інклюзивності); 3) інформаційно-пропагандистської діяльності та навчання (три підрозділи: програм; партнерства та взаємодії з громадськістю; роботи з тубільними народами);

4. Сектор корпоративних служб перебуває під управлінням помічника заступника міністра - фінансового директора. Він поділяється на два директорати та три генеральні директорати, а саме: 1) звітності, управління та корпоративних справ; 2) управління майном; 3) служби фінансів, закупок і супроводу роботи офісу фінансового директора; 4) служба персоналу та безпеки; 5) спеціальних проєктів та охорони праці);

5. Сектор цифровізації очолює голова- генеральний директор служби інформації, даних і цифрових технологій. Сектор включає чотири директорати: 1) IT-рішень; 2) забезпечення функціонування операційних систем, інфраструктури та IT Безпеки; 3) управління колекціями електронних документів; 3) служби інформації, даних, інновацій та управління даними [3].

Таким чином, Бібліотека і Архів Канади є сучасною інформаційною інституцією, здатною виконувати завдання збирання і зберігання документальної спадщини мультикультурного суспільства Канади; популяризувати та удоступнювати джерела історичної документальної спадщини канадцям і всім охочим пізнавати цю країну; забезпечувати

збереженість урядових документів, які мають історичну цінність, супроводжувати й координувати інформаційні процеси в державних установах; підтримувати розвиток бібліотечних та архівних спільнот [4].

Джерела та література

1. Library and Archives Canada (English). URL: https://library-archives.canada.ca/eng (Дата звернення: 10.04.2024).
2. Lacasse D., Lechasseur A. The National Archives of Canada (1872-1997). Ottawa. 1997. The Canadian Historical Association. Historical Booklet №58. 36 P.
3. Organization Structure. URL: Organizational chart (canada.ca) (дата звернення: 11.04.2024).
4. Library and Archives Canada Act. URL: Library and Archives of Canada Act (justice.gc.ca) (дата звернення: 12.04.2024).
5. Ian Wilson. URL: Ian E. Wilson | Former Librarian and Archivist of Canada (ianewilson.ca) (Дата звернення: 10.04.2024).
6. Daniel J. Caron. URL: Daniel J. Caron | The Canadian Encyclopedia (Дата звернення: 11.04.2024).
7. Guy Berthiaume. URL: guy | Pierre Elliott Trudeau Foundation (Дата звернення: 11.04.2024).
8. Leslie Weir. URL: Librarian and Archivist of Canada (Дата звернення: 11.04.2024).

Тригуб О. П.
д-р. іст. наук, професор, професор кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики ЧНУ ім. Петра Могили

АГРАРНА ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА В УКРАЇНІ ДОБИ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ ЧОБОТАРСЬКОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ РЕМІСНИЧОЇ ШКОЛИ)

У 1907 р. за ініціативи сільської громади та небайдужого селянства у с. Чоботарка Ольгопільського повіту Подільської губернії було відкрито нижчу сільськогосподарську ремісничу школу, яка пізніше отримала ім'я Максима Степановича Іваніни, який зробив внесок у розмірі 20 тисяч рублів на її розбудову. Протягом 10 років – 1907-1917

рр. навчальний заклад досить динамічно розвивався приймаючи до своїх стін щороку бл. 20 учнів.

З початком Першої світової війни у школи почалися складні часи. На середину 1915 р. у школі залишилося лише два викладачі – законовчитель Н. Томасевич, який виконував обов'язки завідувача) і вчитель російської мови та арифметики Г. Погребнюк. Жодного фахового викладача не було, адже їх мобілізували до майстерень військового відомства. В кінці 1915 р. туди забрали й учнів старших класів. Лише в липні 1916 р. було призначено нового завідувача Г.В. Трухіна.

Інфляція, яка захопила фінанси імперії, призвела до подорожчання кормів та утримання школи. Унаслідок цього шкільна рада почала продавати живий інвентар – коней, корів, свиней тощо, які потребували кормів, що постійно зростали в ціні.

Протягом 1917-1920 рр. школа намагалася працювати у звичному режимі, фактично вишукуючи засоби для виживання. Галопуюча інфляція та значні перебої у державному фінансуванні, які були пов'язані із частою зміною влади, негативно відображалися на організації навчання. Продовжувалися мобілізаційні заходи (йшли учні до різних армій і добровольцями). У 1919 р. Департамент професійної освіти Міністерства народної освіти УНР навіть дозволило видати учням, які пішли до української армії, достроково атестати про закінчення школи (оскільки для цього потрібно було позитивне рішення педагогічної ради, то явно потрібно було мати позитивні оцінки та пройти не менше трьох класів, тобто увесь теоретичний курс).

Відбулися певні зміни у навчальному процесі. Було скасовано викладання Закону Божого, у 1918-19 рр. було дозволено «замість московської мови збільшити в 1 класі геометрію та технологію дерева на 1 годину і в 2 класі – арифметику та геометрію».

Про перебої у фінансуванні яскраво показує лист Департаменту професійної освіти від 28 березня 1919 р., яким повідомлялося про виділення коштів на утримання школи за друге півріччя 1918 р. у розмірі 59 015 грн. 84 шаги на утримання особистого складу школи по штатам 14 січня 1919 р. і 9 500 грн. на господарські видатки школи. При цьому лист було отримано лише 29 квітня (тобто через місяць), а отримання коштів мабуть відбулося ще пізніше, адже у квітні 1919 р. на Поділлі вже хазяйнували більшовики. Окрім того, уряд УНР 14 січня 1919 р. скасував виплату відсотків на дорожнечу (тобто інфляційну правку), яка була введена імперськими законами у 1915-17 рр.

Скасування відбулося заднім числом, тобто відсоток не нараховувався на видатки, які скарбниця мусила здійснити з 1 червня 1918 р.

Загальна інституційна розруха призводила до того, що учні намагалися завершити навчання у будь-якому навчальному закладі відповідного профілю. Про це яскраво свідчить лист завідувача Кам'янець-Подільської ремісничої школи Г. Карманова (колишнього завідувача Чоботарської школи, який перейшов у свій час до Кам'янця-Подільського) від 28 лютого 1919 р. до чоботарського колеги з проханням надіслати реєстр учнів, які проходили 4й клас, з відміткою тих предметів, які вони проходили, примітки про успіхи та поведінку. При цьому «відповідь прошу дати негайно, позаяк ті самі учні прохають мене видати їм свідоцтва про скінчення школи».

Протягом квітня-липня 1919 р. більшовики намагалися «реформувати» основи освіти на Поділлі (як, загалом, і в усіх губерніях, де захоплювали владу). Ключовими моментами, які спостерігаються за документами цього часу, була зміна місця та ролі педагогічної ради школи, що повинна була представляти усіх учасників педагогічного процесу – викладачів-учителів, службовців, учнів старших класів. Впроваджувалася повна секуляризація освітнього процесу. Чоботарська школа відчула «совєтізацію» у вигляді реквізиції Другим «Совітським» Бессарабським полком пари шкільних коней.

Повернення влади УНР у серпні 1919 р. не покращило загальної ситуації. У вересні школу почали залишати спеціалісти ремісничих відділень – майстри та підмайстри. Причина такого явища яскраво спостерігається в одній із заяв: «посаду залишаю виключно через те, що за таку платню, яку я отримую в біжучий час, существовати не можна».

Такий масовий відплив кадрів змусив завідувача школою шукати швидкого виходу. Так, підмайстру І. Кравцю була запропонована більш оплачувана посада майстра столярної майстерні, на яку він погодився. Випускник школи 1917 р. Грицько Дудник написав заяву на посаду підмайстра слюсарно-ковальського відділення, але вже через два тижня посада знову була вакантною оскільки підмайстра було мобілізовано до української армії. Шукала вихід і держава, розробляючи нові штати, за якими учителям і майстрам планувалося збільшити платню у розмірі 200-300%%. Як повідомлялося: «штати виробляються і будуть розглянуті в спішному порядкові».

Уряд другої УНР намагався широко залучити ремісничі навчальні заклади до вирішення потреб ключових галузей економіки. 1 жовтня 1919 р. технічні та ремісничі навчальні заклади отримали обіжник, який

пропонував їх очільникам висловити пропозиції щодо залучення до виконання майстернями військових замовлень для української армії. Наступний обіжник від 21 жовтня згадав про руйнівний стан аграрної сфери і просили управителів ремісничих шкіл, відділів і класів «звернути найпильнішу увагу на задоволення потреб хліборобського населення в ремонті речей сільськогосподарського реманенту, а по можливості і на організацію виробництва більш простих хліборобських машин і приладів».

З новим приходом більшовиків Чоботарська школа змогла зберегти професійний напрямок підготовки дітей. У 1922 р. на її базі було організовано агротехнічну школу імені Карла Лібкнехта. Навесні наступного року сільська земельна комісія виділила агрошколі 33 га землі, а влітку КНС передав школі садиби попа і дяка, будинок волосного правління й інші будови. На той час у ній працювали 14 викладачів. Сучасним спадкоємцем Чоботарської нижчої сільськогосподарської ремісничої школи імені М.С. Іваніни є Заболотненське вище професійне училище № 31 імені Д. К. Заболотного.

Чокова А. О.
аспірантка кафедри історії ЧНУ ім. Петра Могили

ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ (КІНЕЦЬ XIX – ПОЧАТОК XX СТ.)

Кінець XIX століття та початок XX століття в Україні характеризуються суттєвими змінами в суспільному, політичному та економічному житті. Цей період супроводжувався зростанням національної самосвідомості, соціальними перетвореннями та політичними реформами. Передумови виникнення адвокатури в Україні в цей час були пов'язані з потребою в професійних адвокатах, які могли б захищати права та інтереси громадян, а також сприяти справедливості та законності в умовах зміни правових систем [1].

У Російській імперії, до складу якої входила значна частина України, судова реформа 1864 року відіграла ключову роль у формуванні сучасної системи правосуддя. Вона створила передумови для становлення незалежної адвокатури. Згідно з цією реформою, були введені суди присяжних, більш прозорі процедури судочинства та

розширена роль адвокатів у захисті прав громадян. Це сприяло розвитку адвокатури, оскільки адвокати стали невід'ємною частиною судового процесу.

У цей період розпочалося формування системи юридичної освіти в Україні. Університети та інші навчальні заклади почали пропонувати програми з права, що створило можливості для підготовки нових адвокатів. Це призвело до появи освічених фахівців, які могли захищати інтереси громадян і сприяти правосуддю.

Кінець XIX століття був періодом активних соціальних і політичних рухів. В Україні відбувалося зростання національної свідомості, ідеї автономії та культурного відродження. Це створило попит на адвокатів, які могли б захищати права громадян і відстоювати їхні інтереси в умовах політичних та соціальних змін. Адвокатура стала інструментом у боротьбі за права і свободи [2].

З розвитком суспільного життя та появою різноманітних організацій і спілок, що захищали права громадян, зросла потреба в професійних юристах та адвокатах. Громадянське суспільство створило середовище, де адвокатура могла розвиватися і відігравати значну роль у суспільних процесах.

Зростання правової культури та правосвідомості також сприяло виникненню адвокатури в Україні. Люди почали більше усвідомлювати свої права і потребували професійної юридичної допомоги для їх захисту [1].

Протягом цього періоду Україна переживала період модернізації та індустріалізації. Зростання фабрично-заводської промисловості та капіталізму призвело до збільшення кількості судових справ і, відповідно, потреби в юридичних послугах.

В Україні відбувалися значні політичні процеси, зокрема боротьба за національні права та автономію. Це створювало попит на юридичні фахівців, які могли представляти інтереси громадян та сприяти справедливості в умовах бездержавності та розподілу території між Російською та Австрійською імперіями.

Умови модернізації створили нові суспільні структури, де освіта, мобільність та економічна свобода стали важливими. Це також сприяло формуванню нового типу юристів, які були готові захищати права та свободи громадян у новому соціальному контексті [2].

Вивчення передумов виникнення адвокатури в Україні наприкінці XIX – на початку XX століття дає змогу зрозуміти, як соціально-політичні зміни вплинули на формування правової системи. У цей

період розпочалося становлення адвокатури як професії, здатної забезпечити захист прав громадян і справедливість у судових процесах.

Ключові фактори, які сприяли виникненню адвокатури, включають судові реформи, які запровадили нові правові стандарти, розвиток юридичної освіти, що підготував нове покоління професійних адвокатів, і зростання соціальної та політичної активності, що створило попит на адвокатів. Крім того, розвиток громадянського суспільства сприяв підвищенню правосвідомості та попиту на юридичні послуги.

Таким чином, передумови виникнення адвокатури в Україні відображають комплексний процес, який залучав зміни в судовій системі, освіті, політиці та соціальному житті. Ці фактори заклали основу для подальшого розвитку професії адвоката в Україні та її важливої ролі у захисті прав громадян.

Джерела та література

1. Українські землі під владою Російської та Австрійської імперій (кінець XVIII – початок XX ст.). URL: https://uahistory.co/book/ukrzno/89.html#google_vignette

2. Україна на початку XX ст. Соціально-економічний і політичний розвиток України на початку XX ст. URL: https://uahistory.co/book/history2/20.html#google_vignette

ДЛЯ НОТАТОК

Редактор *О. Михайлова*. Комп'ютерна верстка *К. Гросу-Грабарчук*
Друк *С. Волинець*. Фальцювально-палітурні роботи *О. Мішалкіна*

Підп. до друку 29.05.2024.
Формат 60x84$^{1}/_{16}$. Папір офсет.
Гарнітура «Times New Roman». Друк ризограф.
Ум. друк. арк. 11,3. Обл.-вид. арк. 10.
Тираж 5 прим. Зам. 6824.

Видавець та виготівник:
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10.
Тел.: 8 (0512) 50–03–32, 8 (0512) 76–55–81, e-mail: rector@chmnu.edu.ua.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6124 від 05.04.2020.